

Харківська академія неперервної освіти

Джерело

педагогічних інновацій

*Педагогіка партнерства в практичній
діяльності закладів освіти*

Науково-методичний журнал
Випуск № 2(34)

Харків
2021

Схвалено Вченою радою Харківської академії неперервної освіти
(протокол № 1 від 25.03.2021 р.)

Головний редактор:

Покроєва Л.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Харківської академії неперервної освіти, заслужений працівник освіти України

Упорядник:

Смирнова М.Є., завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти Харківської академії неперервної освіти

Журнал видається КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».
Серія ХК № 2065-806Р, зареєстровано Головним управлінням юстиції
у Харківській області 22 січня 2013 р.

Джерело педагогічних інновацій. Педагогіка партнерства в практичній діяльності закладів освіти. Науково-методичний журнал. – Випуск № 2(34). – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2021. – 144 с.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, імен, даних і дотримання авторських прав.

© Харківська академія неперервної освіти

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні основи партнерської взаємодії в освітньому просторі	6
Освітній кластер як форма мережевого партнерства в системі професійного розвитку педагогів Харківського регіону <i>Покроєва Л.Д., Смирнова М.Є.</i>	6
Організація партнерської взаємодії сім'ї і школи в контексті інклюзивної освіти <i>Бойчук Ю.Д.</i>	12
Розвиток соціального партнерства в закладах загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади <i>Байназарова О.О.</i>	20
Гуманістичний контент удосконалення взаємодії керівника закладу освіти з персоналом <i>Мармаза О.І.</i>	24
Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього простору нової української школи <i>Вороніна Г.Л.</i>	29
Партнерська взаємодія суб'єктів освітнього процесу в полікультурному середовищі <i>Мельник С.А., Чуркіна В.Г.</i>	33
Дистанційна освіта як інструмент персоналізації навчання та побудови партнерської взаємодії під час освітнього процесу <i>Смирнова М.Є., Астахова М.С.</i>	37
Розділ 2. Методичні поради щодо реалізації партнерської взаємодії учасників освітнього процесу	46
Реалізація принципів педагогіки партнерства в умовах дистанційного навчання <i>Китиченко Т.С., Китиченко С.О.</i>	46
Школи вчителів географії як приклад партнерства освітян Харківщини <i>Грінченко О.І., Саввіч О.М.</i>	50
Реалізація партнерської взаємодії учасників освітнього процесу засобами рухової (фізичної) активності <i>Волкова І.В.</i>	55
Необхідність упровадження педагогіки партнерства на сучасному етапі розвитку освіти <i>Гезей О.М., Заліська О.М.</i>	60
Партнерство як умова ефективності діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти <i>Колісник О.В.</i>	66
Партнерська взаємодія в позашкільлі: кластерний підхід <i>Посмітна Ю.А.</i>	72

Організація виставкової діяльності КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» на засадах партнерства <i>Н. А. Галушко</i>	82
Розділ 3. Добрі практики партнерства в освіті	89
Формуємо партнерську взаємодію шляхом проведення онлайн-марафону <i>Андрієнков І.Л.</i>	89
Партнерська взаємодія в контексті діяльності Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 19 <i>Булавінцева О.М., Лисицина О.О.</i>	93
Трансформація освітнього середовища в реаліях дистанційного навчання <i>Гутник Ю.А., Деркач Ю.О.</i>	98
Електронна система управління навчальним процесом як спосіб взаємодії суб'єктів освітньої діяльності <i>Парасюк О.О., Єнютіна Н.О.</i>	106
Добрі практики партнерства юних туристів-краєзнавців <i>Редіна В.А., Павелка І.В.</i>	113
Педагогіка партнерства і науково-дослідницька діяльність учнівської молоді <i>Свистун Ю.М.</i>	120
Реалізація концепції адаптивного управління в умовах закладу загальної середньої освіти на засадах педагогіки партнерства <i>Загоруйко Н.Я.</i>	126
Дитячий парламент у дії <i>Бонь І.А., Губська Т. В.</i>	131
Фасилітативний підхід до системи організації взаємодії з батьками дітей дошкільного віку <i>Щербак А.М.</i>	136
Наші автори	142

Шановні колеги!

Цей випуск Джерела педагогічних інновацій спрямовано на розгляд актуальної проблеми – налагодження ефективної взаємодії всіх стейкхолдерів у контексті педагогічного та соціального партнерства.

Сама ідея «педагогіки партнерства», будучи ключовою ідеєю реформування сучасної української школи, спирається на ідеї гуманістичної педагогіки як одного з напрямів у теорії та практиці виховання. Основними тенденціями в розвитку партнерської взаємодії є орієнтація освітнього процесу на особистісно орієнтовану модель комунікації між учителем і учнем, подолання авторитаризму з боку учителя у вихованні та навчанні, спроба утвердити в навчанні принципи взаємодії, взаєморозуміння, підтримки, усвідомленої особистої відповідальності за його результати.

Ключовим принципом нової української школи є принцип дитиноцентризму, тобто розуміння того, що кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами й можливостями. Тому місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості на основі партнерства всіх учасників освітнього процесу: педагогів, учнів, батьків, адміністрації закладу. Педагоги й учні (вихованці) стають рівноправними суб'єктами освітнього процесу, зорієнтованого на міжособистісне спілкування, діалог, допомогу та підтримку під час навчання.

Педагогіка партнерства сприяє формуванню нового освітнього середовища, яке стає розвивальним, мотивуючим і для педагога, і для дитини, має новітнє інформаційно-комунікаційне оснащення, сприяє професійній активності вчителів (вихователів), підвищує ефективність їх роботи, уможливорює індивідуальний підхід до навчання та виховання.

Саме партнерство допомагає педагогові усвідомити, що освітнє середовище школи, дитячого садочка, закладу позашкільної освіти – це простір дитинства, тобто простір широких можливостей, де створені максимальні умови для розвитку та саморозвитку дитини. Кожен педагог, орієнтуючись на принципи педагогіки партнерства, переосмислює свою роль, оновлює своє професійне мислення, усвідомлює цільову спрямованість власних дій.

У цьому номері нашого науково-методичного журналу висвітлено сучасний погляд на педагогічне та соціальне партнерство, представлено цікаві практики реалізації партнерських стосунків у закладах освіти, що дає можливість переконатися: очікуваний якісний результат навчання досягається через ефективну взаємодію всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів).

Теоретичні основи партнерської взаємодії
в освітньому просторі

Освітній кластер як форма мережевого партнерства в системі
професійного розвитку педагогів Харківського регіону

Л. Д. Покроєва, М. Є. Смирнова

Актуальність. Завдання з реформування загальної середньої освіти вимагають відповідних змін і в системі неперервного професійного навчання педагогів. Відповідно до нового Закону України «Про освіту» педагоги отримали реальну свободу щодо вибору змісту, часу, організаційних форм і суб'єкта підвищення кваліфікації. Індикаторами якості професійного розвитку педагогів відтепер стало особистісно зорієнтоване спрямування навчання в процесі підвищення кваліфікації, урахування запитів і професійних потреб педагогів, можливість моделювати власний розвиток як суб'єкта професійної діяльності.

Для сучасного етапу розвитку системи підвищення кваліфікації педагогів характерним є пошук нових підходів і моделей навчання, які дозволяють, на думку С. Вершловського, «забезпечити становлення нової якості педагогічної та соціальної реальності» [1], налаштовують на переосмислення ціннісних установок у змісті навчання, пропонують нові форми й технології професійного розвитку педагогічних працівників.

Багаторічна практика, що існує в системі післядипломної педагогічної освіти України, довела ефективність співпраці регіональних закладів ППО з територіальними органами управління у сфері освіти, їх методичними службами, професійними методичними об'єднаннями та закладами освіти, за результатом якої розроблено і постійно вдосконалюється механізм, здатний задовільнити нові потреби педагогів, розширити поле реалізації їхнього потенціалу, забезпечити багатовекторну спрямованість професійної самореалізації педагогічних працівників, чого потребує сучасна державна стратегія, спрямована на реформування освітньої галузі, розбудови Нової української школи.

У ході цієї співпраці виникли та розвиваються, удосконалюються **освітні кластери** – мережеві освітні комплекси, які, на думку багатьох дослідників, об'єднані за галузевою ознакою і партнерськими стосунками, забезпечують організаційну, навчально-методичну, інформаційну взаємодію, координацію діяльності, пошук оптимальних шляхів управління між усіма суб'єктами (стейкхолдерами) з метою створення стрункої системи неперервного професійного зростання педагогічних працівників.

В умовах децентралізації все більшого значення в освіті набуває вдосконалення процесів взаємодії **стейкхолдерів** – незалежних суб'єктів освітнього кластера, кожен із яких зацікавлений і цілеспрямовано залучається до

спільних дій щодо встановлення, розвитку та успішної підтримки взаємозв'язків у діяльності щодо професійного розвитку педагогічних працівників.

У Харківському регіоні така взаємодія реалізується через налагоджену співпрацю стейкхолдерів: Харківської академії неперервної освіти, Центрив професійного розвитку педагогічних працівників (ЦПРП) у містах, районах, територіальних громадах, професійних територіальних методичних об'єднань педагогів і закладів освіти (загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти).

Мета статті – розкрити зміст діяльності Харківської академії неперервної освіти з організації партнерської взаємодії різних стейкхолдерів освітнього кластера Харківського регіону з реалізації завдань реформування та модернізації освіти.

Виклад основного матеріалу. Поняття «кластер» перекладається з англійської як «група», «пучок», «скупчення». Це поняття вперше було використано американським економістом, професором Гарвардської школи бізнесу Майклом Портером, який характеризував кластер як «концентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних із їх діяльністю організацій» [5]. Кластер він розглядав як групу близьких, споріднених, об'єднаних між собою, компонентів: підприємств, організацій, комп'ютерів, навіть зірок або галактик, що передбачає спільні дії в певній сфері, взаємодоповнюваність учасників процесу.

Окремо можна виділити поняття «освітній кластер». Багато дослідників трактують його як систему взаємопов'язаних суб'єктів освітньої сфери, які об'єднані за галузевою ознакою та партнерськими стосунками, що будуються в контексті професійного становлення, розвитку педагогів.

Варіанти трактування поняття «освітній кластер» представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

№ з/п	Автор	Формулювання
1.	Н. Анісцина [1]	Освітній кластер – об'єднання роботодавця і освітніх установ за допомогою комплексу наскрізних програм
2.	І. Ігнатова [2]	Освітній кластер – це сукупність властивостей освітньої системи, що відповідають за ефективність і якість розв'язання певного кола завдань на конкретному етапі діяльності суб'єктів і виділяє два типи кластерів на рівні освітнього закладу. До першого типу вона відносить кластери освітнього процесу. Освітній кластер – це система, яка створюється такими суб'єктами, як «керівник установи – керівники за функціями», «керівники структурних підрозділів – педагоги», «педагоги – учні». До другого типу, на її думку, відносяться кластери локального партнерства освітньої установи з іншими організаціями
3.	Т. Красікова [3]	Освітній кластер – одна з форм, що дозволяє активно взаємодіяти між собою науці, виробництву й суспільству, ефективна модель взаємодії бізнесу, освіти і науки
4.	Е. Куценко [4]	Освітній кластер – це сукупність взаємопов'язаних установ професійної освіти, об'єднаних за галузевою ознакою та партнерськими відносинами з підприємствами галузі
5.	С. Растворцева [6]	Освітній кластер – це система навчання, взаємонавчання та інструментів самонавчання в інноваційному ланцюжку «освіта – технології – виробництво», яка заснована переважно на горизонтальних зв'язках усередині ланцюжка...

6.	Є. Соколова	Освітній кластер – сукупність територіально локалізованих організацій, взаємодіючих на основі угод, які беруть участь у реалізації наукових, освітніх та інноваційних цілей підготовки фахівців освіти
7.	Е. Терешин, В. Володин	Освітній кластер – це об'єднання представників галузі: ВНЗ, науково-дослідних центрів, промисловості за допомогою створення локальних зон із певними перевагами, де всі учасники ланцюжка від початку розробки до інноваційного готового продукту (наукові установи, маленькі інноваційні компанії, центри випробувань, центри колективного користування дорогим обладнанням, спеціалізовані сертифіковані лабораторії, вузи й центри навчання, які постачають потрібних саме цим компаніям фахівців, патентні контори) знаходилися б у постійній взаємодії
8.	Є. Чернишова	Освітній кластер – це мережа постачальників, виробників і споживачів освітніх послуг і технологій, а також елементів освітньої інфраструктури, діяльність яких ґрунтується на позитивних синергетичних ефектах освітньої агломерації...
9.	Т. Шамова	Освітній кластер – це організаційна форма об'єднання зусиль зацікавлених сторін у напрямі досягнення конкурентоспроможних переваг: проведення досліджень, навчання на всіх рівнях (школа, вуз, додаткова освіта). Причому об'єднання суб'єктів має проходити на основі взаємодоповнення досвіду наукових, а також практичних напрацювань

Отже, у широкому розумінні кластерний підхід в освіті можна характеризувати як взаємодію та саморозвиток суб'єктів кластера, що здійснюється на основі соціального партнерства, яке підсилює конкретні переваги окремих стейкхолдерів у цілому. Кластер у цьому випадку стає інструментом партнерської взаємодії освітніх установ. В освітньому кластері створюються умови для неперервної професійної освіти педагогів і задоволення їх персональних професійних потреб. З'являється можливість взаємообміну ресурсами, ідеями, інформацією, налагодження ефективних комунікацій.

Сазонова А.М. виділяє загальні ознаки освітнього кластера:

- складність структури (він може бути багаторівневим);
- стійкість до різних впливів (функціонує за рахунок внутрішніх ресурсів);
- цілісність (наявність цільової функції для всіх складових кластера) [7].

Слід визначити такі особливості освітнього кластера:

- 1) при об'єднанні різних компонентів кластера виникає синергетичний ефект, який проявляється в тому, що незалежні один від одного елементи реалізують свої функції самостійно через самоорганізацію;
- 2) кластер складається із самодостатніх елементів, і тому для кожного з них характерна гнучкість і динамічність;
- 3) суб'єкти, які формують кластер, будують взаємодію на принципах партнерства.

Такий освітній кластер створює середовище, у якому питання професійного розвитку відповідає запитам педагогів як основних замовників освітніх послуг. Його функціонування спрямовано на формування єдиного соціокультурного й освітнього простору в регіоні та перетворює освітню систему в розвивальну сферу, що здатна забезпечити збалансований розвиток освіти з урахуванням потенціалу регіонального рівня.

Саме кластерний підхід в організації професійного розвитку педагогів (об'єднання зусиль Центру професійного розвитку педагогічних працівників Харківської академії неперервної освіти, її методичних структур, центрів професійного розвитку педагогічних працівників міст, районів, територіальних громад, професійних методичних об'єднань і закладів освіти м. Харкова та Харківської області) було покладено в основу освітнього проєкту «Інноваційні форми підвищення кваліфікації в умовах безперервного професійного розвитку педагогічних працівників», що реалізовувався Харківською академією неперервної освіти в регіоні впродовж останніх 5-ти років. Під час реалізації проєкту **виявлені й покладені в основу вдосконалення освітнього процесу актуальні особливості підвищення кваліфікації педагогів на сучасному етапі, а саме:**

- ґрунтується на усвідомленій потребі педагогічних працівників у неперервному самовдосконаленні та прийнятті пріоритетності професійного навчання як основи успішної професійної діяльності;
- викликає потребу в рефлексії, тобто критичному сприйнятті власного досвіду й досвіду колег, нових знань і можливості їх використання на практиці в управлінській та педагогічній діяльності;
- носить характер суб'єкт-суб'єктної взаємодії тих, хто навчається, і тих, хто навчає, на основі їхньої співпраці, партнерських відносин як рівноправних суб'єктів процесу підвищення кваліфікації;
- орієнтований на вибіркове ставлення особистості педагога до змісту, технологій і форм підвищення кваліфікації залежно від власних потреб і запитів;
- ураховує пріоритет неповторного, самобутнього досвіду кожного педагогічного працівника, при якому нові знання засвоюються та сприймаються на основі використання власних досягнень у професійній діяльності та індивідуалізованих рекомендацій викладача.

Орієнтуючись на те, що процес підвищення кваліфікації з позицій сучасних вимог до професійної компетентності педагога має спрямовуватися на неперервний саморозвиток педагога, фахівці Академії запропонували **інноваційні форми підвищення кваліфікації педагогічних працівників** у процесі неперервного професійного розвитку на основі партнерства та продуктивної взаємодії ЦПРПП міст, районів, ОТГ, які здійснюють методичний супровід і надають методичну підтримку закладам освіти в регіоні, а саме **кластерний підхід до професійного розвитку педагогів, що передбачає:**

- неперервність процесу підвищення кваліфікації педагогів, диверсифікацію форм навчання, підвищення мотивації педагогічних працівників до саморозвитку та самоосвіти;
- інтеграцію зусиль ЦПРПО Харківської академії неперервної освіти, методичних служб Академії з ЦПРПП міст, районів, ОТГ, закладів освіти, з іншими соціальними партнерами (ЗВО, громадськими організаціями, різними суб'єктами економічної діяльності) для посилення практико-орієнтованої спрямованості освітнього процесу;
- визначення пріоритетних форм розвитку освітнього кластера, обґрунтування перспектив співпраці в інтегрованому освітньому секторі;

- модернізацію освітніх програм професійного розвитку педагогів, реалізацію принципу адаптованості та індивідуалізації процесу навчання з використанням нових освітніх технологій.

Процес підвищення кваліфікації педагогів закладів освіти в Академії організовано як єдину систему структурних складових у їх взаємозв'язку й постійному розвитку, з можливістю корекції цілей та завдань відповідно до професійних потреб і очікувань слухачів кожної групи. Діяльність спрямовано на розв'язання таких завдань:

- розробку та впровадження в практику проведення курсів підвищення кваліфікації індивідуалізованих і тематичних освітніх програм професійного розвитку, що дозволяє задовольнити інтереси та потреби кожного педагога;
- організацію різних форм навчання (дистанційного, онлайн, змішаного), що надає ширші можливості для прояву самостійності та самоврядування, орієнтує навчальний процес не на знання взагалі, а на розв'язання значущої для слухачів проблеми, будується на партнерських стосунках суб'єктів навчання;
- добір активних методів і прийомів взаємодії між слухачем і викладачем, що сприяють підвищенню якості навчання та ефективній роботі викладача в досягненні цілей навчання;
- установа рівноправних міжособистісних стосунків суб'єктів освітнього процесу (*суб'єкт-суб'єктної взаємодії*), усвідомлене самоврядування процесом навчання, рефлексивну діяльність слухачів, підтримку їх освітньої ініціативи;
- налагодження зворотного зв'язку зі здобувачами освіти на курсах підвищення кваліфікації, відстеження результативності навчання.

Неперервність професійного розвитку педагогів забезпечується участю їх у науково-методичній і науково-дослідній діяльності, що здійснюється в освітніх округах методистами й досвідченими педагогами, які мають власні методичні розробки, володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх самі впроваджують і поширюють у професійному середовищі, діляться кращими практиками використання новітніх технологій навчання, уміло продукують оригінальні, інноваційні ідеї. Багаторічною та ефективною формою підвищення кваліфікації педагогічних працівників і, водночас, умовою та засобом розвитку інноваційної діяльності на місцях залишаються районні, міські, а відтепер **територіальні професійні методичні об'єднання педагогічних працівників**, над удосконаленням діяльності яких постійно працюють методичні структурні підрозділи Академії.

Методисти Центрів організовують і проводять семінари, вебінари, чати, тренінги, розробляють методичні рекомендації з різних актуальних питань, що виникають у процесі впровадження державної освітньої стратегії та потребують оперативних роз'яснень і допомоги педагогам. Дієвою формою взаємодії в межах освітнього кластера в умовах карантинних обмежень став **методичний Інтернет-марафон**, який проводився протягом 2020 року з метою надання методичної підтримки вчителям в організації дистанційного навчання. Підсумком проведення методичного Інтернет-марафону є видання науково-методичного журналу Академії: «Джерело педагогічних інновацій. Дистанційна освіта» та «Джерело педагогічних інновацій. Дистанційне оцінювання», у яких узагальнено методичні

рекомендації щодо організації дистанційного навчання з урахуванням досвіду учителів-практиків шкіл Харківського регіону.

Ефективними формами взаємодії методичних підрозділів (центрів) Академії, ЦПРПП і методичних служб міст, районів, ОТГ і закладів освіти Харкова й Харківської області стали в позакурсний період **школи цільового навчання**: Школа молодого вчителя географії, Школа педагога-новатора, Школа керівника опорного закладу загальної середньої освіти, Школа новопризначеного директора закладу загальної середньої освіти. Програми їх мають тематичну спрямованість і пролонговані в часі. Ефективними формами співпраці є **мобільні творчі колективи (МТК), майстер-класи, тренінги**, що організуються та проводяться для вчителів-предметників із метою вирішення актуальних завдань, у контексті Нової української школи. Останнім часом значна увага приділяється впровадженню та розвитку **STEM-освіти**, що активно розвиває творчу складову особистості та критичне мислення. Широке впровадження мають метод проектів, мейкерство (наставництво), дослідницькі методики навчання, **СМАРТ-освіта** – нова парадигма сучасної системи освіти, яка передбачає комплексну модернізацію всіх освітніх процесів, а також методів і технологій, що використовуються в цих процесах.

Фахівці Академії здійснюють **організаційно-методичне супроводження загальнодержавних і міжнародних досліджень**, зокрема PISA, разом із фахівцями-освітянами в територіальних громадах організують та проводять регіональні дослідження, узагальнюють матеріали за підсумками їх проведення, пропонують способи вдосконалення регіональної моделі моніторингу якості освіти. Узагальнені результати роботи методичних структур Академії, рекомендації пропонуються ЦПРПП міст, районів, ОТГ, методичним структурам закладів освіти в електронному та друкованому вигляді.

Висновки. Кластерний підхід у налагодженні системи неперервного професійного розвитку педагогів Харківської області дозволив побудувати відносини між стейкхолдерами в дусі партнерської взаємодії, забезпечити конструктивний та ефективний діалог, розширив взаємозв'язки і дав змогу своєчасно реагувати на освітні потреби педагогів у контексті їх професійного зростання.

Партнерська взаємодія між стейкхолдерами-суб'єктами освітнього кластера в системі неперервного професійного розвитку педагогів потребує подальшого стратегічного розвитку, а саме:

- розширення простору учасників освітнього кластера в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників регіону та вдосконалення системи кластерно-мережевої взаємодії закладів освіти, що реалізують свою діяльність у напрямі неперервного професійного розвитку педагогів;
- оновлення структури, змісту, технологій і форм підвищення кваліфікації з урахуванням уподобань, професійних потреб, запитів і професійного рівня педагогічних працівників;
- формування атмосфери довіри та взаємодопомоги, яка є наслідком тих взаємних переваг, що мають заклади освіти, розташовані в одному територіальному секторі.

Література

1. Анисцына Н. Н. Инновационный научно-образовательный кластер как способ организации инновационной деятельности в вузе *Креативная экономика*. 2010. № 4 (40). С. 91–97.
2. Куценко Е. Феномен образовательного кластера. URL: <http://evgko.livejournal.com/5992.html>
3. Портер М. Конкуренция. М.: Вильямс, 2005. 608 с.
4. Сазонова А. Н. Образовательный кластер как инструмент организации магистерского образования *The Emissia.Offline Letters. Электронное научное издание (научно-педагогический интернет-журнал)*. URL: <http://www.emissia.org/offline/2015/2372.htm>
5. Старева А. М. Региональный социокультурный образовательный кластер как организационное условие решения проблемы оптимизации учебных заведений. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/stareva.htm
6. Стенякова Н.Е., Груздова О.Г. Кластерная модель организации партнерства образовательных учреждений // *Интернет-журнал «Мир науки»*. 2017. Т. 5. № 5. URL: <https://mir-nauki.com/PDF/56PDMN517.pdf> (доступ свободный). Загл. с экрана. Яз. рус., англ.
7. Чернишова Є.Р. Освітні кластери: регіональний аспект формування кадрового потенціалу навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти. *Постметодика*. 2012. № 3(106). С. 36-45.

Організація партнерської взаємодії сім'ї і школи в контексті інклюзивної освіти

Ю. Д. Бойчук

Важливою умовою ефективної роботи загальноосвітньої школи у сфері розвитку інклюзивної культури, інклюзивної політики й освітньої практики є якісна побудова й управління всім процесом включення дитини з особливими освітніми потребами (далі – дитини з ООП) в загальноосвітнє середовище [4; 5]. В інклюзивній освіті батьки, з одного боку, є суб'єктами, що мають свої інтереси, позицію, і що виконують визначені функції, а з іншої – об'єктами психолого-педагогічного і соціального супроводу. В інклюзивному освітньому просторі група батьків неоднорідна. Є приклади, коли батьки, батьківська ініціатива виступають потужним чинником, що впливає на ефективність інклюзивної освіти і психологічний комфорт усіх учасників освітнього простору. Є протилежні приклади, коли байдужість батьків до навчання та виховання власної дитини або небажання батьків проявляти активність гальмують успішне включення дитини з ООП в загальноосвітній процес.

Сучасна практика свідчить, що педагоги й адміністрація шкіл, які прийняли ідею інклюзії, гостро потребують допомоги побудови ефективної взаємодії школи і сім'ї, де центральною фігурою є дитина, її освітні потреби. Усе це визначає необхідність розробки навчально-методичного забезпечення, що дозволяє педагогові ефективно взаємодіяти з батьками нестандартного учня в умовах освітньої інклюзії [3].

Можна виділити декілька сучасних провідних моделей організації соціальної взаємодії сім'ї і школи: інформаційно консультативну модель; модель різнорівневої взаємодії; модель партнерських стосунків; модель мережевої взаємодії; координаційну модель. У контексті інклюзивної освіти модель партнерських стосунків якнайповніше відповідає специфіці інклюзивної практики. Ця модель розглядає партнерство школи і сім'ї як діловий союз, організований на основі чіткого договору між сторонами у створенні необхідних оптимальних умов для особистісного розвитку дитини з ООП. Перевагами цієї моделі є сформованість зрілої суб'єктної позиції батьків, які усвідомлюють свою значущість в особистісному зростанні власної дитини й несуть відповідальність за її виховання, не перекладаючи відповідальність на плечі тільки освітньої установи. Ефективність механізму моделі педагогічного партнерства ґрунтується на консолідації зусиль усіх учасників у досягненні мети, у виробленні єдиної освітньої політики.

У сучасних умовах соціальна взаємодія школи і сім'ї повинна здійснюватись у рамках технологічного підходу, реалізовуватися компетентними педагогічними кадрами в умовах рівноправної та узгодженої взаємодії. Загальновідомо, що в основу технології реалізації партнерства школи і сім'ї покладена турбота про дитину з чітким дотриманням індивідуальності основних партнерів виховання – школи і сім'ї. Технологічний підхід до реалізації взаємодії школи і сім'ї дозволяє комплексно вирішувати виховні проблеми школи і сім'ї, знижувати вплив несприятливих чинників у сфері виховання дитини, оптимально використовувати ресурси й актуалізувати потенційні можливості школи і сім'ї. Саме професійна компетентність педагога здатна актуалізувати і збагатити потенційно закладені в сім'ї виховні можливості в побудові та реалізації моделі взаємодії сім'ї і школи. Усе вищесказане є невід'ємним складником інклюзивної компетентності сучасного педагога [2].

Взаємодія школи і сім'ї – це систематизований, свідомо організований процес, взаємозв'язок школи і сім'ї в процесі їх спільної діяльності та спілкування. Педагоги відіграють визначальну й керівну роль в організації цієї взаємодії. Продуктивна взаємодія педагогів, батьків і дітей сприяє позитивній зміні їх особистості. Педагогові, що здійснює керівництво взаємодією, необхідно вибирати адекватні та продуктивні способи, прийоми й засоби дії на батьків і дітей. Для організації продуктивної взаємодії школи і сім'ї необхідно забезпечити: рівність психологічних позицій усіх суб'єктів взаємодії, незалежно від їх віку, статі та соціального статусу; рівне визнання активної ролі в житті школи кожного суб'єкта взаємодії; психологічну підтримку один одного, взаємодопомогу.

Для школи і сім'ї основою взаємодії є спільна мета: забезпечити формування співробітницьких стосунків між усіма учасниками педагогічного процесу, що створюють сприятливі умови для успішного соціального становлення, виховання та навчання дітей з ООП. Залежно від усвідомлення

батьками і педагогами спільної мети спільної діяльності, характеру взаємовідносин між ними, рівня взаєморозуміння, а також стратегії поведінки та позиції, займаної кожним у ставленні один до одного.

Успішність реалізації інклюзивної практики багато в чому залежить від культури ставлення суб'єктів освітнього процесу до дітей з ООП, готовності педагогів і батьків до спільної взаємодії, їх тісної співпраці. Спільну навчально-виховну діяльність школи і сім'ї можна визначити як цілеспрямовану, систематичну роботу фахівців школи, яка повинна відповідати сучасним вимогам, а саме: наукова обґрунтованість, відповідальність і зацікавленість у результатах сімейного виховання, цілеспрямованість і систематичність формування педагогічної культури батьків [1].

При встановленні контактів із сім'єю необхідно застосовувати дії та заходи, спрямовані на зміцнення і підвищення ролі батьків, проявляти довіру до виховних можливостей батьків, підвищувати рівень їхньої педагогічної культури й активності у вихованні дитини з ООП; проявляти педагогічний такт (неприпустимим є грубе втручання в життя сім'ї), спиратися на позитивні якості дитини, на сильні сторони сімейного виховання. Важливо, щоб і школа, і батьки прагнули до єдиної мети освіти дитини з ООП – оволодіння академічними знаннями з урахуванням індивідуальних особливостей, її успішної соціально-трудової адаптації та реабілітації в суспільстві. Проте необхідність навчання для своєї дитини в умовах інклюзії батьки найчастіше вбачають як соціалізацію в суспільстві та колективі однолітків на шкоду отримання дітьми академічних знань.

Можна визначити такі завдання школи щодо взаємодії із сім'єю дитини з ООП [6]:

- створення єдиного психологічно комфортного освітнього середовища для дітей з різними можливостями засвоєння знань;
- здійснення діагностування ефективності навчально-виховного процесу і соціалізації дітей з ООП на момент шкільного навчання;
- реалізація ефективного психолого-педагогічного супроводу інклюзивної практики через діагностико-консультативний, корекційно-розвитковий і соціально-трудоваї напрями роботи;
- сприяння подоланню можливих порушень емоційно-особистісної сфери за допомогою включення дітей з ООП в різноманітну діяльність;
- здійснення підвищення мотивації дитини на основі її особистої зацікавленості та через усвідомлене ставлення до позитивної діяльності;
- збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей;
- забезпечення соціально-трудоваї адаптації школярів із ООП;
- сприяння зміні суспільної свідомості щодо дітей з ООП.

Розглянемо детальніше смислоутворювальні поняття, що характеризують процес співпраці сім'ї дитини з ООП і загальноосвітньої установи.

Педагогічна культура батьків – їх обізнаність у питаннях виховання, навчання та освіти дітей. *Психолого-педагогічна компетентність* – наявність у батьків певного рівня знань про психофізичні особливості дітей конкретного віку та про заходи педагогічної дії з метою їх гармонійного і всебічного розвитку, а також подолання тих або інших порушень. *Реабілітаційна компетентність*

батьків – володіння спеціальними знаннями й уміння застосовувати їх для ефективної взаємодії як усередині сім'ї, так і з оточенням, із метою усвідомленого виконання рекомендацій фахівців, адекватної оцінки своїх внутрішніх ресурсів і ресурсів близьких для раціонального використання допомоги оточення, а також розуміння відповідальності за власні дії.

Взаємодія – це спосіб організації спільної діяльності, заснований на взаємній підтримці. Співпраця – спілкування та взаємодія «на рівних», де нікому не надається право вказувати, контролювати, оцінювати. Співпраця батьків і фахівців супроводу передбачає спільний пошук різних варіантів вирішення проблем, найбільш прийнятних, з урахуванням дотримання інтересів дитини.

Ефективність співпраці з батьками базується на дотриманні таких принципів:

- неприпустимість прямої або непрямой критики партнера, що відповідає потребі в повазі та самоповазі;
- свобода думок і коректність висловлювань;
- повага до варіативної різноманітності життєвих позицій;
- задоволення пізнавального інтересу;
- задоволення потреб у самореалізації.

Педагогові слід брати до уваги наявність проблем сім'ї, що має дитину з ООП, а саме:

- медичні проблеми: отримання інформації про захворювання дитини й особливості його перебігу, прогноз, очікувані соціальні труднощі; оволодіння практичними навичками виконання медичних рекомендацій, корекції мови; пошук можливостей додаткового консультування дитини, її госпіталізації, отримання путівок у санаторії тощо;
- економічні проблеми: у сім'ях, які мають дитину-інваліда, рівень матеріальної забезпеченості виявляється нижчим, ніж у сім'ях зі здоровими дітьми (це зумовлено вимушеною неучастью більшості матерів у громадському виробництві, оформленням скороченого робочого дня, зміною роботи зі зменшенням розміру заробітної плати тощо);
- проблема виховання, навчання та догляду за хворою дитиною, що полягає в труднощах, пов'язаних з підготовкою дитини до школи й допомогою в її навчанні, особливо при навчанні вдома; здійсненням цілеспрямованої роботи із соціальної адаптації дитини, формуванням навичок самообслуговування, пересування, користування допоміжними технічними засобами, громадським транспортом, розвитком самостійності; організації дозвілля та ігрової діяльності дитини, що сприяють розвитку або компенсації порушених функцій, гармонійному розвитку особистості;
- соціально-професійні проблеми сім'ї – це підвищення батьками дитини-інваліда свого освітнього рівня; відмова від реалізації професійних планів; вимушені перерви в роботі на період лікування й організації догляду; зміна характеру роботи з урахуванням інтересів дитини; формування життєвого устрою сім'ї, підпорядкованого інтересам дитини; труднощі з проведенням дозвілля;
- психологічні проблеми, які пов'язані з тривогою всіх членів сім'ї за долю дитини-інваліда, напруженою у взаємовідносинах батьків через

необхідність вирішення всіляких проблем, негативним сприйняттям із боку оточуючих психофізичних недоліків дитини.

Однією з умов ефективної взаємодії сім'ї та школи є організація психолого-педагогічного супроводу батьків дітей з ООП. Основні принципи психолого-педагогічного супроводу батьків: рекомендаційний характер порад супроводжуючого; пріоритет інтересів супроводжуваної дитини; неперервність супроводу; мультидисциплінарність (комплексний підхід) супроводу: погоджена робота команди фахівців, що проповідують єдині цінності, включених у єдину організаційну модель і таких, що володіють єдиною системою методів. В організації психолого-педагогічного супроводу батьків провідну роль відіграють класні керівники й учителі. Саме від їхньої роботи залежить те, наскільки сім'ї розуміють політику, яка проводиться школою щодо виховання, навчання дітей з ООП, і беруть участь у її реалізації. Функції класних керівників різноманітні, але робота із сім'ями учнів із ООП – важливий напрям їх діяльності.

Головними завданнями роботи із сім'ями учнів з ООП є: об'єднання сім'ї, встановлення адекватних взаємовідносин батьків і дітей, створення комфортних умов для дитини в сім'ї, а також усебічне систематичне вивчення сім'ї, особливостей і умов виховання дитини. У спілкуванні з батьками педагог повинен проявляти максимум тактовності, наголошувати, що вони роблять загальну справу. Учитель повинен дати можливість батькам розповісти йому все те, з чим вони хотіли б познайомити його в неофіційній обстановці, і з'ясувати важливі відомості для своєї професійної роботи з дитиною: особливості її здоров'я, захоплення, інтереси; переваги в спілкуванні в сім'ї; поведінкові реакції; особливості характеру і мотивації; моральні цінності сім'ї. У роботі з батьками слід активно використати тренінгові форми роботи, спрямовані на формування ефективної взаємодії між батьками дітей з ООП і батьками, які виховують дітей з нормативним розвитком.

У практиці шкіл батьки дітей з ООП залучаються до процесу розробки й реалізації індивідуальних програм психолого-педагогічного супроводу, запрошуються на навчальне та корекційне заняття; отримують повну й достовірну інформацію про результати корекційно-розвиткового й освітнього процесу. Співпраця із сім'єю, конструктивна взаємодія педагогів загальноосвітньої організації та батьків в інтересах дитини можлива шляхом організації та проведення різних заходів.

Інноваційною формою роботи школи і сім'ї сьогодні є *діяльність дитячо-батьківського клубу*. Основні завдання такого клубу: підвищення рівня психолого-педагогічної компетенції батьків, формування довірчих стосунків між батьками й дітьми, розширення сфери спілкування дітей і дорослих через організацію дозвілля, обмін досвідом між батьками з питань виховання дітей із ООП, підтримка і допомога сім'ї у вирішенні виникаючих проблем і їх профілактика через організацію та проведення семінарів, зустріч з фахівцями, тренінги тощо. Актуальність створення подібного клубу зумовлена такими причинами:

- на психологічному рівні – необхідністю профілактики стресу, що має пролонгований характер, який чинить сильну деформуючу дію на психіку батьків;
- на соціальному рівні – необхідністю встановлення довірчо-підтримувальних стосунків між батьками, оскільки відбувається деформація у взаємовідносинах між батьками дитини з ООП, унаслідок чого нерідко спостерігаються розлучення батьків і в сім'ї

формується обмежений мікросоціум, у якому переважно й виховується дитина;

- на соматичному рівні – необхідністю переривання патологічного ланцюжка, який від захворювання дитини призводить до психогенного стресу в батьків, що, у свою чергу, провокує соматичні або психічні захворювання.

Основні завдання клубу: оптимізація дитячо-батьківських стосунків; поліпшення психоемоційного стану батьків; гармонізація подружніх стосунків; створення та зміцнення стосунків між сім'ями, які мають дітей з ООП, у цілях розширення кола їх взаємодії, моральної та психологічної взаємопідтримки.

Психологічну підтримку батьків слід розглядати як систему заходів, спрямованих на: зниження в батьків емоційного дискомфорту у зв'язку із захворюванням дитини; підтримка впевненості батьків у можливостях їхньої дитини; формування в батьків адекватного ставлення до проблем дитини; підтримка адекватних батьківсько-дитячих стосунків і стилів сімейного виховання [7].

Дієвою формою взаємодії школи та сім'ї є *психолого-педагогічне консультування батьків і дитини*. Психологічне консультування – практична допомога сім'ї, яка полягає в пошуку рішень проблемних ситуацій (психологічного, виховно-педагогічного, медико-соціального) характеру. Консультативна діяльність педагога, фахівців має бути спрямована на активну пропаганду педагогічних і психологічних знань і культури здоров'я серед батьків, розробку рекомендацій щодо виховання дитини з ООП в сім'ї та конструктивним способам взаємодії батьків із дитиною. У процесі психологічного консультування обговорюються труднощі, що виникають на різних етапах життя дитини з ООП: сприйняття фізичного дефекту дитини з ООП батьками й соціумом; формування навичок самообслуговування, виховання побутової самостійності; необхідність надання простору для дитячої ініціативи; формування адекватних уявлень про потенційні можливості дитини, розкритті її подальших життєвих горизонтів і перспектив тощо. Психологічні консультації проводяться регулярно з метою виявлення й обговорення вироблення стратегії і тактики поведінки батьків у важких ситуаціях.

На рівні попередження життєвих труднощів сім'ї у вихованні дитини з ООП, її навчальних або інших переважань, екстремальних і стресових станів, глибоких емоційних переживань або психічних розладів проводиться психопрофілактика. *Психопрофілактика* проводиться зазвичай за результатами діагностики дитини, спостереження за умовами її життя, прогнозування посиленого впливу на неї тих або інших зовнішніх чинників. Також вона проводиться з дітьми, які наближаються до однієї з вікових криз (це кризи 3, 7, 14 років), та з дітьми, які змінюють місце навчання, втратили когось із батьків (у результаті смерті або розлучення) тощо.

Причини неправильних батьківських стосунків можливо виправити за допомогою *психологічної корекції*. Для цього доцільно формувати батьківські психокорекційні групи, під час роботи яких, у першу чергу, обговорюються проблеми виховання дітей та спілкування з ними. У таких групах можлива реалізація різноманітних методів корекції: дискусії, аналіз ситуацій, вчинків, дій дітей і батьків, їхніх комунікацій у вирішенні проблем, а також використання спеціальних вправ на розвиток комунікації.

Сім'я є цілісною системою, саме тому проблеми діади «батько – дитина» не можуть бути вирішені лише завдяки психокорекції дитини чи одного з батьків.

Збільшити ефективність психокорекційної роботи дає змогу організація спільних груп батьків і дітей. Особливу увагу потрібно приділили *корекційній роботі з неповними родинами*. Цю категорію сімей можна віднести до групи ризику щодо виникнення проблем у вихованні дитини.

З метою ефективного й повноцінного сімейного виховання школи розробляють спеціальні програми, спрямовані на підвищення педагогічної культури сім'ї: *програми виховання батьків, програми педагогічної освіти батьків*. Загальним початковим етапом для програм є думка: суспільство й самі батьки можуть допомогти собі стати кращими, а це – найважливіша передумова успішного сімейного виховання дитини з ООП. Слід чітко уявляти, на що має бути спрямована робота із включення батьків, і прогнозувати очікувані результати корекційно-розвиткового процесу. Найбільш уразливою ланкою членів сім'ї, яка виховує дитину з відхиленням у розвитку, є їх особистісна сфера. У цьому випадку допомога сім'ї полягає у створенні оптимальних мікросоціальних умов виховання та розвитку дитини з ООП, у формуванні конструктивних форм поведінки батьків у сім'ї та соціумі, у здійсненні їх продуктивної зайнятості, розвитку активної соціальної позиції.

Вплив на особистісну сферу батьків та інших членів сім'ї має бути спрямований на усвідомлення ними своїх індивідуальних особливостей і оптимізацію ставлення до себе. Результатом цього повинно стати підвищення рівня самооцінки й самосвідомості батьків, прийняття відповідальності у вирішенні життєвих питань і ситуацій з власною дитиною. Для оптимізації міжособистісних стосунків у сім'ї слід впливати на комунікативну сферу батьків шляхом розвитку їх комунікативних здібностей і розширення кола спілкування. Результатом такої роботи стане активність і самостійність батьків при ухваленні рішень, пошуку необхідної допомоги тощо. Інформування батьків, забезпечення їх потрібною й адаптованою інформацією сприятиме придбанню ними нових знань і досвіду, формуванню необхідних умінь і навичок надання дитині з ООП корекційної допомоги, набуттю її активної життєвої позиції. Критерієм ефективності роботи із залучення батьків до корекційної підтримки своєї дитини є їхня адекватна оцінка результативності корекційних заходів і досягнення дитини, здатність до складання траєкторії її подальшого розвитку. Принципова особливість роботи із включення сім'ї в корекційний процес полягає в тому, щоб залучити батьків як помічників фахівців, а фахівці всіх напрямів (ранне втручання, логопеди, дефектологи, психологи та ін.) упродовж усього періоду роботи з дитиною та її сім'єю будуть надавати батькам допомогу.

Таким чином, становлення інклюзивної освітньої практики вимагає зміни програми розвитку школи, її статуту, готовності адміністрації до рішення нових стратегічних завдань, уміння педагогів вибудовувати конструктивні стосунки з усіма учасниками інклюзивного процесу. У числі істотних характеристик змін, що відбуваються, в освітньому просторі є позиція батьків як суб'єктів інклюзивного освітнього процесу. Самостійність мислення й активна позиція батьків зумовлює освітню траєкторію дитини з ООП, партнерську позицію батьків стосовно школи та їхню відповідальність за освітній результат. Україй важливо, щоб батьки були партнерами, але часто школа позбавляє їх права відповідального вибору. Тоді рекомендації фахівців стають вироком, а консультація не відкриває можливостей і варіантів поведінки для батьків. У процесі розвитку інклюзивного підходу в освіті позиція батьків повинна набувати все більшої самостійності й активності. Уміння організовувати продуктивний діалог із батьками, залучати їх до участі та

співпраці, до спільного обговорення умов освіти дитини з ООП – важливе завдання шкільного співтовариства.

Основними завданнями співпраці школи з батьками дітей із ООП мають стати:

- формування у батьків адекватного ставлення до своєї дитини та активної позиції щодо її виховання в сім'ї;
- надання допомоги батькам в оволодінні способами взаємодії з дитиною, прийомами й методами її виховання та навчання в умовах сім'ї;
- активне залучення батьків до корекційно-розвиткової роботи з дітьми;
- психолого-педагогічна просвіта батьків.

Системний психолого-педагогічний супровід і партнерська взаємодія школи з батьками дозволяє вирішити завдання повноцінного розвитку всіх суб'єктів інклюзивного освітнього процесу. Результатом такої роботи є захищеність дитини, поліпшення морального клімату в закладі освіти, підвищення ефективності освітнього процесу відносно кожної конкретної дитини та всієї школи в цілому.

Література

1. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С. Методичні рекомендації щодо організації та змісту діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу в умовах інклюзивного навчання [для вчителів загальноосвітніх шкіл]. – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2013. – 24 с.
2. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія. – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2015. – 140 с.
3. Бойчук Ю.Д., Васильєва К.І., Галій А.І. та ін. Дитина з особливими освітніми потребами: медичні та психолого-педагогічні аспекти розвитку, навчання і виховання: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. – Харків: ХАНО, Вид-во «Точка», 2014. – 292 с.
4. Бойчук Ю.Д., Васильєва К.І., Галій А.І. та ін. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки : Навч. посіб. / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2018. – 338 с.
5. Бойчук Ю.Д., Коваленко В.Є., Туренко Н.М., Хребтова Н.П. Спеціальна та інклюзивна освіта: словник-довідник. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. – 370 с.
6. Зыкова Н.В. Взаимодействие семьи и школы при обучении детей с ОВЗ в процессе инклюзивного образования // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – Т. 20. – С. 35–38. – URL: <http://e-koncept.ru/2016/56322.htm>.
7. Сіліна Г.О., Калініна Т.С. Увага: особлива дитина: навчання та виховання учнів у системі інклюзивної освіти: Методичні рекомендації. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2011. – 80 с.

Розвиток соціального партнерства в закладах загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади

О. О. Байназарова

Постановка проблеми. Одна з ключових реформ, що відбувається в нашій країні, – реформа децентралізації. Триває процес утворення та становлення об'єднаних територіальних громад, які отримали значні управлінські та фінансові повноваження. Розвиток системи освіти є одним із основних завдань для органів місцевого самоврядування. І це не тільки тому, що потребує значних коштів на утримання та модернізацію мережі закладів освіти. Освіта – це інвестиції в майбутнє, бо кожен хоче, щоб діти були успішними й щасливими в подальшому житті.

Реформа децентралізації є шансом для розвитку мережі закладів освіти, підвищення рівня матеріально-технічного забезпечення сільських шкіл, забезпечення рівних умов для здобуття якісної загальної середньої освіти. Одним із найефективніших шляхів вирішення нагальних проблем в освітній системі територіальної громади є соціальне партнерство, яке передбачає активну взаємодію закладу загальної середньої освіти з владою, громадськими організаціями, засобами масової інформації тощо.

Термін «соціальне партнерство» вперше з'явився в кінці XIX століття в промислово розвинених країнах Західної Європи. Це відбувалося в умовах зародження виробничої демократії. Після Другої світової війни в окремих країнах Заходу з'явилися спільні робочі ради на виробництві. У Федеративній Республіці Німеччини ці ради почали називатися органами соціального партнерства. Черговим поштовхом для розвитку соціального партнерства стала науково-технічна революція, у результаті якої з'явився потреба в гуманізації взаємовідносин між роботодавцями та працівниками.

Важливість участі представників соціально-економічних інститутів в управлінні закладом загальної середньої освіти обговорювалося на загальній нараді міністрів освіти ради Європи ще в жовтні 1995 року в Люксембурзі. Учасники зустрічі визнали, що залучення громадськості до управління школою є одним із демократичних шляхів консолідації суспільства.

Питання соціального партнерства активно розглядалося науковцями й висвітлено в роботах Л. Баккаро, В. Борисова, М. Сімоні, О. Грішнова, В. Кісельова, А. Колота, В. Лазарева, В. Міхеєва, В. Новікова, Р. Оуена, Л. Пуховської та інших. А. Колот соціальне партнерство визначає як систему відносин у соціально-трудовій сфері, яка спрямована на узгодження та захист інтересів найманих працівників і роботодавців [1].

В економічному словнику термінів соціальне партнерство розглядається як особливий тип спільної діяльності між суб'єктами освітнього процесу, який характеризується довірою, загальними цілями та цінностями, добровільністю і довготривалістю відносин, а також визнанням взаємної відповідальності сторін за результат їхньої співпраці та розвитку [2]. Водночас недостатньо вивченими залишаються проблеми соціального партнерства в освіті, її значення та особливостей розвитку в умовах децентралізації.

Метою статті є дослідження особливостей становлення та сучасних тенденцій розвитку соціального партнерства в закладах загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Основними принципами соціального партнерства вважаються: дотримання норм законодавства; повноважність представників сторін; рівноправ'я сторін у свободі вибору й обговоренні питань; добровільність сторін у прийнятті на себе зобов'язань; систематичність контролю та відповідальність за виконання зобов'язань [3].

У країнах Євросоюзу соціальне партнерство в галузі освіти спирається на законодавчу базу, яка регламентує та передбачає: соціальне замовлення, регулювання освіти, соціальне обслуговування, лобіювання та спонсорство. Упровадження соціального партнерства відбувається на міжнародному, національному, галузевому та інституційному рівнях. *На міжнародному рівні* взаємодія соціальних партнерів ґрунтується на соціальному замовленні суспільства й має на меті створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості. Цьому сприяють *європейські програми та проекти:*

- *e-Твінінг (e-Twinning)* – співпраця шкіл країн Європи шляхом online спілкування;
- *Коменіус (Comenius)* – робота європейських шкіл над спільною проблемою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- *Лінґва (Lingua)* – сприяння підвищенню стандартів викладання та вивчення європейських мов;
- *Мінерва (Minerva)* – розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в освіті;
- *Сократ (Socrates)* – побудова грамотної Європи задля популяризації ідей навчання впродовж життя;
- *ЛІСА (LISA – Leadership Improvement for Students' Achievements)* – проєкт направлений на покращення роботи директорів шкіл і підвищення навчальних досягнень учнів.

Фасилітаторами міждержавної взаємодії закладів освіти та громадських об'єднань виступають міжнародні організації, такі як ЮНЕСКО, ОЕСР, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також інші.

На національному рівні соціальне партнерство реалізується через спільні ініціативи бізнес-структур і неурядових організацій щодо збору статистичної інформації про стан освітньої системи; взаємодію урядових і незалежних інститутів влади з модернізації освітнього процесу та контролю за його здійсненням; спільні заходи державних відомств, благодійних і волонтерських організацій. *На галузевому рівні* відбувається взаємодія соціальних партнерів однієї галузі або зацікавлених сторін: «школа – школа», «школа – ЗВО», «школа – ЗДО», «школа – бізнес-структура». Соціальне партнерство *на інституційному рівні* передбачає взаємну відповідальність школи і представників громадськості за прийняття управлінських рішень в системі освіти. Головна ідея тісної співпраці «школа – сім'я – громада» зводиться до розуміння того, що готувати дитину до життя в демократичному суспільстві необхідно засобами самого суспільства.

Аналіз реалізації принципів соціального партнерства в країнах Західної Європи свідчить про те, що за умови розвитку децентралізації та посилення автономії закладів освіти функціональні обов'язки батьків і представників

громадськості від дорадчого та наглядового характеру стали набувати керівного та регулюючого. Орієнтація на партнерство в школі міцно закорінена у вітчизняній педагогічній науці. За педагогічною системою В. Сухомлинського, виховання особистості має здійснюватися через триаду «школа – сім'я – громадськість» [4].

Важливим підґрунтям для формування освітньої політики щодо запровадження системи соціального партнерства в Україні стали закони України «Про освіту» (2017 р.) та «Про загальну середню освіту» (2020 р.).

У Законі України «Про освіту» вперше на законодавчому рівні визначено поняття «державно-громадське управління у сфері освіти». Визначається воно як взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, іншими інститутами громадянського суспільства з метою прийняття ефективних управлінських рішень та задоволення суспільних інтересів у сфері освіти [5]. Державно-громадське управління у сфері освіти може бути представлено репрезентативними громадськими об'єднаннями, що представляють педагогічних працівників, здобувачів освіти, батьків, роботодавців та ін.

Розвиток освіти в Україні за допомогою соціального партнерства сприяє відкритості та співробітництву, обміну ідеями, наданню можливості жителям громади стати активними партнерами у вирішенні проблем в освіті, а батькам – брати участь у процесі навчання їх дітей. Суб'єктами соціального партнерства в освіті на рівні територіальної громади вважають промислові підприємства, організації, установи, органи місцевого самоврядування, а при галузевому підході – працівників освіти і профспілки.

Створення системи управління освітою в об'єднаній територіальній громаді є новим і достатньо складним завданням. На наш погляд, воно буде більш ефективним, якщо використовувати різні форми соціального партнерства. Саме діалог і співпраця з різними соціальними інституціями стануть частиною управлінської діяльності органу управління освітою територіальної громади.

Важливою складовою створення ефективної системи управління освітою в територіальній громаді є делегування повноважень на рівень закладів загальної середньої освіти. Такий вид місцевої децентралізації дасть змогу оптимізувати управлінську систему й ефективно використовувати кошти бюджету об'єднаної територіальної громади.

Нові виклики цифрової епохи суттєво змінюють вимоги до випускника закладу загальної середньої освіти. У цих умовах актуальним стає питання формування нової системи відносин між закладами освіти й соціальними партнерами. Школам необхідно швидко реагувати на зміни запитів на ринку праці, а це можливе тільки при створенні системи соціального партнерства. Для того щоб зацікавити своїх соціальних партнерів, випускники закладів загальної середньої освіти мають володіти цілим рядом навичок і компетентностей, такими як аналітичне мислення, інноваційність, активне навчання, розв'язання складних проблем, критичне мислення, креативність, лідерство, витривалість, гнучкість, логічна аргументація тощо.

Заклад загальної середньої освіти повинен постійно вдосконалювати свою діяльність. Для досягнення цієї мети потрібно розвивати канали комунікації між учасниками освітнього процесу та керівництвом школи.

Крім того, заклад загальної середньої освіти не може існувати відокремлено від життя громади. Участь учнів школи в житті об'єднаної територіальної громади є важливим фактором формування у них активної громадянської позиції та відповідальності за добробут і розвиток своєї громади. Керівництво закладу загальної середньої освіти також повинно сприяти активній участі учасників освітнього процесу в різноманітних суспільно значущих заходах поза межами школи – спортивних змаганнях, акціях, фестивалях, проєктах, конкурсах, екскурсіях, відвідування установ культури тощо. Це є одним із прикладів розвитку соціального партнерства в умовах децентралізації та становлення об'єднаних територіальних громад.

Нова ефективна форма залучення закладів загальної середньої освіти до життя громади – проведення консультацій із громадськістю. Консультації проводяться в таких формах: публічне громадське обговорення, он-лайн консультації із громадськістю, інтерв'ювання для вивчення громадської думки, конференції, форуми, громадські слухання, Інтернет-конференції, відеоконференції тощо. Така форма співпраці сприяє залученню громадян до участі в управлінні школою, наданню можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність закладу освіти, а також забезпечення гласності та відкритості. Використання результатів проведення консультацій із громадськістю важливе для прийняття управлінських рішень, які сприятимуть подальшому розвитку закладів загальної середньої освіти та підвищенню якості освіти в об'єднаній територіальній громаді.

Таким чином, для подальшого вдосконалення системи соціального партнерства в закладах загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади повинні бути представлені такі позиції, як: мотивація жителів громади та роботодавців до участі в соціальному діалозі з освітянами; підвищення поінформованості широких мас суспільства про соціальне партнерство в освіті. Для того щоб усі складові соціального партнерства мали місце в реальній практиці закладів загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади, необхідно пройти шлях від авторитарного керівництва до рівноправного соціального партнера.

Усім учасникам соціального діалогу необхідно взяти на себе відповідальність за конкурентоспроможність системи освіти, її відповідність міжнародним стандартам і вимогам щодо якості загальної середньої освіти. Соціальне партнерство в закладах загальної середньої освіти об'єднаної територіальної громади стане ефективним тоді, коли всі зацікавлені сторони будуть працювати разом, усвідомлюючи переваги для кожного з учасників і держави в цілому.

Література

1. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання. – К.: КНЕУ, 2005. – 230 с.
2. <http://epi.cc.ua/slovar-ekonomicheskikh-terminov249.html>
3. <http://www.dialog.lviv.ua/socialpartnership/articles/12/>
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: в 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – К.: Рад. школа, 1977. – Т. 5. – 640 с.
5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/conv#n1010>

Гуманістичний контент удосконалення взаємодії керівника закладу освіти з персоналом

О. І. Мармаза

Постановка проблеми. Сучасний характер суспільного розвитку висуває нові вимоги до посади керівника закладу освіти, його управлінської компетентності та культури взаємодії з персоналом. Пріоритетними в управлінні закладами освіти стають принципи гуманізму, демократії, колегіальності, співуправління, поваги та довіри до персоналу. Гуманістична парадигма управління закладом освіти полягає в реалізації ідей людського виміру: повага до прав і гідності людини, турбота про її благо та розвиток, створення належних умов для різнобічної діяльності. У цьому контексті велика увага приділяється особистості, її розвитку, самореалізації.

Політика в галузі освіти спрямована на підготовку керівника-професіонала, який поєднує фундаментальні теоретичні знання й практичні уміння, гуманістичні переконання та здатність до інновацій. Такий стан теорії та практики менеджменту в освіті вимагає розв'язання низки суперечностей, насамперед: між вимогами сучасності до змін в управлінні закладом освіти та незавершеністю розроблення теоретико-методологічного підґрунтя інноваційного менеджменту; між необхідністю впровадження інноваційних гуманістичних технологій управління та недостатньою готовністю до цього керівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості управління в умовах гуманоцентричної освіти досліджували В. Бондар, І. Бех, Л. Карамушка, С. Клепко, В. Кремень, В. Лугай, С. Максименко, Т. Рогова та ін.

Є лише поодинокі статті та окремі тези сучасних науковців, які пов'язують партисипативний підхід до управління закладом освіти з демократизацією та гуманізацією в роботі з персоналом: О. Афанас'єва, І. Бичева, І. Кравченко, О. Нікітіна, Т. Орлова, М. Понедєлкова, С. Суворова, О. Шукліна та ін. Щодо досліджень коучингу, як ефективної технології взаємодії в системі «керівник – персонал», серед вітчизняних науковців можемо виокремити праці В. Жернового, В. Жуковської, Ю. Кравченка, І. Миколайчук, В. Павлової, Н. Сичової, О. Тищука, М. Нагара та ін.

Слід зазначити, що в управління закладами освіти технології гуманістичного спрямування впроваджуються повільно з огляду не тільки на певну консервативність керівників, а й відсутність ґрунтовних теоретико-прикладних досліджень з означеної проблеми. Стає очевидною необхідність науково-методичного обґрунтування сутності та переваг інноваційних технологій управління, можливостей їх використання в роботі персоналом у закладі освіти.

Мета статті полягає в актуалізації проблеми використання інноваційних технологій управління в контексті гуманістичного підходу, висвітленні їх можливостей для вдосконалення роботи з персоналом.

Виклад основного матеріалу. На всіх рівнях системи освіти усвідомлюють, що управління має бути кардинально змінено на демократичних засадах. Недостатньо тільки побудувати організаційну структуру управління, необхідно забезпечити ефективність спільної діяльності людей. Але майже за тридцять років

незалежності країни не відбулося бажаної трансформації адміністративно-командної форми управління на демократичну державно-громадську. Так, за результатами досліджень, проведених науковцями кафедри наукових основ управління ХНПУ імені Г. С. Сковороди, сучасне управління у сфері освіти понад 74 % респондентів (56 із 75 здобувачів вищої освіти зі спеціальності 073 «Менеджмент») визнають як адміністративно-командне з бюрократичним супроводом і жорсткою управлінською вертикаллю.

Сучасний керівник закладу освіти повинен зважати на те, що якісно змінилися працівники, учні, батьки. Люди сьогодні краще освічені, більш вільно мислять, спокійніше змінюють місце роботи чи навчання, менше схильні до чиношанування та покірливої залежності. В умовах конкуренції на ринку педагогічних кадрів проблема формування кадрового потенціалу стає надзвичайно актуальною. Керівники вже почали усвідомлювати, що матеріальне стимулювання персоналу діє тільки в короткі терміни. Відданість школі, педагогічній справі ні за які кошти не купиш. З огляду на це, надзвичайно важливим є вдосконалення управлінської діяльності на гуманістичних ідеях. Гуманістичне управління орієнтоване на утвердження пріоритетних позицій, цінностей особистості, утвердження суб'єктно-суб'єктних відношень, перехід від монологу до діалогу, повагу гідності людини та довіру до неї. У цьому контексті в межах наукового підходу до управління доцільно виділити *такі інноваційні моделі та технології управлінської діяльності*:

- *партисипативне управління* – пов'язане з покращенням мотивації працівників і оптимізацією людських ресурсів організації на основі широкого залучення персоналу до співуправління;
- *фасилітативне управління* – це управління підтримки персоналу й ненав'язливого керівництва без тиску та примушень засобами ствердження власної лідерської позиції та реалізації корпоративних принципів;
- *мотиваційне управління* – орієнтоване на свідоме та цільове використання засобів мотивації з урахуванням ціннісних орієнтацій персоналу;
- *особистісно орієнтоване управління* – передбачає гуманістичні засади роботи з персоналом і врахування індивідуальних особливостей працівників;
- *коучинг* – управління, яке орієнтоване на розкриття внутрішнього потенціалу особистості та її розвиток, що забезпечує ефективність взаємодії та результатів діяльності [4].

Найбільш яскравим прикладом організації, де головну роль відіграє людина, служить партисипативна організація. Це пояснюється тим, що розвиток організації можливий тільки через розвиток персоналу. В основу концепції партисипативного управління покладено ідею залучення до управління непрофесіоналів. Американські соціологи Дж. Коул і А. Горц є авторами «виробничої демократії», що розглядається як форма співучасті всіх працівників корпорації в прийнятті рішень, які зачіпають їхні інтереси [5].

Зазвичай людина в організації – не тільки виконавець певної роботи та функціональних обов'язків. Вона проявляє зацікавленість: у чому сутність і важливість її діяльності, як краще можна виконати роботу, у яких умовах працює персонал, як керівник ставиться до проблеми, як доручене їй завдання

позначається на діяльності всього колективу. Тобто в людини є природне прагнення брати участь у процесах, які протікають в організації та пов'язані з її безпосередньою діяльністю, але при цьому виходять за рамки компетенції, за межі виконуваної нею роботи та розв'язуваних задач.

Участь учителів в управлінні доцільно розглядати як спосіб їх мотивації, більш повне використання потенціалу, інструмент зниження плинності кадрів, конкурентну перевагу. З огляду на це важливим для сучасного керівника закладу освіти є вивчення та застосування на практиці ідей партисипативного управління. Концепція партисипативного управління, яка заснована на розширенні повноважень і участі персоналу в прийнятті дієвих рішень із питань, важливих для діяльності організації та самих працівників, надає вчителям можливість розділити відповідальність, ризики і успіх разом із керівником.

Партисипативне керування може бути реалізовано з кількох напрямів:

- працівники отримують право самостійно приймати рішення з приводу того, як їм здійснювати свою діяльність. Самостійність може торкатися, наприклад, таких аспектів їх діяльності, як режим чи вибір засобів здійснення роботи;
- персонал може залучатися до прийняття рішень із приводу роботи, яку належить виконати в організації. У цьому випадку керівник радиться з працівником із питань: що саме необхідно буде зробити, як виконувати поставлені перед ним задачі. Таким чином він залучається до постановки цілей і прогнозування результатів, які йому треба досягати;
- працівникам дається право контролю за якістю та кількістю здійсненої ними роботи, але при цьому встановлюється відповідальність за кінцевий результат;
- партисипативне управління зумовлює широку участь працівників у раціоналізаторській діяльності, внесення пропозицій щодо удосконалення їх особистої роботи й окремих підрозділів організації;
- надання працівникам права на формування робочих груп із тих членів організації, з якими їм хотілося б працювати разом [4].

У реальній практиці всі ці напрями здійснення партисипативного управління зазвичай використовуються в певній комбінації, бо вони дуже тісно пов'язані й добре доповнюють один одного. Найбільш наочним прикладом цього є Гуртки Якості (ГЯ), які широко застосовуються в управлінні японськими фірмами. Основні ідеї Каору Ісікава визначив таким чином: саморозвиток і взаєморозвиток особистості працівника; поява у працівника високого ступеня усвідомлення проблеми якості діяльності; мобілізація творчих і розумових здібностей персоналу; розвиток управлінських здібностей персоналу, формування управлінського резерву.

Партисипативне управління заохочує керівника діяти з позиції фасилітатора: він не змушує та навчає педагогів, а мотивує та спрямовує колектив у необхідне творче русло. Такий підхід реалізується через: знання особливостей колективу та педагогів; вміння організувати спільну роботу в колективі; залучення колективу до планово-прогностичної діяльності; довіру колективу; лідерські позиції керівника в колективі; вміння допомогти розкомплектуватись, установити партнерські стосунки, розвинути навички взаємодії, конструктивного спілкування, врегульовувати конфлікти; здатність до аналітичної діяльності, вміння

застосовувати різні технології аналізу, робити відповідні узагальнення та висновки; чітке усвідомлення цілей та бажаних результатів діяльності колективу; збереження ентузіазму, почуття гумору, інтуїтивного відчуття, щирого ставлення до людей на всіх етапах сумісної діяльності; уміння ставити людей у ситуації необхідності самостійно прийняти рішення, визначитись із методами та змістом діяльності; уміння заохочувати та морально підтримувати навіть незначні успіхи персоналу [4].

Така поведінка керівника свідчить про його прагнення дійти згоди з членами колективу щодо оптимальної діяльності з функціонування та розвитку освітньої організації. Хоча існує також зворотний бік демократичної поведінки керівника: персонал сприймає скорочення дистанції між ними і керівником, як слабкість керівника, невміння самостійно вирішити проблеми, лібералізм і загравання в колективі; іноді колектив підтримує неформального лідера з авторитарною поведінкою, як такого, що здатен навести порядок.

Науковці Б. Конч і Т. Рет наводять такі результати своїх досліджень: лише 9% (приблизно 1 із 9) працівників максимально задіяні в діяльності організації; за умов фокусування на сильних якостях своїх співробітників цей рівень зростає до 73% (приблизно 3 із 4) [3]. Проведене дослідження показує, що ефективні керівники усвідомлюють потреби працівників і розвивають персонал – у такий спосіб оточують себе висококомпетентними кадрами.

Еволюція кадрового менеджменту має стійку тенденцію: від традиційної роботи з кадрами – до управління людськими ресурсами, продуманої мотиваційної політики та використання людиноцентристських технологій. Керівництво – це процес налагодження взаємодії між керівником і персоналом. Ефективність керівництва зумовлюється, передусім, стилем управлінської поведінки. Стиль управління – це цілісна, відносно стійка система методів, способів, прийомів впливу керівника на колектив із метою виконання управлінських функцій, характеризується певними індивідуально-типологічними особливостями.

Л. Карамушка виокремлює елементи, що утворюють структуру стилю: рівень значущості для керівника спільної діяльності з колективом; міра орієнтації керівника на налагодження міжособистісних стосунків у колективі; тип спілкування з підлеглими; ступінь оволодіння в процесі керівництва індивідуально-психологічними особливостями працівників і усвідомлення соціально-психологічних характеристик колективу; основні методи впливу на працівників; особливості орієнтації керівника на самого себе [2].

Розглянемо вплив ідей коучингу на вдосконалення стилю управлінської поведінки. Коучинг базується на засадах гуманітарної психології, яка спирається на людську гідність і справжні цінності. Коучинг (від англ. *coaching* – навчати, надихати, тренувати для спеціальних цілей, готувати до вирішення певних завдань) – це система принципів і прийомів, що сприяють розвитку потенціалу особистості, а також забезпечують максимальне розкриття і ефективну реалізацію цього потенціалу [1]. Цілі коучингу в роботі керівника з педагогічним колективом – це: розкриття внутрішнього потенціалу особистості кожного педагога; розвиток особистості через делегування відповідальності; формування усвідомлення високого рівня відповідальності в кожного учасника спільної діяльності, а отже, у такий спосіб підвищення ефективності взаємодії та результатів діяльності.

Загальну основу коучингу можна описати декількома складовими: партнерство, розкриття потенціалу, результат.

У процесі використання коучингових процедур у центрі уваги та дії стоїть особистість, яка сама визначає свої цілі й методи їх досягнення і, головне, сама несе відповідальність за результати своїх дій; формується інноваційне мислення (готовність прийняти нове без страхів і сумнівів); розвивається впевненість у собі; утворюються нові опорні точки у свідомості, що в сукупності й веде до планування послідовності нових видів діяльності та їх успішної реалізації. Вкрай важливо усвідомлювати, що робота не повинна призводити до втрати сенсу та радості життя. У наш час роботоголізм став майже ознакою педагогічної професії; він цілеспрямовано веде вчителя до вигорання. Натомість коучинг допомагає педагогу відчувати свою значущість і задоволення від роботи, залишитись у професії.

Коучинг – це стиль управлінської поведінки, який передбачає: орієнтацію на корпоративне управління; створення команди односторонців, підтримки; визначення спільних цілей діяльності; організацію співробітництва; послаблення контролю за рахунок розвитку самостійності та відповідальності персоналу; ефективне спілкування; сприяння творчості. Коучинг дозволяє здійснювати індивідуальну роботу з педагогами, проводити коуч-сесії для всього колективу, забезпечує коуч-комунікації та оптимізує стиль керівництва.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Управління в контексті гуманістичного підходу дозволяє в колективі обговорювати та спільно шукати шляхи вирішення проблем організації, сприяє розвитку творчої активності персоналу.

Актуальності набула проблема формування професійної культури керівників закладів освіти на гуманістичних засадах і готовності до впровадження відповідних інноваційних технологій управління.

Для сучасного керівника закладу освіти важливо впроваджувати інноваційні підходи до роботи з персоналом, які дозволяють максимально ефективно використовувати трудовий потенціал педагогів, заохочувати ініціативу, формувати організаційну культуру й розвивати лідерів, створювати умови для самовдосконалення та творчості.

Література

1. Аткинсон М., Рае Т. Чойс. Пошаговая система коучинга: Наука и искусство коучинга. Пер. с англ. Киев : Изд-во Companion Group, 2009. 256 с.
2. Карамушка Л. М. Психологія управління: навч. посіб. Київ : Міленіум, 2003. 344 с.
3. Конч Б, Пет Т. Лидерство, основанное на преимуществах. URL: http://hub.kyivstar.ua/wp-content/uploads/2015/05/Strengths-Based_Leadership.pdf (дата звернення: 09.04.2021).
4. Мармаза О. І. Інновації в менеджменті освіти: монографія. Харків : Основа, 2019. — 128 с.
5. Скрипунова Е. А., Мухаметшина Э. Ф. Партиципативные структуры. URL: <http://www.axima-consult.ru/stati-party.html> (дата звернення: 06.04.2021).

Педагогіка партнерства як основа формування інноваційного освітнього простору Нової української школи

Г. Л. Вороніна

Будь-яка професія, на думку О.Вишневецького, потребує того, щоб людина дивилася на світ «реалістично», бачила його таким, яким він є. Професія вчителя – виняток. Він мусить бачити світ, яким він стане внаслідок його зусиль. Учительська професія часто робить людину «не від світу цього», «диваком», Дон Кіхотом, але він у такій іпостасі залишається важливим впливовим чинником, більш впливовим, ніж розповіді та нотації, до яких іноді вдається.

Важливою рисою сучасного українського вчителя-вихователя є його демократизм. Учитель мусить шанувати тих, кого навчає та виховує, поважати їхню гідність, їхні права. В основі демократичної педагогіки лежить любов до людини. Основи любові до людей закладаються з раннього дитинства. На це звертає увагу Софія Русова. Вона висловлює низку конкретних порад: по-перше, з першого року необхідно привчати дитину до чужих людей, оточувати її такими відносинами, щоб вона виростала з почуттям, що люди й оточення дають лише приємні враження, і треба йти назустріч їм з привітністю; по-друге, розвивати почуття ласки до всього живого, щоб коло дитини були всякі звірята: кіт, пес, ящірка, жабка, щоб дитина потроху привчалася до їх рухливості, не робила їм жодного зла, а далі навіть привчалася до плекання, до обов'язків годування звірят, чистити їх оселі й тощо; по-третє, якнайраніше треба утворити для дитини товариський осередок, слідкувати, щоб дитина не заносилася в товаристві, щоб ставилася до товариства з щирою ласкою, з рівною пошаною [3].

Любов, як наголошував К.Ушинський, є тією єдиною силою, яка дозволяє максимально наблизитися до людини, вникнути у її світ, а іноді душою поєднатися з нею. Виховний процес у новій українській школі спирається на модель поваги до прав людини, демократії, підтримки добрих ідей. Виховання є невід'ємною складовою всього освітнього процесу й орієнтується на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, заклад освіти має впроваджувати демократичну культуру через вироблення відповідних процедур для захисту прав дитини і формування демократичних цінностей: захищати права дитини, стати місцем, безпечним для дитини, і йдеться не лише про фізичну безпеку, а й про атмосферу довіри і взаємоповаги, де немає насильства та дискримінації. Виховання учнів у сучасній школі здійснюється в контексті громадянської та загальнолюдської культури, охоплює весь освітній процес, ґрунтується на свободі вибору мети життєдіяльності та поєднує інтереси особистості, суспільства і держави. Усі

суб'єкти освітнього процесу беруть участь у формуванні виховного середовища на засадах компетентнісного підходу та педагогіки партнерства.

Основні принципи педагогіки партнерства полягають у повазі до особистості, доброзичливості й позитивному ставленні, довірі у відносинах та стосунках, діалог-взаємодії-взаємоповазі, розподіленому лідерстві (проактивності, праві вибору та відповідальності за нього, горизонтальності зв'язків), принципі соціального партнерства (рівності сторін, добровільності прийнятті зобов'язань, обов'язковості виконання домовленостей) [2].

Слово «партнер» походить із французької «partenaire» – учасник, це той, хто бере участь у якійсь грі разом із ким-небудь; учасник гри; той, хто разом із ким-небудь бере участь у грі на сцені, танцях тощо; компаньйон, товариш у якій-небудь справі, у якому-небудь занятті. Партнерство трактується як:

- система взаємовідносин, які відбуваються в процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці й активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, чітко узгоджені та злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

Педагогіка партнерства – це напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Ідея партнерства не є новою для педагогіки, ґрунтується на гуманістичних концепціях зарубіжних і вітчизняних практик. Ще із середини минулого століття найпоширенішою стала гуманістична педагогіка, обґрунтована в працях А. Маслоу, Р. Штайнера, С. Френе, К. Роджерса. Основними поняттями такої педагогіки є «самоактуалізація особистості», «особисте зростання», «розвиткові допомога». Найважливішим автори вважали увагу до особистості, організацію навчання як зацікавленої самостійної діяльності учня.

У таблиці 1 представлено основні ідеї зарубіжних концепцій навчання та виховання.

Таблиця 1

Ідеї зарубіжних концепцій навчання та виховання

Автор	Основні ідеї	Цитата
К. Роджерс	Дбайливе ставлення до особистісного «Я» кожного учня, сприйняття дитини не тільки такою, якою вона є, але й такою, якою вона може і хоче бути	«Педагогіка ненасильства передбачає гуманістичний підхід до виховання й освіти... Це означає визнання особистості, яка розвивається, вищою соціальною і педагогічною цінністю, повагу до самобутності й унікальності кожної дитини, створення умов для цілеспрямованого розвитку та саморозвитку вихованця як суб'єкта діяльності, як особистості й творчої індивідуальності»

А. Маслоу	Творчий потенціал потенційно присутній у кожній людині. Незадоволені потреби збуджують людину до дій	«Людина є істотою, яка шукає здоров'я та щастя»
Р. Штайнер	Головною метою виховання є духовна й моральна підготовка учнів до життя, виховання особистості, здатної в процесі індивідуальної творчості долати суспільні тенденції консервативного відтворення наявних соціальних структур і стереотипів поведінки, і цим сприяти прогресові	«Доля вихователя – найбільша самовідданість. Ніколи не слід прагнути виліпити дітей за своїм образом і подібністю. Потрібно навчитися виховувати так, щоб усувати фізичні й духовні перешкоди на шляху того нового, що в кожному епоху походить із божественного світопорядку у світ дорослих і дітей, і створювати для вихованця таку атмосферу, у якій може вільно втілитися його дух»
С. Френе	Метою виховання є розвиток у суб'єктів навчання здатності до взаємодії, самоуправління, кооперації, розвитку індивідуальності, соціальної компетентності, відповідальності. Основний принцип «нової школи» Френе – здійснення навчання через самодіяльність учнів, основною формою якої є вільний виклад (усний, а потім письмовий) ними своїх вражень і думок (так званий вільний текст)	«Акцентування уваги на помилках, поганих вчинках, незадовільній успішності створює негативну моральну атмосферу: деякі діти бундуються від успіхів, а інші переживають гіркоту невдач, у них розвивається комплекс неповноцінності. Завдання ж школи полягає в культивуванні успіху, необхідного для самоствердження особистості»

Аналіз зарубіжних концепцій навчання та виховання, їх порівняння з вітчизняною педагогічною думкою і практикою свідчать про те, що їм притаманні певні паралелі та спільні тенденції.

Так, спираючись на людиноцентристський підхід, А.С. Макаренко під цілями виховання розумів програму людської особи, програму людського характеру, причому в поняття характеру він включає весь зміст особистості, тобто й характер зовнішніх виявів, і внутрішньої переконаності, і політичне виховання, і знання, геть усю картину людської особи. Я вважаю, що ми, педагоги, повинні мати таку програму людської особи, до якої ми повинні прагнути. Цілеспрямована робота з переосмислення та практичного застосування педагогічної спадщини А.С. Макаренка в середині ХХ ст. сприяла створенню соціально-педагогічного руху «комунарів» – педагогів-новаторів, засновників педагогіки співробітництва, у якій основним механізмом стала методика колективної творчої діяльності (КТД). Ця методика впливала з розуміння її засновником І.П. Івановим виховання як процесу цілісного (а не дрібного), творчого (а не однобічного), діяльнісного (а не розважального).

Гуманізм педагогічної системи В.О. Сухомлинського ґрунтується на положенні про самоцінність людини, її праві на свободу й гідність як неповторної індивідуальності. Він висунув і розвинув концепцію відносної автономії конкретної особи, її права на вибір на основі власної совісті. Одне з найважливіших і водночас найскладніших завдань вихователя полягає в тому, щоб представити маленьку людину самій собі, допомогти розвиткові в ній

внутрішнього бачення та на цій основі сприяти становленню її рефлексивних здатностей.

Гуманно-особистісна педагогіка Ш. О. Амонашвілі на перше місце ставить виховання особистості через розвиток її духовного й морального потенціалу, сприяючи розкриттю та творенню в дитині рис і якостей благородства. Виховання людини шляхетної є провідною метою гуманно-особистісного освітнього процесу. Гуманно-особистісна педагогіка приймає ідеї класичної філософії та педагогіки про те, що дитина – це явище в земному житті, вона є носієм своєї життєвої місії, наділена найвищою енергією духу. Гуманно-особистісний освітній процес у «Школі радості» Ш. О. Амонашвілі будується на розумінні цілісності природи дитини, її рушійних силах, розкритих і науково обґрунтованих сучасною психологією та практикою, як стихійні устремління, пристрасті особистості дитини в її прагненні до розвитку, дорослішання, свободі. Суть гуманно-особистісного підходу до дитини полягає в тому, що вчитель, будучи творцем цього процесу, засновує його на русі стихійних пристрастей у дитині; направляє його на повний розвиток сил і здібностей, що виявляються в багатогранній діяльності дитини; націлює її на виявлення та ствердження особистості дитини; насичує його вищими образами прекрасного в людських взаєминах, у науковому пізнанні, у житті тощо [1].

Отже, педагогіка співробітництва, педагогіка діалогу, педагогіка довіри віддзеркалюють процеси демократизації та гуманізації європейської школи й покликані витіснити прояви моральної або фізичної наруги над особистістю учня. Місія вчителя, педагога, вихователя, класного керівника – допомогти розкрити й розвинути здібності, таланти й можливості дитини на основі партнерства між усіма учасниками освітнього процесу.

Елементарні завдання педагога-вихователя полягають у створенні умов для набуття дітьми вміння співіснувати з іншими людьми: допомагати одне одному; дбати про імідж класу; ставити спільне завдання та дбати про успішне його вирішення; мати чітку особисту позицію тощо.

Педагог-вихователь має пам'ятати, що володіє арсеналом засобів впливу на дитину, серед яких інтелектуальні (кмітливність, професійне спрямування, сприйняття, пам'яті, мислення, уяви тощо, спрямовані на розвиток творчих здібностей учня); моральні: любов до дітей, віра в їх можливості та здібності, педагогічна справедливість, вимогливість, повага до вихованця – все, що складає основу професійної етики вчителя, і духовні – як основа загальної та педагогічної культури.

Література

1. Маніфест гуманної педагогіки. (2011) Хмельницький. Центр інноваційної педагогіки та психології Хмельницького національного університету. 64 с.
2. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. – <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>
3. Русова С. Позашкільна освіта: засоби її переведення. Київ: Дзвін, 1918. 88 с.

Партнерська взаємодія суб'єктів освітнього процесу в полікультурному середовищі

С. А. Мельник, В. Г. Чуркіна

У наукових дослідженнях сьогодні аналізують поняття «освітнє середовище», яке інтерпретується як сукупність природних умов, особливості життєдіяльності, що ґрунтуються на сприйнятті культурного різноманіття та культурних відмінностей людського суспільства. Розвиток системи вітчизняної освіти в Україні та інтеграція до європейського простору має враховувати мету європейської педагогіки – виховання громадян у полікультурному європейському просторі з метою навчитися жити разом. Особливості розвитку особистості взаємопов'язано із соціально-побутовими умовами, взаєминами між людьми та оточенням особистості, як процес активності людини, як ресурс і спосіб стратифікації суспільства. У статті 31 Конвенції про права дитини йдеться про те, що дитина має право на участь у культурному і творчому житті, має право на участь в іграх, дозвілєвих заходах, які відповідають її віку, займатися мистецтвом, тобто на творчий розвиток. Щоб сформувати особистість, треба розвивати в ній здатність до самостійності, до активності, до творчості. Найбільш сприятливі умови для розвитку дитячої творчості різного напрямку (естетичної, технічної, наукової та ін.) є в позашкільних навчальних закладах, мета яких – забезпечення потреб дитини у творчій самореалізації, створення умов для організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я [6].

Уже в добу Просвітництва французький філософ, просвітник і композитор Ж.-Ж. Руссо одним із перших почав використовувати термін «середовище» в контексті ідей розвитку особистості та в педагогічному аспекті. Він визначав середовище як поле розвитку особистості.

На початку ХХ ст. питання формування «освітнього середовища» в педагогіці розглядали А.С. Макаренко та С.Т. Шацький. У дослідженнях вони використовували такі поняття, як «суспільне середовище дитини». У низці досліджень освітнє середовище – це система освітніх впливів, що реалізує педагогічні установки вчителів, які визначають цілі, завдання, методи, форми і засоби освітнього процесу в школі, в яких особистість пізнає Всесвіт і є частиною соціокультурного простору. Під освітнім середовищем розуміють сукупність умов, що забезпечують освіту людини. Це частина простору, в якій особистість виховується, навчається, здобуває освіту, вибудовує комунікацію [1, 27].

О.М. Кондратьєва відзначає, що «проблема полікультурної освіти, як окрема галузь людського пізнання, почала широко розглядатися науковою спільнотою в останній чверті ХХ ст., хоча питання економічної і соціальної нерівності, терпимості віросповідання, рівності громадянських прав для всіх, расизму, сегрегації та дискримінації, психології окремих етнічних груп тощо хвилювали людство здавна» [7,183].

Сьогодні освітнє середовище – сукупність цінностей культури і соціальних форм життя, необхідних для особистісно-професійного розвитку суб'єктів

освітньої діяльності. Погоджуємося з висновками А. Колупаєвої про те, що створення освітнього середовища, має відповідати потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку [5].

Середовище – це суспільні, матеріальні та духовні умови, які оточують людину, забезпечуючи її існування, формування, діяльність. У низці наукових праць актуалізується значимість полікультурного освітнього середовища, під час проектування якого мають ураховуватися такі складники: національні традиції, національно-культурна ідентифікація суб'єктів освіти, регіональні особливості, відмінності суспільного розвитку освітніх систем, наявність загальноцивілізаційних цінностей та ідеалів, а також наявність системи різнопланових соціальних контактів із метою конструктивної співпраці учасників освітнього процесу для забезпечення якісної освіти, соціалізації дітей та молоді.

Учені довели, що на особистість має вплив сукупність факторів у процесі її розвитку. Психологи стверджують, що найбільш чутливою до зовнішніх впливів є період підліткового та юнацького віку. Саме в цей час особливу увагу необхідно приділити освітньому середовищу, як джерелу впливу на становлення особистості, бо його різноманітність представляє як виклики, так і можливості для освітніх закладів і педагогів. Важливою метою полікультурної освіти є ідея мінімізації проблеми, пов'язана з різноманітністю, гендерними, ментальними особливостями, та максимізація освітніх можливостей етносів, що мешкають у мультикультурній державі, наприклад, Україні.

Альберт Бандура – канадський і американський психолог (українсько-польського походження), відомий своїми працями з теорії соціального когнітивізму, відзначає, що навчання особистості та копіювання поведінки ґрунтується на трьох принципах: на стимулі, що формує поведінкову відповідь; на відповідному відгуку, що впливає на поведінкову реакцію; на пізнавальних функціях соціалізації, які позначаються на поведінковій відповіді [9].

Створення полікультурного освітнього середовища передбачає опору на полікультурний характер сучасного освітнього простору, що є реальністю з метою забезпечення умов для культурного розвитку, спрямованого на підготовку молоді до життя в умовах глобального цифрового суспільства. До таких особливостей належать: полікультурність, різноманіття традицій, багатонаціональність тощо. Термін «полікультурна освіта» тотожна поняттю «multicultural education», що спирається на ідеали культурного плюралізму у сфері освіти. ЮНЕСКО та Рада Європи використовують у своїх документах поняття «міжкультурна освіта», підкреслюючи культурне різноманіття [4]. Рада Європи визначає культуру як «душу демократії», описує культуру як ключовий інструмент зміцнення соціальної згуртованості, демократії та європейського співробітництва. Крім того, різноманіття розглядається в якості діалогу між різними групами з метою досягнення мирного співіснування [8]. Організація з економічного розвитку та співпраці використовує поняття «полікультурна освіта».

Полікультурне освітнє середовище має складну структуру та багатоаспектний характер, є джерелом ризиків, небезпек, соціальних проблем. Зокрема, питання про ризики полікультурного освітнього середовища відзначено в працях О.В. Гукаленка [2]. Дослідник акцентує увагу на тому, що в контексті сучасного полікультурного середовища актуалізуються питання соціальної безпеки, тобто здатність людини до продуктивної та толерантної взаємодії. Основними принципами функціонування полікультурного освітнього середовища

є толерантна взаємодія між людьми з різним менталітетом, традиціями. Дж. Бенкс, фахівець із соціальних питань, пише про етнічну, культурну та релігійну, мовну різноманітність, що притаманна коледжам і університетам у США, наголошуючи на необхідності формування полікультурної компетентності, яка є складником знань, ставлення, уміння, які необхідні для діяльності в різноманітному культурному середовищі [10].

Важливими є ідеї емпатії з метою налагодження діалогічних взаємин із різними культурами, бо це здатність розуміти й відчувати почуття іншої людини. У психології розрізняють *три види емпатії*: когнітивну, емоційну і соматичну [3]. Емпатія в освіті взаємопов'язана із системою ціннісного ставлення до навчання, виховання та особистісного розвитку дітей, сукупністю ресурсів життєдіяльності, індивідуальною освітньою стратегією учнів у соціальному оточенні (родині, класі, громаді).

Важливо концентруватися на співпраці з метою створення психологічного комфорту, який спонукає учнів проявляти співчуття, взаєморозуміння тощо. Значущими є принципи особистої відповідальності кожного суб'єкта взаємодії полікультурного освітнього середовища та принципи гуманізму, людиноцентризму, дитиноцентризму. Ці принципи загальнолюдського співіснування забезпечують полікультурне освітнє середовище та можливість повноцінного функціонування [3].

Головною метою функціонування полікультурного освітнього середовища є створення атмосфери на засадах педагогіки партнерства, орієнтованої на компетентнісний та особистісно зорієнтований підходи у вирішенні завдань розвитку кожного її представника. На думку дослідників, важливим завданням є створення психологічного комфорту для здобувачів освіти, що сприяє формуванню соціокультурних і життєвих установок особистості. Це сприяє формуванню особистості, яка прагне до самовдосконалення та самодостатності, емоційно-ціннісного ставлення до представників інших народів і культур. Вирішення цього завдання взаємопов'язано зі способами існування в умовах цифрового суспільства, взаємодії людей у громадянському життєвому й освітньому просторі. Саме полікультурний освітній простір може розглядатися як фактор, що детермінує умови механізму збереження єдності держави, її цілісності. Держава має бути орієнтована на реалізацію загальнолюдських принципів і цінностей.

Політика держави у сфері вітчизняної освіти має розглядатися як фактор забезпечення безпеки суб'єктів взаємодії в полікультурному освітньому середовищі та передбачає: формування в усіх учасників освітнього процесу толерантного й позитивного ставлення до культурних відмінностей між різними націями і народами, правової культури, установок на прийняття загальнолюдських цінностей, повагу кожної особистості незалежно від її національної та релігійної приналежності, самосвідомості; розвиток мотивації, пов'язаної з усвідомленням ролі кожної культури в суспільно-історичному розвитку; удосконалення вмінь гуманної, продуктивної взаємодії з представниками інших культур; розвиток здатності до встановлення взаємин, ведення полікультурного діалогу та конструктивного розв'язання міжнародних конфліктів, забезпечення міжкультурного співробітництва. Сьогодення вимагає створення умов, механізмів, способів соціально-педагогічного забезпечення безпеки дітей і молоді в полікультурному соціумі, що

зумовлює розроблення регіональних програм соціальної взаємодії та залучення до цієї діяльності ЗМІ, медіа тощо.

Завданнями полікультурної освіти визначено: виховання почуття національної гідності, любові до Батьківщини, почуттів патріотизму, пошани до культури свого народу; формування високого рівня сформованості таких особистісних якостей, як: відповідальність, соціальна зрілість, конфліктологічна компетентність, саморегуляція та самоконтроль, самоповага і повага до інших, емоційна стійкість. Важливо формувати уяву про культурно-національне розмаїття світу, виховання позитивного ставлення до культурних відмінностей, гуманного ставлення, толерантності в процесі взаємодії з носіями відмінних культур. Сучасна педагогіка розглядає полікультурну освіту як засіб зниження соціальної напруги в суспільстві й засіб формування в особистості загальнолюдських ціннісних орієнтирів, свобод і прав людини, демократії, терпимості й соціальної гармонії [5; 7].

Таким чином, сьогодні визначає необхідність спеціально організованої роботи, спрямованої на створення умов щодо взаємодії всіх учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Організація такої роботи передбачає створення полікультурного освітнього середовища – соціального простору освітнього закладу через взаємодію різноманітних культур, забезпечення комунікації представників різних етнічних груп, вивчення різних мов, традицій, народних звичаїв тощо, а також безпечну й толерантну співпрацю всіх суб'єктів освіти, незалежно від ціннісних орієнтацій, культури, віросповідання.

Література

1. Антонова О.Є. Вплив полікультурного середовища на розвиток обдарованості майбутніх педагогів/ О.Є.Антонова // Проблеми освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 82. – Вінниця-Київ, 2015. – С. 27- 32
2. Гукаленко О.В. Поликультурное образовательное пространство как среда поддержки и защиты личности учащегося / О.В.Гукаленко. – Тирасполь: РИО ПГУ, 2000. – 83 с.
3. Емпатія, або навіть говорити з дітьми про почуття. – URL: <https://nus.org.ua/articles/empatiya-abo-navishho-govoryty-z-ditmy-pro-rochuttya/>
4. Загальна декларація ЮНЕСКО щодо культурного різноманіття. – URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/cultural_diversity.shtml
5. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: [монографія] / А.А.Колупаєва, О.М. Татарченко. – К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с.
6. Конвенція ООН про права дитини. – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
7. Кондратьєва О.М. Формування полікультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи (на засадах лінгвокраїнознавчого підходу): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Олена Михайлівна Кондратьєва; наук. кер. О. П. Хижна; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2017. – 245 с. – URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Kondratieva.pdf

8. Культурні Маршрути Ради Європи. – URL: <https://drive.google.com/file/d/1agmN-kfHqqeSquMHtpi5Lkc19Uwe8KOB/view>
9. Bandura A. Vicarious processes: a case of no-trial learning, in: «Advances in experimental social psychology», N.Y., 1965, V. 2, p. 1–55.
10. Banks J. An introduction to multicultural education. Boston: Allyn & Bacon, 2008. 480 p.

Дистанційна освіта як інструмент персоналізації навчання та побудови партнерської взаємодії під час освітнього процесу

М. Е. Смирнова, М. С. Астахова

Активне застосування дистанційної форми навчання продиктоване умовами часу. Її розвиток відповідає тенденціям світової освітньої системи і набув особливої актуальності сьогодні, в умовах виникнення пандемії COVID-19 і запровадження карантинних обмежень.

Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОНУ від 25.04.2013 № 466, із змінами № 660 від 01.06.2013, № 761 від 14.07.2015, № 1115 від 08.09.2020, визначає дистанційне навчання як індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3, с. 48].

В умовах пандемії перед системою освіти постали *нові виклики*: забезпечити *неперервність освітнього процесу*; необхідність закладам усіх рівнів освіти *забезпечити якість і сталість здобуття освіти* в умовах карантинних обмежень; активізувати *розвиток дистанційної форми* здобуття освіти. На ці виклики треба було реагувати. Нова ситуація підштовхнула до глобальної перебудови організації освітнього процесу в усіх закладах освіти й переходу на дистанційну або змішану (*очно-дистанційну*) форму навчання. У Положенні про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти (*розд. III, п.3, абз.4*), затверджене наказом МОН України від 8 вересня 2020 року №1115, зазначено, що «під час дії карантинних обмежень (застосування протиепідемічних заходів) освітній процес у закладі освіти *за рішенням педагогічної ради* може організовуватися у спосіб, за якого окремі теми з навчального предмета (інтегрованого курсу) частиною учнів класу вивчаються очно, іншою частиною учнів класу – дистанційно (в асинхронному режимі, з можливістю надання учням підтримки шляхом проведення консультацій в синхронному режимі). При цьому для учнів визначається черговість очного та дистанційного навчання з метою забезпечення рівних умов для здобуття освіти» [2].

Порівнюючи очне і дистанційне навчання, можна виділити певні переваги та недоліки, з якими стикаються вчителі й учні в освітньому процесі (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Очне навчання	Дистанційне навчання
П е р е в а г и	
1) спонтанність реакції, все, що відбувається, тут і зараз, 2) можливість більш гнучкої і миттєвої реакції вчителя на дії учня	1) можливість постійної інтерактивної взаємодії, 2) можливість отримання зворотного зв'язку в будь-якому місці, у будь-який час. 3) високий ступінь залучення учня в навчальний процес
1) можливість формування безпосередніх особистих людських зв'язків із глибокою емоційною взаємодією	1) підвищення ступеня індивідуалізації за рахунок різноманітності, гнучкості та адаптивності (під індивідуальні запити) електронних ресурсів 2) більш широке комунікаційне поле (взаємодія через систему комунікацій (різновікову, географічно й соціально розподілену на групи), через соціальні мережі та їх аналоги
Н е д о л і к и	
1) обмежений час для отримання зворотного зв'язку з учителем, 2) неможливість інтерактивної взаємодії з навчальними матеріалами на поліграфічних носіях	1) заздалегідь закладені варіанти реакції електронного ресурсу на дії учня, 2) відстрочка реакції вчителя при онлайн-взаємодії
3) низький ступінь індивідуалізації, 4) уніфікована освітня траєкторія для всіх учнів 5) обмежене комунікаційне поле (взаємодія з невеликою групою однокласників, схожою за віком, географічним положенням і соціальним статусом)	1) опосередковане (через комп'ютерну комунікацію) формування особистих зв'язків, 2) обмеженість емоційної взаємодії

Використання дистанційної форми навчання індивідуалізує процес навчання, спрямовує його на врахування освітніх потреб учасників освітнього процесу, встановлює суб'єкт-суб'єктну взаємодію між учителем і учнем, забезпечує налагодження партнерської взаємодії. Те, що дистанційна форма навчання індивідуалізує процес передачі та засвоєння інформації, підтверджує й тлумачення А. Андреева, який визначає це поняття як сукупність освітніх технологій, при яких цілеспрямована опосередкована або не повністю опосередкована взаємодія того, хто навчається, і викладача здійснюється незалежно від місця їх знаходження та розподілу в часі, на основі педагогічно організованих інформаційних технологій із використанням засобів телекомунікацій і телебачення [1, с. 68].

Специфічність дистанційної форми навчання підкреслює і А. Хуторський. Він наголошує, що дистанційне навчання спрямовується на виконання специфічних завдань стосовно розвитку творчої складової освіти: підсилення активної ролі того, хто навчається, при побудові власної освітньої траєкторії; різке збільшення обсягу доступних освітніх масивів; отримання можливості

спілкування з педагогами-професіоналами, з однодумцями; збільшення евристичної складової навчального процесу за рахунок застосування інтерактивних занять; більш комфортні, порівняно з традиційними, умови для творчого самовираження тощо [8].

Визначимо *особливості дистанційної форми навчання*:

- практико орієнтований характер освітнього процесу;
- високий ступінь індивідуалізації;
- усвідомлене самоврядування з боку того, хто навчається;
- більш комфортні умови самовираження (уникнення психологічних бар'єрів реального спілкування);
- установлення рівноправних суб'єкт-суб'єктних (партнерських) стосунків між учасниками освітнього процесу;
- задоволення потреби тих, хто навчається, у створенні індивідуальної програми навчання, зорієнтованої на конкретні освітні потреби та цілі навчання, досвід, рівень підготовки, психофізіологічні, когнітивні особливості кожного;
- готовність до діалогової взаємодії в мережевому співтоваристві дають можливість розглядати її як альтернативну традиційній організаційній формі навчання.

Принципи, покладені в основу дистанційного навчання, теж суттєво відрізняють таку форму навчання від традиційної за цілями, змістом, методами, характером діяльності викладача і слухача, а також кінцевими результатами. До цих принципів відносять: принцип діяльності, принцип гуманістичного навчання, принцип оптимального поєднання «м'яких» і «жорстких» форм управління пізнавальною діяльністю, принцип особистісно-опосередкованої взаємодії, принцип відкритості комунікативного простору, принцип індивідуального підходу до результатів навчальної діяльності слухачів. Тобто дистанційна освіта спрямована не на предмет, а на суб'єкт навчання. Предмет виступає засобом розвитку здібностей і потреб особистості.

Змінюється й роль педагога, який, на думку В. Кухаренка, стає координатором пізнавального процесу [7, с. 64]. Він корегує діяльність слухача, консультує, здійснює керівництво навчальними проектами, тобто виступає в ролі тьютора. Між педагогом і учнем встановлюється взаємодія, яка й забезпечує обмін інформацією в зручний для учасників процесу час. Проте необхідно відзначити, що основою навчального процесу за умови використання дистанційних освітніх технологій є цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота самого слухача.

Дистанційна форма навчання, як виявилось, стимулює внутрішню мотивацію до навчання. На сайті «Освіторія» (https://education.24tv.ua/yak-karantin-onlayn-navchannya-zminili-uchniv-ukrayina-novini_n1588655) керівники ЗЗСО, учителі, батьки, учні ділилися своїми поглядами на результати дистанційного навчання впродовж 2020 року. За словами вчителів, «учні стали більш відповідальними, не порушують дедлайни й показують чудові навички самоорганізації. Деякі обрали індивідуальну траєкторію навчання та зважилися на екстернат. Ще дехто попросив батьків перевести їх на домашнє навчання».

Директор однієї зі шкіл зазначила, що «дистанційне навчання навчило учнів самостійності на практиці: вони навчилися планувати свій розпорядок дня та керувати особистим часом. Дітям із високим рівнем самоорганізації дистанційне

навчання дало можливість побачити, що вони можуть у навчанні рухатись індивідуально, тобто їм не обов'язково навчатися в одному темпі з класом». Інші вчителі зауважували, що «діти штудіюють із захопленням курси на Edera, готуються до ЗНО за допомогою платформи iLearn і використовують для підготовки до уроків англійської саме англійські платформи. Також дистанційне навчання сприяє розкриттю потенціалу сором'язливих учнів. У класі вони прагнуть бути непомітними, а під час онлайн-уроків поведуться дуже активно: виступають, проявляють ініціативу».

Для ефективного вирішення навчальних задач у дистанційному режимі використовуються різні Інтернет-технології: 1) соціальні мережі (орієнтовані на спілкування, активну комунікацію); 2) віртуальний простір, наприклад, SecondLife.com або ActivWorlds.com дозволяють помістити учнів у ситуацію, яку неможливо відтворити в реальному світі; 3) онлайн-ігри, які спрямовані на взаємодію та спілкування, допомагають у розв'язанні внутрішніх конфліктів.

Важливою складовою ефективного освітнього процесу, а відтак і дистанційного навчання є комунікація. Взаємодія між учнями та вчителями в дистанційному навчанні відбувається в межах штучно створеного комунікативного простору, що передбачає сформовану ситуацію взаємодії, у якій є місце, час і взаємне бажання для спілкування, спрямовані на досягнення цілей процесу навчання. В умовах дистанційного навчання цей процес більш складний, характеризується специфічними особливостями, оскільки породжений необхідністю спільної діяльності, сприйняття та розуміння інших у віртуальному просторі [4].

Складністю дистанційного навчання є не тільки стимулювання учнів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє їм висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Основна мета комунікації полягає в залученні та мотивації учасників до навчання. Проте основною умовою діяльної участі батьків школярів в освітньому процесі за умов дистанційного навчання є їхня обізнаність в інструментарії дистанційної освіти.

Отже, метою партнерства школи та сім'ї в умовах дистанційного навчання є інтеграція батьків в освітній процес шляхом створення необхідних і достатніх умов для їх залучення до організаційно-педагогічного супроводу дитини. *Завдання партнерства при цьому такі:*

- установлення партнерських відносин із сім'ями учнів на діалогічній основі з урахуванням інтересів і запитів учнів, їхніх родин щодо організації процесу дистанційного навчання;
- визначення ціннісних орієнтирів спільної діяльності та шляхів їх досягнення;
- залучення батьків до організації освітнього процесу;
- науково-методичний та інформаційний супровід навчання батьків із метою підвищення їхньої компетентності як здатності використовувати інструментарій дистанційного навчання, сприяти в забезпеченні успіху дітей в освітньому процесі, здійснювати інформаційну й технічну підтримку їх пізнавальної діяльності;
- проведення діагностичних і маркетингових досліджень із метою визначення освітніх запитів і задоволення освітніх потреб батьків та учнів [6, с. 5-7]

Діалог між учителями й учнями є важливим у ході як письмового, так і усного онлайн-спілкування. При цьому необхідно, щоб учень чи учениця отримували якісний зворотний зв'язок як додатковий стимул і мотивацію. Під час роботи з групою або учнівською спільнотою педагогу необхідно створювати окремо для кожної ситуації успіху. Побудова партнерської взаємодії в умовах освітнього процесу має спиратися на:

- створення *інформаційного освітнього простору* закладу освіти (див. рисунок 1);
- організацію *персоналізованого навчання (Personalized Learning)*, що передбачає орієнтацію на інтереси учнів і вибудовування освітньої траєкторії навколо них (ьатеріали, темп, структура й цілі навчання можуть відрізнятися залежно від освітніх потреб здобувачів освіти);
- активне використання *сервісів Web 2.0* – друге покоління мережевих сервісів Інтернету, що дозволяють користувачам спільно діяти – обмінюватися інформацією, зберігати посилання та мультимедійні документи, створювати й редагувати публікації, тобто відбувається налагодження соціальної взаємодії.

Рис. 1. Підходи до визначення інформаційного освітнього середовища

Технології Web 2.0, ще називають соціальними сервісами Інтернету (Web 1.0: лінійна модель «сайт-користувач», одновимірна трансляція, Web 2.0: соціальна площина, двовимірна взаємодія, Web 3.0: соціальний простір, тривимірна самоорганізація) (див. рисунок 2, ресурс: <https://www.spiderscribe.net/app/?cf0363f5582eabeac759fa0243a5dd62>).

Наприклад, створення власних інтерактивних вправ на платформі <https://learningapps.org> з урахуванням індивідуалізації та персоналізації освітнього процесу (див. рисунок 3).

Рис. 3. Створення власних інтерактивних вправ на платформі <https://learningapps.org>

Створення на смартфонах (комп'ютерах) разом із дітьми комунікації та обговорення спільної хмари слів, використовуючи ресурс <https://www.mentimeter.com> (для педагога – створення комунікації з попередньою реєстрацією) та <https://www.menti.com> (для учнів, без реєстрації). Інтерфейс

програми та приклад створення комунікації «Хмара слів» представлені на рисунку 4.

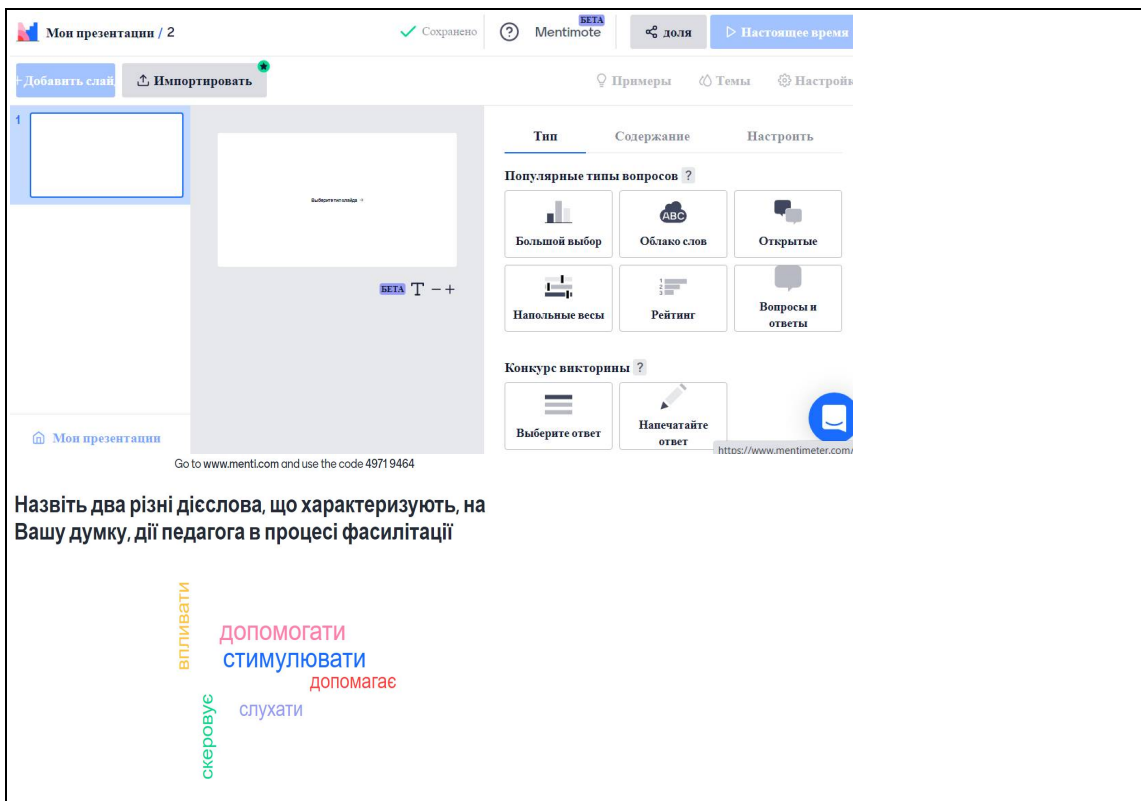

Рис 4. Работа в программе Mentimeter

Интерактивная онлайн-дощка – это инструмент, который используется для совместного рисования через сеть Интернет. Например, виртуальная онлайн-дощка применяется для совместной работы над схемами, дизайном, мозгового штурма и различных онлайн-тренингов.

На рисунке 5 представлено интерфейс программы и пример доски Padlet.

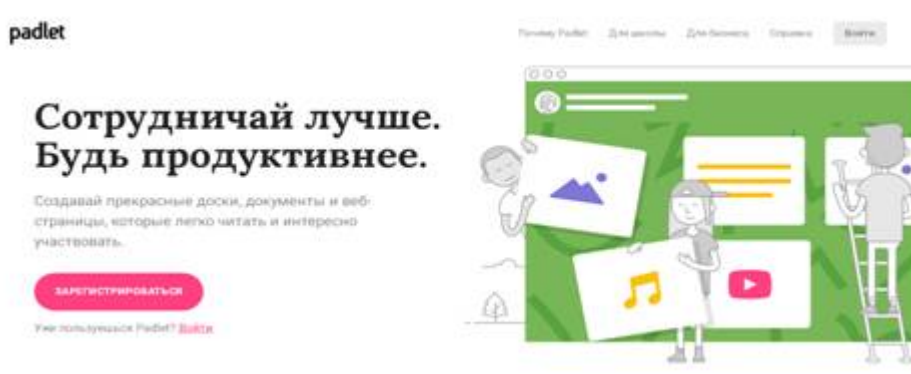

Рис. 5. Віртуальна дошка для спільної роботи ЗОШ І-ІІІ ст. № 6 м. Ізюм (за матеріалами Фестивалю «добрих практик» освітян Харківщини «Майстри педагогічної справи презентують»)

Висновок. Дистанційна освіта завжди будується на взаємодії та передбачає активну співпрацю і в реальному, і віртуальному освітньому середовищі. Дистанційна та змішана форми навчання за минулий рік довели свою спроможність і ефективність. Більшість педагогів і батьків позитивно оцінюють результати навчання дітей у дистанційному форматі, а саме: причетність батьків до освітнього процесу, максимальну його персоналізацію, гнучкість, різноманіття способів спілкування в мережі, урахування індивідуальної працездатності дитини відповідно до стану її здоров'я; дотримання режиму дня, заснованого на наукових рекомендаціях; спокій, впевненість і позитивні емоції педагогів, батьків і дітей.

Література

1. Андреев А. А. Педагогика высшей школы: Новый курс / А. А. Андреев. – М.: Моск. Международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
2. Деякі питання організації дистанційного навчання (наказ МОН України від 8 вересня 2020 року № 1115). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>
3. Дистанційне та змішане навчання в школі. Путівник / Упоряд. І.П. Воротникова. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2020. – 48 с.
4. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації, 2020. – Травень. – 71 с.
5. Практики та підходи до дистанційного навчання. Рекомендації для вчителів. – URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>
6. Сесик О. Педагогіка партнерства – ключовий компонент формули нової школи. Класному керівнику. Усе для роботи. 2017. № 6. С. 5-7.
7. Тьютор дистанційного та змішаного навчання: посібник / за ред. В.М. Кухаренко. – Київ: Міленіум, 2019. – 307 с.
8. Хуторской А. В. Технологии дистанционного обучения. – URL: http://khutorskoy.ru/science/concepts/technologies/distance_education_center.htm

Методичні поради щодо реалізації партнерської взаємодії учасників освітнього процесу

Реалізація принципів педагогіки партнерства в умовах дистанційного навчання

Т. С. Китиченко, С. О. Китиченко

Одним із дев'яти ключових компонентів формули Нової української школи є «педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками» [5, с.7]. Після впровадження «Концепції нової української школи» в життя з'являється велика кількість розвідок, які присвячені питанням реалізації педагогіки партнерства. На сучасному етапі є різні трактування самого поняття: наприклад, О. Барабаш пояснює «педагогіку партнерства» як «напрямок педагогіки, який передбачає узагальнення, проектування оптимальних умов, прийомів, методів формування та розвитку особистості школяра на гуманістичних засадах» [1, с. 3].

В умовах дистанційного навчання підвищилися пріоритети реалізації головних принципів педагогіки партнерства, які були закладені в «Концепції нової української школи» [5]. Згадаємо їх: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)» [5, с.14]. За «Концепцією нової української школи»: «В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат» [5, с. 14].

На сучасному етапі питанням педагогіки партнерства під час дистанційного навчання присвячено низку праць: В. Дідуха, О. Пінчука, А. Шульги та ін. Зокрема, у статті «Можливості дистанційної освіти в педагогіці партнерства» автори називають такі переваги дистанційної форми: «1) навчання в психологічно комфортній, звичній для дитини обстановці за її комп'ютером. Використання комп'ютера в процесі навчання сприяє також підвищенню загальної мотивації та інтересу до навчання, адже задіюються нові форми роботи за комп'ютером та причетність до пріоритетного напрямку освітньо-наукового прогресу; 2) індивідуальні терміни і темп навчання. Дистанційне навчання дає змогу учневі працювати у власному ритмі, виділивши необхідну кількість годин для опрацювання тієї чи іншої теми, враховуючи індивідуальні можливості школяра; 3) високий рівень самостійності та творчості. Під час цифрового навчання учень має змогу більше працювати самостійно, проте за необхідності може в будь-який час отримати допомогу від вчителя; 4) подолання територіальних і часових обмежень. Дистанційне навчання допомагає учасникам освітнього процесу, що

знаходяться в різних місцях, працювати разом, що неабияк сприяє розширенню можливостей отримати необхідні знання» [8].

Н. Бібік у посібнику «Нова українська школа: порадник для вчителя» рекомендує: «як інструменти педагогіки партнерства можна використовувати цікаві й захопливі розповіді, відверту бесіду, справедливу і незалежну оцінку, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи, благодійні акції тощо» [3, с.18]. На наш погляд, деякі з означених інструментів доречно використовувати під час дистанційного навчання.

Окремо хочемо звернути увагу на поради вчителів-практиків щодо ефективного дистанційного виконання домашніх завдань: рекомендовано дотримуватися таких правил:

1. Використовувати однаковий підхід, засоби та платформи для комунікації. Платформа має бути зручною як для вчителя, так і для учня.

2. Педагоги повинні прийняти спільні правила взаємодії (в межах кожного класу) – це суттєво спростить як життя учнів, так і особисту роботу кожного вчителя.

3. Використовувати спілкування, споглядання та слухання. Має бути вихід у прямі ефіри для інструктажів, аналізу завдань і дискусії з учнями хоча б раз на 2–3 дні.

4. Використовувати єдину систему оцінювання.

5. Дистанційні домашні завдання повинні оцінюватись. Команда педагогів має створити єдину та прозору систему дистанційного оцінювання. Більш того, уся система має бути чітко пояснена школярам.

6. Використовувати гейміфікацію завдань.

7. Виконання домашніх завдань у формі гри зробить їх цікавими та необтяжливими. Чим більше ігрових елементів і квестів буде у ваших матеріалах, тим більше шансів, що учні не просто виконають домашнє завдання, а й активно долучаться до більш глибокого вивчення теми. Наприклад, якщо в рамках уроку географії вам потрібно вивчити певну країну, дайте дітям завдання спланувати подорож до неї й підготувати онлайн-план свого перебування та відвідин різних цікавих місць.

8. Використовувати систему «питання – відповідь».

9. Одразу домовтеся з учнями, коли й куди вони можуть надсилати вам запитання. Інакше ви ризикуєте цілий день просидіти в обіймах комп'ютера чи телефону. Якщо якийсь питання від учнів часто повторюється, то варто переформатувати завдання, яке ви поставили, або створити файл із відповідями на часті запитання» [4, с.131-132].

І. Большакова стосовно інструментів для оцінювання в публікації «Практика та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів» надає такі практичні поради:

- *«Гарно показали себе онлайн-тести з автоматичним зворотним зв'язком. Неможливо перевірити сотні дитячих робіт через фото. Тести перевіряють рівень запам'ятовування інформації, відтворення або роботу з іншими гаджетами. Сервіси: Quizlet, Google Forms, Kahoot, Pear Deck.*
- *Навчання через відео. Якщо ви посилаєте відео, то бажано, щоб до нього була якась перевірка. Адже просто подивитися відео і зробити типову вправу – не дієво. Краще прив'язати до відео те, що ви будете оцінювати. Сервіси: EdPuzzle, Khan Academy, Nearpod, YouTube.*

- Можна використовувати записані пояснення/відгуки на діаграмах, розв'язках чи процесах (обговореннях), якщо ви користуєтесь цими додатками. Просто писати на тому, що надсилають діти. Сервіси: Flipgrid, Explain Everything, Seesaw, Screencastify, Kaizena.
- Створення портфоліо робіт для спостереження за навчанням. Я наразі не маю однозначної відповіді, які мають бути завдання. Хтось говорить про більш творчі, хтось – про репродуктивні, тому що треба відпрацьовувати уміння і навички. Це питання відкрите, але завжди має бути баланс. Сервіси: Seesaw, Book Creator, Pages, Google Sites.
- Обговорення тем/Дошки. Обговорювати (наприклад, картини на образотворчому мистецтві чи літературний твір) можна навіть у Viber. Відправити дітям картину й поставити кілька запитань. Лише продумайте, скільки дітей має бути в чаті. Сервіси: Flipgrid, Padlet, Viber.
- Опитування/Зворотний зв'язок. Сервіси: Mentimeter, Poll Everywhere, Survey Monkey.
- Спільне використання контрольного списку. Сервіси: будь-який додаток для публікації списків» [2].

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання Національної академії педагогічних наук України провів аналітичне дослідження змін у педагогічній взаємодії учасників освітнього процесу під час застосування дистанційних форм навчання. О. Пінчук представила в доповіді «Особливості педагогічної взаємодії у середовищі дистанційного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів» результати цього дослідження. Для порівняння були використані форми традиційна, екстернату тощо. Щодо дистанційної форми дослідниця зазначила: «Для дистанційної форми навчання явище комунікації, невід'ємної складової будь-якого педагогічного процесу, набуло визначального характеру, від рівня втілення якого залежить ефективність навчального процесу» [7, с. 2].

Рис. 1. Педагогічна взаємодія в різних формах навчання учнів закладів загальної середньої освіти (порівняння)

На сучасному етапі існує ряд електронних платформ, які допоможуть не тільки ефективно організувати навчально-виховний процес у закладі освіти, а й удосконалити комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу. Розглянемо деякі з них. Наприклад, платформа *Firefly* дозволяє проводити не лише уроки у дистанційному форматі, а ще й організовувати спілкування з батьками [9]. Окремої увагу заслуговують сервіси *Google Workspace for Education* – набір інструментів та сервісів Google, які можуть використовувати освітні заклади для оптимізації навчання. Також *Google Workspace for Education* пропонує декілька варіантів, виходячи із потреб суспільства:

- *Основи Google Workspace for Education*. Надає інструменти для навчання, такі як Клас, Google Meet, Документи Google, Google Форми і Google Chat.
- *Google Workspace for Education Standard* (доступний в квітні 2021 р.) – ті ж інструменти, що і Education Fundamentals, але з розширеними функціями безпеки і поліпшеними засобами управління.
- Оновлення для викладання і навчання (є в квітні 2021 р.) – додає розширені можливості відеозв'язку, надбудови для Класу і інші функції і інструменти в вашу версію *Education Fundamentals* або *Education Standard*.
- *Google Workspace for Education Plus* – включає в себе всі функції Education Standard і Teaching and Learning Upgrade з додатковими функціями для певних служб, такими як відстеження відвідуваності в Google Meet [6].

Цікавим ресурсом, який допоможе підвищити інтерес до предмету під час дистанційного навчання та покращить комунікацію між учнем та учителем – *Pear Deck* [10]. *Ресурс ClassCharts* допомагає спланувати та управляти класами, як в очному, так і в дистанційному форматі. До сервісу входять наступні функції: автоматичне розташування учнів; історія взаємодії окремого учня з іншими учнями у класі; управління поведінкою та аналітика; домашні завдання; відвідування; благополуччя; крамниця нагород; додатки для батьків та учнів; затримання; дошки WAR; комунікація; анонси [11].

Таким чином, в умовах дистанційного навчання важливим елементом у реалізації принципів педагогіки партнерства є різноманітні цифрові сервіси, оволодіння якими є запорукою ефективної комунікації учитель – учень – батьки.

Література

1. Барабаш О. Педагогіка партнерства – сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу / О. Барабаш // *Учитель початкової школи*. – 2018. – № 8. – С.3–7.
2. Большакова І. Практика та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/praktyku-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannya-rekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/>
3. Бібік Н. Нова українська школа: порадник для вчителя / Н. Бібік. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 175 с.
4. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб. / упоряд.:

- Воротникова І. П., Чайковська Н. В. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. – 456 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти [Електронний ресурс]. – Б.в., 2016. – 34 с. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
 6. Огляд Google Workspace for Education [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://support.google.com/a/answer/7370133?hl=en>
 7. Пінчук О. П. Особливості педагогічної взаємодії у середовищі дистанційного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів / О. П. Пінчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/317/1/%D0%9F%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B4%D1%8C_%D1%83_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B2_.pdf
 8. Шульга А. Можливості дистанційної освіти в педагогіці партнерства / А. Шульга, В. Дідух // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2020. – Вип. 29. – Т. 4. – С.256–262.
 9. Firefly [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://fireflylearning.com/>
 10. Pear Deck [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.peardeck.com/googleslides>
 11. ClassCharts [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.classcharts.com/>

Школи вчителів географії як приклад партнерства освітян Харківщини

О. І. Грінченко, О. М. Саввіч

Сучасні тенденції розвитку освіти України, визначені Законом України «Про освіту», Законом «Про повну загальну середню освіту», Концептуальними засадами реформування середньої освіти «Нова українська школа», вимагають інноваційних змін у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, де значна роль відводиться формуванню їх професійної компетентності згідно з викликами і потребами часу.

У сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус учителя, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня його професіоналізму. Від професійної компетентності вчителя залежить формування конкурентоздатності, ключових компетентностей учнів, їх спроможності ввійти у світовий глобальний простір. У цьому процесі змін все більшого значення набувають ідеї педагогічного партнерства як чинника саморозвитку вчителів. Саме заклади післядипломної освіти здатні взяти на себе роль модератора такої взаємодії, що дає змогу кожному педагогічному працівникові реалізувати індивідуально-особистісну стратегію розвитку.

Модернізація системи підготовки вчителів, їх професійного розвитку відповідно до технологій інноваційної освіти повинна бути цілеспрямованою та системною. Тому важливим є пошук ефективних форм і методів, спрямування їх на вирішення завдань підвищення професійної компетентності вчителів відповідно до потреб, продиктованих модернізацією сучасної школи.

Одним із важливих напрямів дослідження означеної проблеми є вивчення потенціалу інтеграційних процесів у сфері освіти, формування цілісного інноваційного освітнього простору, зокрема взаємодії та співробітництва педагогів закладів освіти з науковцями й методистами закладів післядипломної освіти та педагогічних вишів. Формуються системи мережових взаємодій та взаємовідносин, які мають високий потенціал розвитку освітніх систем, серед яких і підвищення професійної компетентності. Мережева взаємодія в освітньому просторі регіону має значні можливості для координації та кооперації зусиль педагогів, розширює можливості ефективного використання накопиченого педагогічного досвіду, методик і технологій, підвищення їх професійної компетентності.

Наше дослідження є результатом системної роботи науковців і методистів Харківської академії неперервної освіти зі створення умов для особистісного й професійного зростання педагогів відповідно до вимог часу на прикладі педагогічного партнерства з учителями географії Харківщини. Педагогічне партнерство сприяє підвищенню ефективності всіх форм підвищення кваліфікації педагогів, активізації таких інноваційних форм роботи, як методичні студії, майстер-класи, презентації методичних ідей, методичні проекти, «Фестиваль добрих практик», online спілкування в режимі вебконференцій, вебінари, осучасненню навчальних методик і технологій, які використовують учителі географії.

Метою науково-методичної роботи Харківської академії неперервної освіти є формування вмотивованого, успішного, творчого педагога, здатного до самовдосконалення та інноваційної діяльності в умовах упровадження дистанційної освіти, освоєння нових державних стандартів, бенчмаркінгу (вивчення й упровадження прикладів ефективної педагогічної діяльності) [8]. Розроблена в Академії комплексна програма підвищення кваліфікації педагогів закладів освіти спрямована на оновлення та розширення їх теоретичних і практичних знань, умінь і компетентностей в умовах зростання вимог до рівня професійної кваліфікації; оволодіння ними на основі андрагогічних підходів сучасними методами розв'язання професійно-педагогічних завдань, що постали перед Новою українською школою.

Система підвищення кваліфікації вчителів географії, створена в Академії, базується на принципах педагогічного партнерства. Викладачі та методисти є посередниками, «модераторами» між учителями та науково-методичною інформацією з різних галузей освіти. Їх діяльність спрямована на те, щоб зорієнтувати педагогів на необхідність неперервної освіти, саморозвитку протягом усього життя, зростання педагогічної майстерності відповідно до сучасних викликів суспільства, у швидко змінюваному освітньому середовищі. У межах реалізації комплексної програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників із географії започатковано нові форми роботи: фахові та тематичні спецкурси, пролонговані методичні заходи (з постійним складом учасників), зокрема школи вчителів географії.

Упродовж 2017-2020 років фахівці Харківської академії неперервної освіти провели три цикли різноманітних шкіл для вчителів географії закладів загальної середньої освіти Харківської області.

Із квітня 2017 року по грудень 2018 року проходила школа педагога-майстра вчителя географії. Під час навчання вчителі географії ознайомилися з методичною, організаційною та координаційною функціями вчителя-наставника щодо роботи з учителями-початківцями, визначили оптимальні форми роботи з ними, розробили й обговорили зміни в роботі вчителя географії нової української школи. Визначено оптимальні форми роботи з нерезультативними педагогами з огляду на їх ефективність; надано допомогу з питань організації роботи педагога-майстра з нерезультативними вчителями.

Учителі ознайомилися з методичною, організаційною та координаційною функціями освітнього середовища для неперервної освіти вчителя географії, отримали допомогу з таких актуальних питань: організаційно-методичної роботи з географії; оновлення навчально-методичного забезпечення змісту шкільної географії; визначення оптимальних форм роботи з електронними посібниками та інтерактивними картами; навчально-методичного забезпечення курсів шкільної географії в сучасних умовах; сучасні педагогічні методики та технології навчання географії; оновлення навчально-методичного забезпечення змісту шкільної географії.

У методичній студії 40 учителів географії закладів загальної середньої освіти Харківської області взяли участь у школі педагога-майстра вчителя географії та отримали сертифікати.

У травні – грудні 2019 року проходила школа педагога-новатора «Створення Інтернет-спільноти вчителів географії» для вчителів географії закладів загальної середньої освіти. Метою роботи школи було визначено: науково-методичну та практичну допомогу вчителям географії щодо формування сучасного освітнього середовища засобами цифрових технологій. Під час заходів учителі ознайомились із цифровими технологіями та особливостями роботи з ними; було визначено оптимальні форми роботи з учнями через мережу Інтернет та надано допомогу з питань навчально-методичного забезпечення та наповнення авторським матеріалом сайту / блогу вчителя географії, а також із питань створення, забезпечення та наповнення сторінки в соціальних мережах і месенджерах інноваційним освітнім середовищем учителів географії; презентовано та обговорено Інтернет-ресурси методичних об'єднань як Інтернет-спільноти майбутнього, використання цифрових електронних атласів та GIS-програм в освітньому процесі.

38 учителів географії закладів загальної середньої освіти Харківської області взяли участь у школі педагога-новатора «Створення Інтернет-спільноти вчителів географії» та отримали сертифікати.

Із квітня 2020 року по грудень 2020 року проходила школа молодого вчителя географії «Ресурсні зустрічі: Перші кроки до педагогічної майстерності». Мета роботи школи: надати науково-методичну та практичну допомогу молодим учителям географії щодо організації роботи в закладах загальної середньої освіти. Пріоритетними напрямками роботи школи молодого вчителя географії визначили:

- основи планування освітньої діяльності молодого вчителя географії;
- компетентнісний підхід до уроку географії;

- мережна взаємодія як засіб підвищення якості навчання вчителів географії;
- узагальнення та поширення ефективного педагогічного досвіду;
- залучення молодих учителів до дослідно-пошукової роботи;
- апробація та введення нових освітніх технологій і систем;
- формування географічного світогляду.

Під час навчання учасники школи молодого вчителя географії ознайомились з основами планування освітньої діяльності, цілепокладанням, тайм-менеджменту в освітній діяльності, визначили оптимальні форми роботи з учнями через мережу Інтернет, відпрацювали навички організації процесу співпраці та обміну досвідом через мережеву взаємодію. Також молоді вчителі ознайомилися з різними моделями уроків, сучасними педагогічними методиками та технологіями навчання географії, визначили оптимальні форми роботи з учнями, відпрацювали навички організації процесу співпраці та обміну досвідом. Також розглянули різні види позакласної роботи, оптимальні форми роботи з учнями в умовах дистанційної освіти, сучасні педагогічні методики й технології формування географічного світогляду, відпрацювали навички організації процесу співпраці та обміну досвідом. У відеоконференції взяли участь 35 учителів географії ЗЗСО Харківської області й отримали сертифікати про навчання в Школі молодого вчителя географії.

Завдяки системному підходу до організації роботи вчителів географії на Харківщині досягнуто таких результатів:

- сформовано організаційно-координаційні вертикалі науково-методичної роботи (обласний рівень, територіальний, шкільний рівні);
- створено мотиваційне середовище для самостійності змісту навчально-методичної роботи вчителя географії;
- ефективна система роботи з обдарованими учнями сприяла підвищенню результатів учнівських команд Харківської області на всеукраїнських етапах олімпіад, турнірів, конкурсів МАН;
- значно підвищилась якість робіт, які подають учителі географії на щорічну виставку-презентацію педагогічних ідей і технологій;
- учителі географії Харківської області є постійними авторами статей фахових видань, навчально-методичних видань, рекомендованих МОН України до використання в ЗНЗ;
- у співробітництві з ХНУ імені В.Н. Каразіна в межах щорічної Міжнародної науково-методичної конференції «Інновації в географічній освіті та картографії» проводяться семінари для вчителів.

Допомагають учителям географії створені ресурси для підвищення якості освітнього процесу та для спілкування за професійним напрямом. Це Viber-спільнота вчителів географії «Географія. Харківщина», яка є групою для офіційних повідомлень, навчально-методичних заходів і освітніх матеріалів. Група об'єднує понад 200 вчителів Харківської області. До неї приєдналися усі керівники територіальних методичних об'єднань вчителів географії. У цій спільноті кожен може розміщувати інформацію, коментувати, пропонувати свої рішення щодо поліпшення географічної освіти. До групи вільно можуть приєднуватися вчителі географії, спеціалісти географічної освіти, науковці

використавши запрошення або посилання до Viber-спільноти. Робота в месенджерах значно пришвидшує донесення різної інформації, але обов'язково повинна адмініструватися для попередження небажаного використання ресурсів спільноти.

Найбільш цікавим проектом є телеграм-канал «Географія. Географія. Geography». На цьому каналі розміщуються найактуальніші географічні матеріали, розробки, новини, фото та відеоматеріали. У телеграм-каналі під кожною новиною є функція коментування, де користувачі можуть висловлювати свої враження. Це один із найперспективніших видів роботи з учителями географії. Інші географічні ресурси доповнюють роботу з учителями, але є майданчиком для розміщення більш об'ємної географічної інформації та для зручності роботи вчителів. Це, наприклад, географічний блог [3] на платформі Google, а також для виконання різних освітніх проектів у групах Google classroom. Ці ресурси значно допомагають у роботі з учителями географії під час курсів підвищення кваліфікації та різноманітних методичних заходів. Особливістю їх є те, що вони створені під час роботи в школах для вчителів географії, але вже значно переросли в більші інформаційно-освітні проекти. Також за допомогою цих ресурсів можна робити різноманітні опитування для географічного товариства та виявляти найбільш проблемні тематики.

З метою надання методичної підтримки педагогічним працівникам з організації навчання школярів у дистанційних формах у 2020 році на сайті Харківської академії неперервної освіти проходив методичний Інтернет-марафон, у межах якого проводилися вебінари, майстер-класи, дистанційні семінари. Були розроблені методичні рекомендації для вчителів географії з питань організації освітнього процесу в дистанційній формі [1] та особливостей оцінювання успішності учнів у дистанційному режимі [8].

Таким чином, створена в Харківській академії неперервної освіти система педагогічного партнерства сприяє формуванню готовності педагогів діяти в ситуаціях із високим рівнем невизначеності, гнучкості в прийнятті рішень, прагнення до реалізації нововведень та інновацій, пошуку нових, нестандартних шляхів розв'язання професійних завдань, переосмислювати свій професійний і особистісний досвід.

Література

1. Грінченко О.І. Методичні рекомендації вчителям географії щодо організації дистанційного навчання в умовах учнів 6-11 класів / О.І. Грінченко, О.М. Саввіч // Джерело педагогічних інновацій. Дистанційна освіта. Науково-методичний журнал. – Випуск № 2(30). – Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2020. – С. 95-106.
2. Джерело педагогічних інновацій. Географія: науково-методичний журнал. – Випуск № 2. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2013. – 188 с.
3. Інтернет-сайт для вчителів географії Харківщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ansgeo.blogspot.com>
4. Концепція географічної освіти в основній школі: проект / Інститут педагогіки НАПН України / за заг. ред. О.М. Топузова, О.Ф. Надтоки, Л.П. Вішнікіної. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 30 с.

5. Методичний poradник для вчителів географії: методичний посібник / О. І. Грінченко, О. М. Саввіч; за ред. Л. Д. Покроєвої, Т. В. Дрожжиної. – Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2015. – 160 с.
6. Петрик К.Ю. Педагогічне партнерство у процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи / К.Ю. Петрик // Педагогічні науки: збірник наукових праць. – 2017. – Випуск LXXV. Том 2. – С. 170-173.
7. Пукас І. Мережева взаємодія в освіті як фактор підвищення професійної компетентності педагогів / І. Пукас // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2017. – Вип. 56. – С. 297-305.
8. Сайт Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edu-post-diploma.kharkov.ua>
9. Топузов О.М. Загальна методика навчання географії: підручник [з грифом МОНМС України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К.: ДНВП «Картографія», 2012. – 512 с.

Реалізація партнерської взаємодії учасників освітнього процесу засобами рухової (фізичної) активності

І. В. Волкова

У Концепції Нової української школи великого значення набуває аспект педагогіки партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Зазначимо, що головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу [3, с.17]. Це завдання реалізовується в спільній діяльності вчителя і учнів, учителя і батьків, що передбачає взаєморозуміння, спільність інтересів і прагнень із метою особистісного розвитку школярів.

Візьмемо до уваги, що педагогіка партнерства важлива й незамінна з огляду на те, що: по-перше, сприяє створенню атмосфери, у якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність, а це – один із ключових активів сучасного світу; по-друге, партнерство задовольняє потребу в значимості і приналежності та зменшує рівень стресу, що, зрештою, допомагає інтелекту працювати ефективніше; по-третє, такий формат стосунків найкраще готує молодих людей до професійної діяльності і ролі активного громадянина у відкритому світі [4].

Таким чином, утілюючи ідеї педагогіки партнерства, учителю необхідно використовувати у своїй роботі не тільки стандартні методи організації освітнього процесу, але й більшою мірою виявляти ініціативу, будувати навчання та виховання таким чином, щоб дитина була постійно залучена до спільної діяльності.

Слід зазначити, що одним із ключових напрямів реформування нової української школи є пошук і впровадження сучасних форм, методів, технологій і засобів навчання в педагогічний процес закладів освіти. Ураховуючи особливості розвитку рухової (фізичної) активності школярів, набуває значення така методика навчання, яка спирається на взаємодію школярів під час освітнього процесу, як погоджену діяльність щодо досягнення спільних цілей і результатів, за рішенням учасників щодо їх проблеми або завдання.

Розглянемо можливості реалізації педагогіки партнерства через різні форми рухової (фізичної) активності.

Поняття «спорт» міжнародною спільнотою прийнято як «усі форми рухової активності, які сприяють підвищенню фізичної культури, покращенню психічного благополуччя та соціальної взаємодії, такі як ігри, відпочинок, організовані змагальні види спорту та історично притаманні окремій країні види спорту та ігри», а поняття «сталий розвиток» визначається як «розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби»[1; 5; 6].

Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) виступає за безпечну гру, відпочинок і спорт, тому що:

- безпечна гра є правом дитини;
- спорт, відпочинок і гра є життєво важливою частиною дитинства, і це є цілком природно;
- спорт є потужним інструментом, що об'єднує людей різних етнічних, культурних, релігійних, мовних і соціально-економічних галузей;
- спорт відіграє важливу роль в поліпшенні фізичного та психічного здоров'я, а також у зміцненні активної громадянської позиції та соціальної інтеграції;
- спорт надає можливості для появи лідерів серед однолітків;
- спорт підвищує самооцінку серед дівчат-підлітків і надає можливості просування дівчаткам в умовах гендерних бар'єрів;
- спортивні ігри та змагання створюють цінні платформи для комунікації задля звернення суспільної уваги на проблеми дітей;
- спорт може бути використаний для створення безпечного та захищеного середовища для дітей і навчити молодих людей вирішувати конфлікти без насильства;
- спортивні ігри можуть використовувати ресурси, доступні на місцях;
- спорт сприяє просуванню освіти на основі життєвих навичок і здорового способу життя, у тому числі цінності фізичної культури, правильного харчування та правильних рішень для позитивного впливу на здоров'я.

Таким чином, дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) розглядає спорт (фізичну активність) як один із пріоритетних напрямів захисту дітей. Кожна дитина має право не тільки на спорт і гру, але й на спорт і гру в безпеці. Тому треба забезпечити безпечне середовище, у якому дівчатка та хлопчики будуть захищені від усіх форм насильства, жорстокого поводження та експлуатації. Крім того, ЮНІСЕФ застерігає від участі дітей у суворій спортивній підготовці в умовах, що не відповідають віку і порушують право дитини на освіту та охорону здоров'я [1; 5; 6].

Слід зауважити, що основні цінності та життєві навички, якими спорт наділяє дітей, – співпраця та партнерство в команді, дисципліна, справедливість і повага до інших людей – впливають на їх поведінку й допомагають їм досягати своїх цілей і належним чином реагувати на події протягом життя. Спорт (усі форми фізичної активності) відіграє важливу роль у поліпшенні фізичного й психічного здоров'я, у зміцненні активної громадянської позиції та соціальної інтеграції.

Можна стверджувати, що впровадження нових підходів у навчанні учнів із фізичної культури зорієнтує учнів не тільки на стійку мотивацію щодо збереження власного здоров'я, гармонійного розвитку природних здібностей та психічних якостей, використання засобів фізичного виховання в організації здорового способу життя, а й на взаємодію в налагодженні взаємовідносин і взаємопорозуміння, взаємодопомоги та співробітництва в шкільному середовищі.

Прийнято вважати, що фізична (рухова) активність – це будь-які форми руху, що потребують енергії, наприклад, ходьба, фізична робота, фізичні вправи, заняття спортом тощо. Виокремлюють рухову активність низьку, помірну та інтенсивну. *Види рухової активності:*

- низька – повільна ходьба, сидіння за робочим столом, робота за комп'ютером, перегляд телепередач;
- помірна – швидка ходьба, прибирання оселі, робота на городі, гра на піаніно;
- інтенсивна – біг, заняття фізичною культурою і спортом, танці, рухливі ігри.

Під час проведення уроків фізичної культури, різних форм фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи вчителі можуть використовувати адаптовані й спеціалізовані вправи, ігрову діяльність для розвитку партнерства в шкільному спорті та фізичній культурі з метою протидії/запобігання негативним соціально-небезпечним явищам.

Розглянемо рухливу гру як прояв взаємоузгоджених у команді дій. Гра як різновид спорту – це будь-яка фізична активність, яка є веселою для її учасників. Вона часто є неструктурованою, проходить без нагляду з боку дорослих. Розваги є більш організованими, ніж гра, і зазвичай передбачають фізично активне дозвілля. Гра – одна з форм спілкування та взаємодії: вступаючи в неї, учень вчиться брати на себе певні моральні зобов'язання, контролювати власний емоційний стан і адекватніше реагувати на ті чи інші емоційні стани партнерів, підтримувати контакти, досягати порозуміння, йти на компроміс, поступки, шукати коректний вихід із конфліктних ситуацій та ін. [2]. Ще одна особливість ігрової діяльності полягає в тому, що в межах гри комунікативні здібності її учасників формуються в ході природного спілкування. Гра вводить учасників у світ складних людських взаємин, інтегрує наявний комунікативний досвід, навчає правил міжлюдських стосунків. У грі інтенсивно закріплюються важливі соціальні почуття й норми поведінки особистості. Звернемо увагу на те, що значною популярністю користуються командні ігри, які розвивають колективне мислення, сприяють згуртуванню колективу заради досягнення спільної мети, покращенню комунікації, дають змогу відчувати впевнену допомогу ближнього, або ж навпаки, узяти участь у конкурентній боротьбі й відчувати дух суперництва. Усі командні ігри поділяються на два розвивальні види, коли потрібно задіяти свою ерудицію та логіку, і рухливі, у яких, крім того, йде опора на фізичні можливості. Безумовно,

рухома категорія ігор сприяє поліпшенню психічного стану, а також розвиває увагу, тренує пам'ять.

Наведемо приклади ігор для корегування та підвищення рівня групової згуртованості, взаєморозуміння, які запропоновані вчителям фізичної культури на курсах підвищення кваліфікації Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти».

Гра з гімнастичним килимком. Мета: усією командою за якомога менший час перенести більшу кількість предметів спортивного спрямування.

На певній відстані від команд розташовані предмети спортивного спрямування (гантелі, скакалки, фітболи тощо, залежно від модуля, який вивчається). За допомогою номерного жеребкування команди визначаються з місцем розташування їхньої групи. За командою «Руш!» група учнів бере гімнастичний килимок і рухається в напрямі розташування предметів спортивного спрямування. Бере два предмети і, намагаючись утримувати їх у центрі килимка, переносить до місця занять.

Якщо предмет падає, команда втрачає можливість ним користуватися. Чия команда швидше й без порушень упоралась із завданням, та й перемагає.

Гра «Паровоз із м'ячами». Учні шикуються в колону тісно один до одного. Між кожним учнем знаходиться м'яч, який вони тримають животом і спиною, без допомоги рук. Потрібно пройти певну відстань, щоб не впав ні один м'яч. Відстань, яку потрібно пройти, залежить від віку учасників, а також від рівня їх згуртованості. Чим більш згуртовані учні, тим більша відстань.

Гра «Живий вузол» [5, с. 183]. Гравці стають у коло. Усі за командою ведучого простягають праву руку вперед, до центра кола, і беруть будь-кого за руку. Перша умова: не можна обирати сусіда. Потім у центр кола всі простягають ліву руку, і відбувається така ж сама «плутанина». Але друга умова: не можна брати за руку ту людину, з якою ти вже «зчеплений» руками. Як результат – отримано живий вузол, який тепер усі разом мають розплутати, але треба бути скоординованими в діях усієї групи, не розчіпляти рук. Гра добре розвиває командну взаємодію, покращує комунікацію в колективі, допомагає знайти спільні правильні рішення та працювати на загальний результат (як варіант: усі дії із заплутуванням можна виконувати, наступаючи на носок та на п'яту, коли гравці стоять у колі).

Гра «Лабіринт» [5, с. 180]. На землі з прутиків складено лабіринт. По ньому йде один із представників команди – із заплющеними очима, керуючись тим, що підказують йому члени його команди. Умови гри при цьому дуже жорсткі: одночасно говорити може тільки одна людина. Кожен, хто говорить, промовляє не більше одного слова. Якщо двоє заговорили одночасно чи якщо той, хто йде, доторкнувся до лінії лабіринту, або коли він навіть проніс ногу над лінією, то вважається загиблим. Коли ведучий вважає, що працює не вся команда і хтось із гравців не бере діяльної участі, то він може усунути гравця із гри. Завдання команди – придумати й реалізувати найбільш успішну стратегію проходження лабіринту.

Гра «Спина до спini» [5, с. 185]. Кожний учасник обирає собі партнера одного з ним зросту. Вони сідають спина до спini й тримаються за руки. Коли гравці прийняли це положення, ведучий пропонує їм спробувати піднятися. Якщо вони навчаться вставати (вправа «2»), слід запропонувати їм виконати вправи «3», «4» і т. д.

Урізноманітнити вправу можна так: «Ступня до ступні»: зміст завдання полягає в тому, що гравці сідають обличчям один до одного, тримаючись за руки та упираючись один в одного ступнями.

Висновки:

1. Спорт (фізична активність) і гра безумовно можуть сприяти розвитку та навчанню дітей і підлітків, надавати можливість здобуття психосоціальних і міжособистісних (життєвих) навичок: почуття власної гідності, співпереживання, комунікації, прийняття рішень, критичного і творчого мислення, а також уміння впоратися з емоціями, стресом і конфліктами.

2. Спорт є важливим ресурсом для контакту з дітьми та молодими людьми в їх власному розвитку. Він може зробити їх активними учасниками в процесі прийняття рішень і вільного висловлювання своїх поглядів.

3. У фізичній культурі майбутнього, як і в сучасній, головним провідником у світ культури розвитку свого здоров'я буде вчитель. Будь-який вид спорту (фізичної активності) буде цікавим, улюбленим і доступним для дітей, якщо вчитель підійде творчо до навчального процесу та буде застосовувати різні цікаві й нестандартні розробки.

4. Статистичні дані свідчать про те, що регулярні заняття різними формами фізичної активності забезпечують усіх людей широким діапазоном фізичних, соціальних і психічних переваг для здоров'я, і можуть обмежити наслідки багатьох найпоширеніших світових неінфекційних захворювань.

Література

1. Волкова І.В. Концепція ЮНІСЕФ «Спорт заради розвитку» як якісний орієнтир у підвищенні компетентності вчителів фізичної культури / І.В.Волкова // Застосування технологій бенчмаркінгу організації навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти: збірник статей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 24 листопада 2016 року. – Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2016. – С. 89-93.
2. Качан О.А. «Спорт заради розвитку» – нова концепція фізичного виховання в Україні / О.А. Качан // Фізичне виховання в рідній школі: науково-методичний журнал. – 2017. – № 6 (113). – С. 25-28.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bıbık – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
4. Скиба М. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ / М. Скиба [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>. Назва з екрану.
5. Спорт заради розвитку («Щаслива та захищена дитина – активна та здорова родина і нація»): навчально-методичний посібник / О.В. Погонцева, В.В. Деревянко, І.Р. Захарчук, О.М. В'яла, О.С. Трофимов. – Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. – 268 с.
6. Стратегічна основа ЮНІСЕФ щодо спорту для розвитку // United Nations Children's Fund (UNICEF). – May 2011. – 26 с.

Необхідність упровадження педагогіки партнерства на сучасному етапі розвитку освіти

О. М. Гезей, О. М. Заліська

Усе розсмикано в людині, усе неспокійно й галасливо; усе витрата й розтрата, усе – тривоги й страхи; і лише тихе сонце підтримує життя, відновлює сили, пробуджує любов і надію. Як дати це сонце життю дитини? Як наповнити її душу світлом? Чи в наших це силах?

Симон Соловейчик

У Концепції реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [3, с.14] вказано на необхідність упровадження педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Але сьогодні ставлення до професії вчителя в суспільстві (а значить, серед батьків і учнів) не зовсім позитивне. За даними соціологічного дослідження, проведеного академіком В.С. Сорокіним, 72%, випускників шкіл негативно відгукуються про школу, організований у ній освітній процес і вчителя зокрема, адже саме він є головною фігурою в школі [4, с. 48].

Ні для кого не секрет, що дуже часто педагоги-практики, налаштовані на виконання програм і державних стандартів, вважають, що подолання «опору матеріалу» – це швидше закономірність, ніж випадковість. Вибір між «хочу» і «можу» дуже часто робиться не на користь дитини, а виправдовується відомим афоризмом: виховання – виправдане насилля. «Адміністративна педагогіка» з притаманними їй рисами освітнього процесу, звичайно, не може бути гарантом збереження прав дитини, навіть прийнятих ООН. Е. Еріксон, досліджуючи цю проблему, дійшов висновку, що дитинство складає найбільш фундаментальну основу людської експлуатації [7, с. 123]. Сьогодні, як ніколи, є актуальними слова В.О. Сухомлинського: «Педагогічне безкультур'я й невігластво починається там, де вчитель, не розуміючи духовного світу дитини, намагається перетворити дитячу беззахисність на клітку» [6, с. 639]. Тому неминуче обмеження свободи дитини в освітньому процесі допустиме тільки в межах, визначених Конвенцією про права дитини [2]. Уважаємо за доцільне навести витяги із цього важливого документа.

Конвенція про права дитини (Витяги)

Ст. 19. 1. Держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань ...

Ст. 28. 2. Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів, щоб шкільна дисципліна була забезпечена методами, що ґрунтуються на повазі до людської гідності дитини та відповідно до цієї Конвенції.

Ст. 29.1. Держави-сторони погоджуються стосовно того, що освіта дитини має бути спрямована на:

а) розвиток особистості, талантів, розумових та фізичних здібностей дитини в найповнішому обсязі;

г) підготовку дитини до свідомого життя у вільному суспільстві в дусі розуміння, миру, терпимості, рівноправності чоловіків та жінок та дружби між усіма народами.

Отже, ідеї педагогіки партнерства, які передбачають педагогічну підтримку, що сприяє становленню особистісної позиції дитини та забезпеченню комфортних умов перебування в колективі класу та школи є досить актуальними. Безумовно, учні, батьки та вчителі є добровільними й зацікавленими односторонніми, відповідальними за створення атмосфери партнерства та комфорту в дитячому колективі.

Під педагогічною підтримкою розуміють превентивну і оперативну допомогу в розвитку та сприянні саморозвитку учнів, що спрямована на вирішення їх індивідуальних проблем, пов'язаних із самореалізацією.

Педагогічна підтримка природо- і культуровідповідна віковим періодам, у яких інтенсивно розвивається особистість. Складовими педагогічної підтримки є захист, допомога, підтримка й супровід дитини. Уважаємо за доцільне зупинитися на їх особливостях. Захист – це процес обмеження, відстоювання життєво важливих інтересів дитини у випадках фізичної чи психічної небезпеки. Допомога передбачає забезпечення становлення індивідуальності, часто з демонстрацією способів і прийомів виходу з утруднень. Підтримка трактується як створення умов (разом із дитиною) для забезпечення свідомої самостійної ситуації вибору. Супровід – як процес зацікавленого спостереження, консультування особистої участі, заохочення максимальної самостійності учня в проблемній ситуації за мінімальної участі педагога.

Реалізація педагогічної підтримки залежить від культури педагогічного управління. Ставлення вчителя до цінностей соціального характеру, його особистісні психологічні установки проявляються в конкретній освітній роботі закладу загальної середньої освіти й забезпечують (або гальмують) розвиток школяра в освітньому процесі.

Практика свідчить про низький рівень захищеності школяра на уроці щодо вибору рівня змісту, форми й методу навчання, участі в співуправлінні та самооцінюванні результатів навчання. Тому необхідно мати інформацію про стан ціннісно-сислової сфери педагогічної діяльності. Викладачами кафедри методики дошкільної та початкової освіти проводилися дослідження рівня сформованості готовності вчителів початкових класів до впровадження педагогіки партнерства. Дослідження було проведено у два етапи: 2017/2018 н. р. (372 респонденти) та 2020/2021 н. р. (271 респондент). У якості діагностичної методики використовували метод анкетування вчителів (таблиця 1).

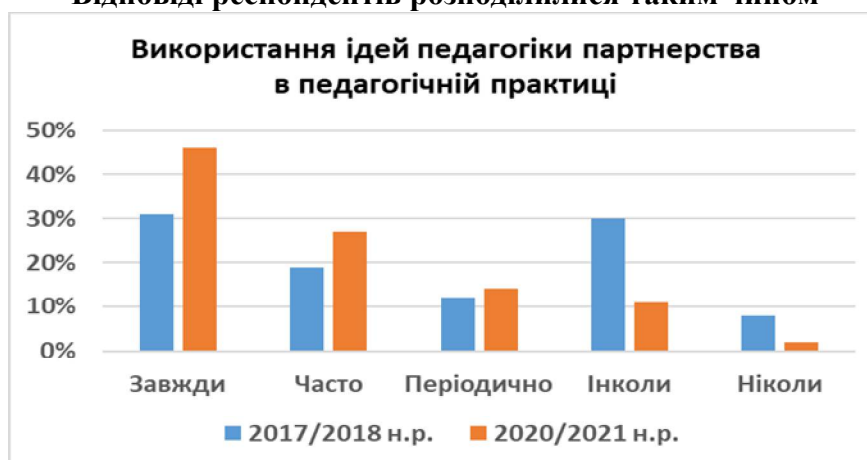
Таблиця 1

Анкета визначення готовності вчителів початкових класів до використання ідей педагогіки партнерства

Твердження	Завжди	Часто	Інколи	Ніколи
Орієнтую учнів на осмислення цілей діяльності та прогнозування її результатів.				
Забезпечую можливість вибору учнями рівня змісту, співучасть у виборі організаційних форм і методів навчання.				

Сприяю встановленню взаємної відповідальності та залежності між учнями класу.				
Застосовую систему стимулів навчання, що забезпечує активну навчально-пізнавальну діяльність школярів на більшості уроків.				
Намагаюся досягти оптимального поєднання самоконтролю і взаємоконтролю учнів та вчительського контролю.				
Створюю ситуації для рефлексії учнями їх особистих якостей.				
У роботі використовую різні форми навчальної діяльності: індивідуальну, групову, фронтальну, колективну, парну.				
У звертанні до учнів користуюся такими звертаннями: «нам із вами необхідно зробити...», «вам корисно і цікаво буде знати...», «для досягнення поставлених цілей нам із вами необхідно...», «нам із вами вдалося значно просунутись у роботі...»				
Керую оптимістичною установкою, що базується на вірі в загальну талановитість, опорі на сильні сторони особистості дитини.				
Надаю допомогу в питаннях самопізнання, особливостей розвитку, нахилів і здібностей, потреб і мотивів, особливостей пізнавальних процесів (сприймання, уяви, пам'яті, уваги, волі), у визначенні ідеалів, ціннісних орієнтирів, розробці планів самовдосконалення.				
Намагаюся досягти емпатійного розуміння дитини, сприймати поведінку та навколишній світ її очима, любити всіх дітей без винятку.				
У роботі з дітьми спираюся на знання вікових особливостей, психічного розвитку та становлення особистості дитини.				
Застосовую різні форми індивідуалізації та диференціації навчання, які дозволяють включити на уроці кожну дитину в діяльність у зоні її ближнього розвитку.				

Відповіді респондентів розподілилися таким чином

Можна констатувати, що за останні роки кількість педагогів, які працюють на засадах педагогіки партнерства збільшилася на 23 % і становить 73 %.

Одним з основних положень педагогіки партнерства є позитивне або емпатійне сприйняття особистості. *Педагогічна емпатія* – це здатність учителя до емоційної ідентифікації себе з іншою людиною, зокрема з учнями, уміння співпереживати, віддзеркалювати у власній психіці радощі та невдачі дітей, проблеми та інтереси, ставити себе на місце інших тощо. На думку М. Бургіна [1, с. 59], вияв емпатії може мати такі форми:

- *емоційну* – здатність збагнути особливості емоційного світу іншої людини (виявляється у формі співпереживання);
- *інтелектуальну (когнітивну)* – розумове уявлення того, що може відчувати інша людина;
- *прогностичну* – здатність передбачити емоційний стан іншої людини.

В освітньому процесі вчителі, в основному, звертають увагу на здібності дітей до пізнання: пунктуальність, охайність, слухняність, ввічливість, старанність у діяльності. Первинні ж здібності (базові) нерідко виходять із поля зору. Так, наприклад, потреба дитини в захисті та в доброзичливому ставленні вчителя може проявитися у відмові відвідувати школу, в агресії, у впертості. Дефіцит уваги до дитини пробуджує в ній здатність звернути на себе увагу різними неадекватними способами. Орієнтуючись тільки на результат внутрішньої боротьби дитини – реакції її поведінки, не можна вирішити проблему, бо її заганяють усередину заборонами, покараннями та іншими звичними способами «виховання». У результаті такої взаємодії проблема дитини, якщо вона навіть нескладна, перетворюється в більш серйозну.

Оскільки первинна здібність до любові виникає на базі емоційних відносин, то педагог, орієнтований на впровадження ідей педагогіки партнерства й підтримки, шлях до душі та розуму дитини починатиме саме з первинних здібностей. Моделі такого шляху можна показати на типових прикладах шкільних проблем і двосторонніх підходах до них (табл. 2).

Таблиця 2

Трактування проблем дітей з різних позицій

Проблема	Традиційна педагогіка	Педагогіка партнерства
Лінощі (недостатня працелюбність)	Зосередженість на наполегливості в діяльності: незадовільна оцінка, виклик батьків до школи, покарання	Зосередженість на впевненості, контакті, довірі
Систематичні пропуски занять	Зосередженість на пунктуальності та совісті: педагогічні бесіди, повідомлення батьків, покарання, заборони	Зосередженість на часі, зразках для наслідування
Порушення дисципліни	Зосередженість на слухняності: виклик до директора, бесіда з батьками, покарання	Зосередженість на терпінні, емпатія
Низька успішність	Зосередженість на старанності, совісті: осудження, загроза залишити на повторний курс навчання	Зосередженість на впевненості, надії, сильних сторонах дитини, створення ситуації успіху, порівняння успіхів дитини по вертикалі

І все ж таки традиційний шлях впливу на незручну поведінку дитини більш відомий, а тому прийнятні ший, бо легший і коротший. Силовими методами впливу ми можемо досягти бажаного результату швидко, не помічаючи, що в дитини при цьому з'являються інші, більш складні проблеми. Відбувається це завдяки тому, що базова причина поведінки дитини не усувається, а шукає інший канал виходу – і знаходить його у хворобах, страхах, агресії, девіантній поведінці.

У реалізації педагогіки партнерства також важливе значення має позитивна інтерпретація вчинків дитини, адже на думку С. Соловейчика, «Ми не тому зневірюємося в дітях, що вони погані, а діти тому й стають поганими, що ми в них не віримо» [5, 87]. За допомогою позитивної інтерпретації вчинків ми маємо справу не з констатацією факту, а зі зміною точки зору на проблему (табл. 3). Це допомагає знайти шляхи її вирішення. Наприклад, якщо ми інтерпретуємо лінощі як здатність зберігати енергію, то, по-перше, зникає традиційне негативне ставлення до лінощів, а по-друге, виникає питання: навіщо дитині потрібно зберігати енергію? Можливо, дитина хвора? А можливо, зберігає енергію для більш важливих, на її погляд, справ, для відновлення фізичної та психічної активності. Після такого осмислення вже не потрібно боротися з лінощами, а слід думати про те, як відновити фізичні та психічні сили дитини. Лінощі зникнуть після усунення причин потреби в них.

Таблиця 3

Традиційна і позитивна інтерпретація педагогічних проблем

Традиційна інтерпретація педагогічних проблем	Позитивна інтерпретація педагогічних проблем
Неуспішність	
Лінощі, затримка розвитку, невиконання, нестаранність, слабка воля	Здатність уникати вимог, досягнень, відсутність інтересу, недостатність фізичних сил
Порушення дисципліни	
Заперечення зовнішніх авторитетів, які поєднуються з емоційними проявами (гнів, зухвалість)	Здатність сказати «ні»
Агресивність	
Жорстокість, войовничість	Здатність спонтанно, емоційно реагувати на щось
Девіантна поведінка	
Бродяжництво, жебракування, зловживання спиртними напоями тощо	Здатність звернути на себе увагу
Необов'язковість	
Непередбачуваність, ненадійність	Здатність не зв'язувати себе обіцянками
Упертість	
Небажання підкорятися встановленому порядку	Здатність заперечувати авторитетам
Неквапливість	
Загальмованість реакцій, повільний темп роботи	Здатність сприйняти пережити в собі, не наражатися на небезпеку, не робити поспішних висновків,
Страхи	
Боязливість, нездатність до поведінки в складних ситуаціях	Здатність уникати загрозливих ситуацій, об'єктів і суб'єктів, інстинкт самозбереження

Позитивна інтерпретація вчинків дитини допоможе вибудувати міжособистісні відносини, подолати конфліктні ситуації, забезпечить переключення уваги на інші цілі й точки зору, забезпечить виконання необхідних і достатніх умов гуманізації будь-яких міжособистісних стосунків – безоцінне позитивне сприйняття людини, вміння вислухати її та зрозуміти, забезпечить дотримання прав дитини та створить умови для виконання обов'язків. Саме тому робота педагога на засадах педагогіки партнерства – вихід із системи підкорення на користь упровадженню суб'єкт-суб'єктних відносин у педагогічному управлінні, створення емоційно-психологічного налаштування, спрямованого на взаємоповагу і терпимість усіх учасників освітнього процесу.

Підсумовуючи, конкретизуємо *основні функції роботи вчителя на засадах педагогіки партнерства*:

- стимулювати життєві сили дитини, забезпечувати здоров'язбережувальні умови її навчання;
- забезпечувати можливість варіативної постановки навчальних цілей, методів і форм їх реалізації;
- надавати учням право вибирати спосіб прийняття, переробки та засвоєння навчальної інформації: усно, письмово, вербально, графічно, у звуковій, предметній, пластичній формі, індивідуально чи у взаємодії з однокласниками, педагогом, батьками;
- активізувати пошукову пізнавальну діяльність учнів як самостійно, так і під керівництвом учителя;
- використовувати діалог як провідний метод виховання, навчання, розвитку;
- оптимально використовувати педагогічні можливості для формування адекватної самооцінки, самоаналізу, накопичення досвіду самопізнання;
- застосовувати об'єктивні методи оцінювання навчальних досягнень дітей відповідно до критеріїв, з обов'язковим урахуванням індивідуальних можливостей дітей.

Реалізація вказаних функцій потребує оновлення стилю педагогічного управління в системі «учитель – учень», який, за А.С.Макаренком, є найістотнішим і найважливішим засобом колективного виховання, ознаками якого є: взаємне особисте сприйняття вчителя та учнів, відкритість у стосунках і відвертість у висловлюваннях, згода з основним положенням взаємодії, єдність оцінних суджень, наявність емоційного резонансу, позитивне сприйняття особистості.

Дії та поведінка вчителя в класі мають увесь час змінюватись. Відмова вчителя від саморозвитку, самозміни, намагання зберегти старі форми взаємодії з дітьми призводять до конфліктів як на уроці, так і в позаурочний час, створюють емоційні проблеми для вчителя, блокують розвиток дитини.

Тому нормами педагогічної взаємодії у площині педагогіки партнерства повинні бути любов до дитини, безумовне прийняття її як особистості, чуйність, здатність бачити, чути й почути; прихильність до діалогових форм спілкування, вміння говорити по-товариськи (без «сюсюкання» і панібратства); повага до гідності та довіра до кожної дитини, розуміння її інтересів, очікувань, прагнень; упевненість в успіхові, позитивному вирішенні проблем, відмова від суб'єктивних оцінок і висновків; визнання прав дитини на свободу вибору та самовираження;

заохочення та схвалення самостійності й упевненості, здатності до самоаналізу, визнання рівноправності дитини в діалозі; здатність педагога до самоаналізу, постійного самоконтролю, зміни позиції.

Література

1. Балл Г.А. Анализ психологических воздействий и его педагогическое значение / Г.А. Балл, М.С. Бургин // Вопросы психологии. – 1994. – № 4. – С. 56 – 66.
2. Конвенція про права дитини (20 листопада 1989 року). – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
3. Концепція «Нова українська школа». – URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Коханова О.П. Психологія партнерської взаємодії в освіті: навчально-методичний посібник / О.П. Коханова. – К.: Вид-во ПП Щербатих О.В. – 2011. – 104 с.
5. Соловейчик С. Непрописные истины воспитания: избранные статьи / С. Соловейчик. – М.: Издательство «Первое сентября», 2013. – 224 с.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям: вибрані твори в п'яти томах / В.О.Сухомлинський. – К.: «Радянська школа», 1976. – Т.2. – С. 638-640.
7. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризисы / Э. Эриксон. – М., 2006. – 344 с.

Партнерство як умова ефективності діяльності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої освіти

О. В. Колісник

Сьогодні інклюзивна освіта як механізм реалізації прав дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) на отримання якісної освіти за місцем проживання є одним із трендів української освітньої галузі та пріоритетним напрямом державної освітньої політики. Питання запровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти унормовані низкою нормативно-правових документів і підзаконних актів, зокрема Законом України «Про освіту» (05.09.2017), Законом України «Про повну загальну середню освіту» (16.01.2020), постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» від 09.08.2017 № 588 (зі змінами) та іншими. Водночас інклюзивну освіту можна розглядати як сучасний виклик, що передбачає численні кардинальні зміни, а саме: відповідне облаштування освітнього середовища, формування психологічної готовності та підвищення компетентності педагогів щодо роботи в умовах багатоманітності учнівського середовища, надання пріоритетності відмінним від традиційних цілям

педагогічної діяльності та шляхам їх досягнення, застосування нових технологій навчання, виховання та розвитку, забезпечення конструктивної взаємодії всіх учасників освітнього процесу тощо.

Стрімке поширення інклюзивного навчання підтверджується статистично. Так, у 2014/2015 навчальному році в Харківській області інклюзивні класи були лише в 13 закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). У 2017/2018 – відкрили 203 інклюзивні класи в 137 ЗЗСО, у яких навчалися 254 діти з ООП. У 2020/2021 навчальному році вже 1070 дітей з ООП здобували освіту у 812 інклюзивних класах у 296 ЗЗСО, що становить близько 40% усіх закладів загальної середньої освіти Харківської області.

Нормативними документами передбачено, що в ЗЗСО навчання учнів з ООП має бути особистісно зорієнтованим, з урахуванням їх потреб, індивідуальних можливостей, здібностей, інтересів, прагнень і результатів психолого-педагогічного вивчення; учні з ООП мають отримувати додаткові освітні послуги у вигляді корекційно-розвиткових занять, зазначених у висновку інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) про комплексну оцінку їхнього розвитку. До того ж вкрай важливо щоб усі рішення, які стосуються освіти дитини з ООП в ЗЗСО, приймалися командою психолого-педагогічного супроводу (далі – команда) цієї дитини. Така команда в обов'язковому порядку має бути створена й функціонувати на засадах педагогіки партнерства [2; 3; 7].

На жаль, збільшення кількості інклюзивних класів зовсім не означає якісну організацію інклюзивної освіти чи компетентне надання освітніх послуг. Так, за результатами вхідного діагностування асистентів учителів (165 осіб) і вчителів-логопедів (97 осіб), які в період із квітня 2020 до травня 2021 року навчалися на курсах підвищення кваліфікації КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», було з'ясовано, що в інклюзивних класах дійсно створені команди психолого-педагогічного супроводу (98% опитаних). Але на питання щодо кількості засідань команди, проведених у поточному навчальному році, 3% респондентів обрали відповідь «жодного», 9% – «не знаю»; 31% опитаних повідомили, що протягом року представники ІРЦ жодного разу не були присутніми на засіданнях команди супроводу; 10% обрали відповідь «не знаю».

Оцінюючи власний рівень відчуття комфортності в стосунках із педагогами інклюзивного класу, 2% опитаних асистентів учителів зізналися, що відчувають себе «абсолютно не комфортно», 3% повідомили, що відчувають себе «на других ролях», 5% – «буває по-різному». Серед труднощів, які виникають у роботі, асистенти вчителів зазначили: наявність непорозумінь з учителем щодо навчання дитини з ООП; недостатній рівень обізнаності вчителів про функціональні обов'язки асистента вчителя; з боку батьків – байдужість, відсутність бажання співпрацювати з педагогами та допомагати дитині в навчанні, небажання реально сприймати можливості дитини, очікування «дива» від роботи педагогів або агресивне поведіння та вимоги миттєвих результатів «тут і зараз».

Отже, в умовах поширення інклюзивної освіти в ЗЗСО актуалізуються питання запровадження педагогіки партнерства в діяльність команди супроводу дитини з ООП як важливої умови досягнення ефективності інклюзивної освіти. Саме тому *метою цієї статті* є теоретичний огляд шляхів розбудови партнерських стосунків учасників команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП задля досягнення якості освіти учнів із психофізичними порушеннями розвитку в умовах ЗЗСО.

Питання партнерства в освітньому середовищі розглядали науковці О. Коханова, С. Максименко, В. Моргун, Г. Татаринцева, Н. Шигонська та ін.; різні аспекти формування інклюзивного освітнього середовища на засадах педагогіки партнерства опрацьовували В. Андрущенко, Е. Андреева, Ю. Богинська, В. Бондар, М. Ворон, В. Засенко, Т. Ілляшенко, В. Кобильченко, А. Колупаєва, Н. Матвеева, А. Мудрик, Ю. Найда, Н. Сабат, Н. Софій, О. Тараненко, Н. Шматко, М. Ярмаченко та ін. У наукових працях сутність партнерства визначають як: система взаємовідносин у процесі спільної діяльності; спосіб взаємодії, побудованої на принципах рівності, добровільності, взаємної доповнюваності всіх її учасників; організаційна форма спільної діяльності, в основі якої об'єднання особистостей та їхня активна участь у процесі взаємодії; особливий вид відносин, при якому люди чи організації об'єднують свої ресурси для виконання певної діяльності. Водночас партнерство розглядається як спосіб взаємодії на основі поваги та дотримання прав кожного, узгоджені та злагоджені дії учасників діяльності на засадах визнання рівноправності, унікальності та цінності кожного [1; 5].

Основні принципи педагогіки партнерства: повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у взаєминах і стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [4; 6]. Важливим складником педагогіки партнерства є гуманізм, що визнає цінність особистості кожної людини та її досвіду, проголошує рівність прав і свобод, можливість вільного розвитку та прояву здібностей, творчості, передбачає прийняття й підтримку різноманіття.

Отже, взаємодія на засадах педагогіки партнерства – це чітко визначена система взаємовідносин учасників спілкування, яка організовується на основі спільної мети, добровільності, поваги й рівноправності, з дотриманням прийнятих норм (прав і обов'язків) і цінностей; передбачає активність усіх учасників в обговоренні стратегії дій та реалізації спільних завдань, готовність брати на себе відповідальність за результати спільних рішень [6]. Варто зазначити, що сьогодні в науково-методичній літературі використовуються кілька термінів, які пов'язані з питаннями партнерства: «соціальне партнерство», «міжсекторальне партнерство», «соціальна взаємодія», «соціальне співробітництво», «партнерська співпраця».

В інклюзивному процесі партнерська взаємодія розглядається як така рушійна сила, що має: забезпечити створення доступного, безпечного інклюзивного простору, адаптивний соціальний клімат у закладі та навколо нього; розробити єдину стратегію щодо навчання, виховання, розвитку та супроводу дитини з ООП відповідно до її потреб і можливостей; забезпечити якість інклюзивного навчання; сприяти перетворенню закладу в простір реалізації можливостей та успішності кожного учасника освітнього процесу. Саме партнерська взаємодія фахівців команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП, побудована на принципах поваги до індивідуальних особливостей дитини, дотримання її інтересів, недопущення дискримінації та порушення прав, командного підходу, активної співпраці з батьками дитини з ООП, залучення їх до освітнього процесу та розробки ІПР, конфіденційності та дотримання етичних принципів, міжвідомчої співпраці [7], є важливою умовою ефективної діяльності

команди з виконання завдань інклюзивної освіти. Акцентуємо найважливіші з них: навчити дитину з ООП самостійно (без сторонньої допомоги) вирішувати звичайні життєві проблеми і виклики, конструктивно комунікувати із соціальним оточенням; сприяти її соціальній адаптованості, максимальному розвиненню її здібностей, можливостей, життєво важливих особистісних якостей та рис характеру, розвитку критичного мислення, адекватній самооцінці, набуттю навичок самообслуговування та професійних навичок.

Склад команди психолого-педагогічного супроводу обумовлений освітніми потребами дитини. Постійними учасниками команди є класний керівник, асистент учителя, усі вчителі, які працюють в інклюзивному класі, практичний психолог, соціальний педагог, корекційні (спеціальні) педагоги (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), представник адміністрації закладу освіти, на якого покладено ці обов'язки, та батьки або законні представники дитини. До роботи в складі команди можуть залучатися інші фахівці: медичні працівники, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей, фахівці ІРЦ, навчально-реабілітаційних центрів, спеціальних закладів освіти та інші. Зрозуміло, що ці спеціалісти мають різний життєвий та професійний досвід, різний рівень компетентності щодо навчання, виховання, розвитку та супроводу дітей з ООП, обізнаності та володіння сучасними освітніми технологіями тощо. Саме тому вкрай важливо на початковому етапі діяльності команди здійснити такі кроки:

- визначити і прописати єдину мету діяльності команди;
- розглянути й обговорити завдання, можливості, зону відповідальності кожного учасника команди;
- розподілити обов'язки;
- спланувати діяльність команди, зокрема заходи, спрямовані на команду утворення, заходи з обміну корисною інформацією щодо навчання, виховання, розвитку та супроводу дитини з ООП, консультації для батьків.

Партнерська взаємодія в команді супроводу залежить від того, наскільки кожен учасник команди готовий слухати й чути колег, допомагати їм, ділитися досвідом, аналізувати власний досвід і коригувати заплановане на користь розвитку дитини, наскільки кожен усвідомлює власну відповідальність за свою діяльність із дитиною з ООП, а також за рішення та дії команди взагалі. Так, представнику адміністрації закладу освіти (директору або заступнику директора) належить важлива роль у формуванні складу команди супроводу, організації її роботи (налагодження позитивної взаємодії між учасниками команди; контроль за регулярністю засідань команди; формування порядку денного засідань; забезпечення присутності учасників команди, включно батьків дитини, на засіданнях; контроль за виконанням рішень команди тощо). Також представник адміністрації контролює відповідність складеної ІПР висновку ІРЦ потребам і можливостям дитини, ресурсному забезпеченню закладу освіти; залучає фахівців (у тому числі фахівців ІРЦ) для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям із ООП; здійснює моніторинг виконання ІПР.

Корекційні педагоги (учитель-логопед, тифлопедагог, сурдопедагог, олігофренопедагог, учитель-реабілітолог) не лише оцінюють психофізичний розвиток дитини з ООП, беруть участь у розробці ІПР, надають корекційно-розвиткові послуги дитині та здійснюють моніторинг досягнень у відповідній сфері її розвитку згідно з ІПР, але й мають активно долучатися до визначення та

погодження тих аспектів навчання і супроводу дитини, що потребують застосування спеціальних методик, адаптацій та модифікацій. Українською важливо, щоб корекційні педагоги проводили консультативну роботу з батьками дитини з ООП і, маючи спеціальні знання та відповідний досвід, надавали конкретні практично орієнтовані рекомендації педагогічним працівникам щодо особливостей організації освітнього процесу, реалізації корекційно-розвиткових цілей у процесі навчання, використання певних технологій, методик і прийомів для досягнення кінцевих цілей, визначених в ІПР [1; 3].

Одна з ключових ролей у реалізації завдань команди належить *учителю інклюзивного класу (класному керівнику)*. Він має: створити демократичну, дружню атмосферу в класі; сприяти розвитку класного колективу, дотриманню прав і свобод учнів, незалежно від стану їх здоров'я, особливостей розвитку чи будь-яких інших відмінностей; формувати ціннісні орієнтири вихованців, позитивну комунікацію в колективі, сприяти активності, ініціативності, творчості, успішності всіх без винятку учнів. Від класного керівника залежить позитивне сприйняття дитини з ООП однолітками, учителями та батьківською громадськістю, прийняття її як «звичайної дитини», як «рівноправного учасника шкільної спільноти». Разом із тим класний керівник має побудувати довірливу взаємодію з батьками дитини, інформувати учасників команди супроводу про її соціальні зв'язки з однолітками, активність у позакласних заходах.

Беззаперечно, у забезпеченні якісної інклюзивної освіти багато залежить від *педагогів-предметників*, їх бажання та вміння враховувати потреби й можливості учнів в освітньому процесі. Для того, щоб створити дієву ІПР, вони мають: визначити рівень опанування дитиною предметних компетентностей, зони її актуального та найближчого розвитку, застосувати адаптації або модифікації; оцінюючи ступінь досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР, мають враховувати висновок ІРЦ, рекомендації практичного психолога, корекційних педагогів; дотримуватися стратегій, розроблених командою супроводу дитини з ООП. Також, спільне з асистентом учителя попереднє обговорення діяльності учня з ООП на уроках і ступеня надання йому додаткової підтримки – запорука забезпечення індивідуалізації навчання дитини, дотримання розроблених командою вимог і стратегій на уроках із різних предметів в умовах спільного з однолітками освітнього процесу.

Основну роль у забезпеченні особистісно орієнтованого спрямування освітнього процесу в інклюзивному класі покликаний виконувати *асистент учителя*. Цей педагог здійснює спостереження за дитиною, вивчає її індивідуальні особливості, схильності, інтереси та потреби; адаптує освітнє середовище, навчальні матеріали відповідно до потенційних можливостей та індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП. У своїй роботі асистент учителя щільно співпрацює з учителями-предметниками, корекційними педагогами, батьками дитини з ООП. Він повинен інформувати учасників команди супроводу про стиль, спосіб навчання, сильні риси дитини, її вподобання, інтереси, прагнення, потреби і труднощі, які виникають у процесі навчання «особливої» дитини.

Важливу роль в інклюзивному освітньому середовищі відведено *працівникам психологічної служби закладу*. Соціальний педагог, співпрацюючи з усіма учасниками освітнього процесу, здійснює соціально-педагогічний патронаж дитини з ООП та її батьків, захищає права дитини. Соціальний супровід спрямовується на попередження виникнення складних проблем і непорозумінь.

Пріоритетними завданнями *практичного психолога*, який здійснює психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання дитини з ООП, є вивчення та моніторинг психічного розвитку дитини, надання корекційно-розвиткових послуг згідно з ІПР. При цьому важливо не допустити затримки не лише в розвитку пізнавальних процесів учня, а й сприяти розвитку його особистості (мотиваційної, емоційно-вольової, комунікативної сфер, позитивного самосприйняття, адекватної самооцінки, саморегуляції, творчої самореалізації). Також вкрай важливою є: діяльність практичного психолога з питань командування, профілактики стресів і професійного вигорання в педагогічних працівників, надання рекомендацій, консультацій та методичної допомоги педагогам закладу освіти в роботі з дитиною з ООП; просвітницька діяльність щодо формування психологічної готовності в учасників освітнього процесу до взаємодії в інклюзивному середовищі; профілактична діяльність щодо соціально-небезпечних явищ; медіаційна допомога у вирішенні конфліктних ситуацій, консультативна робота з батьками дитини з ООП, надання їм психолого-педагогічної підтримки, організація та проведення батьківських груп взаємодопомоги тощо.

Батьки дитини з ООП теж є постійними учасниками команди психолого-педагогічного її супроводу. Беззаперечно, налагоджена позитивна взаємодія педагогічних працівників із батьками дитини є запорукою успішної роботи всієї команди, оскільки саме батьки мають створити умови для навчання, виховання та розвитку дитини, продовжити реалізацію обраних командою освітніх стратегій удома, керуючись принципом «на благо дитини». Думка батьків обов'язково має ураховуватися під час обговорення будь-яких рішень стосовно дитини з ООП. При цьому вони потребують: надання інформаційної та консультативної допомоги з боку психолога, соціального педагога, асистента вчителя, корекційних педагогів та інших фахівців; роз'яснення всіх недоліків і переваг інклюзивного навчання для їхньої дитини; формування усвідомлення необхідності плідної взаємодії з фахівцями та з власною дитиною заради досягнення її успішності, реалізованості, соціальної адаптованості.

Забезпечення тривалої співпраці з батьками учнів відбувається шляхом їх залучення до різних видів спільної діяльності: зборів, нарад, засідань батьківського університету, батьківських читань, тренінгів, семінарів-практикумів (на теми виховання та розвитку дітей), майстер-класів, груп психологічної підтримки, індивідуальних і групових консультувань, організації та проведення спільних виховних заходів, свят, спортивних змагань, екскурсій, походів, виставок тощо. Такі форми спілкування з батьками учнів, як вважає Н.О.Матвеева, сприяють поглибленню знань батьків про особливості розвитку і навчання дітей, розширенню їх досвіду батьківства, розвитку ключових компетенцій, формуванню дружніх стосунків із дітьми, участі в їх житті, інклюзивності шкільного середовища [5].

Налагодження партнерства в команді сприяє формуванню стабільної, узгодженої, комплексної взаємодії з ІРЦ, батьківською громадськістю, органами управління освітою, органами місцевого самоврядування, спеціальними закладами освіти певного профілю, медичними установами у вирішенні питань забезпечення потреб дитини з ООП та її батьків.

Партнерська співпраця фахівців команди також сприяє підвищенню їх професійної компетентності з розв'язання складних питань, що виникають у процесі спільного навчання, зокрема з питань подолання булінгу,

конструктивного вирішення конфліктів, створення ситуації успіху для учнів, які мають труднощі в навчанні. Отже, можемо стверджувати, що поширення педагогіки партнерства на всі стосунки учасників освітнього процесу – найкращий спосіб досягнення безпечності й інклюзивності в закладі освіти.

Література

1. Завацька Л. М. Партнерська взаємодія учасників освітнього процесу в організації інклюзивного простору / Л.М.Завацька // Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2020 р., м. Ніжин) / за заг. ред. О. В. Лісовця та С. О. Борисюк. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2020. – С. 110-112.
2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – С. 116-125.
3. Колупаєва А. А. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / А. А. Колупаєва, Е. А. Данілавічюте, С. В. Литовченко. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с.
4. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
5. Матвеева Н. О. Формування інклюзивного середовища на принципах педагогіки партнерства. – URL: <https://bitly.su/Xp65s>
6. Педагогіка партнерства як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. – URL: <http://nmcps.sumy.sch.in.ua>
7. Про затвердження Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої та дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18>

Партнерська взаємодія в позашкільлі: кластерний підхід

Ю. А. Посмітна

В умовах сучасних реформаційних процесів у різних сферах людського життя в Україні та світі, демократизації, децентралізації суспільства, гуманізації національної системи освіти гостро підвищився попит дітей і учнівської молоді, їх батьків на додаткові освітні послуги, які заклад загальної середньої освіти чи інші заклади освіти задовольнити не можуть. Розв'язання цієї важливої проблеми полягає в необхідності створення сучасного освітнього середовища, відкритого для будь-якої дитини, системи соціалізації молоді як найбільш демократичного та гнучкого засобу залучення закладу освіти, сім'ї і громадськості, органів влади до співпраці та соціального партнерства у вихованні та розвитку здобувачів освіти.

Саме позашкільна освіта спрямована на вільний вибір вихованцем видів і форм освітньої діяльності відповідно до особистих інтересів, уподобань, творчого потенціалу на формування й розвиток інтелектуально та культурно розвиненої, духовно і морально, патріотично свідомої, соціально відповідальної й фізично здорової особистості, здатної до творчої самореалізації, професійного самовизначення та захисту своєї країни. Заклади позашкільної освіти разом із закладами загальної середньої, дошкільної, професійно-технічної та вищої освіти складають в Україні різнорівневе, але разом із тим цілісне освітньо-виховне середовище, яке сприяє інтелектуальному, духовному та фізичному розвитку дитини в межах єдиного освітнього і соціокультурного простору держави, і мають єдиний освітній вектор розвитку особистості вихованця, учня, слухача. Тому неприпустима байдужість, нехтування хоча б однією з ланок цієї освітньо-виховної системи, що може негативно впливати на функціонування трикутника педагогічної взаємодії «батьки-дитина-педагог», гальмуючи творчий розвиток і формування зростаючої особистості вихованця.

У Стратегії розвитку позашкільної освіти на 2019-2023 рр. визначено: «Сучасна позашкільна освіта – складова безперервної освіти, цілеспрямований процес і результат навчання, виховання, розвитку і соціалізації особистості у вільний час у закладах позашкільної освіти з отриманням знань, умінь, навичок та цінностей... концептуальні основи – тренди позашкільної освіти: навчання протягом життя, формування людського капіталу, особистісна й професійна реалізація кожної особистості» [9]. Отже, перехід закладів позашкільної освіти в новий якісний стан співпадає в часі з усвідомленням позашкільної освіти не тільки як надзвичайно актуального явища для подальшого вдосконалення освітнього простору України, але і як однієї зі складових педагогіки розвитку. Тому позашкільна освіта не може розглядатись як придатак до школи, цей вид освіти – самостійний, самоцінний – ніколи ніякою школою замінений не буде, оскільки чим вище якісний рівень шкільної освіти, тим ширший стає спектр освітніх інтересів і запитів особистості, які сама загальноосвітня школа задовольнити не в змозі [5; с. 62].

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні визначено, що реформування освітньо-виховної діяльності позашкільних закладів освіти передбачає розв'язання низки ключових проблем, серед яких:

- *запровадження в позашкільних навчальних закладах інноваційної моделі цілісного позашкільного освітньо-виховного простору, побудованої на гуманістичній (культурологічній) парадигмі, де центром системи визначено дитину з її потребами, мотивами, бажаннями, інтересами, переконаннями, ідеалами, самосвідомістю, і якому має бути надано системність, ціннісно-орієнтоване спрямування на самоактуалізацію й самодетермінацію особистості, творчий і соціально активний характер її діяльності;*
- *розроблення цільової програми професійної підготовки й підвищення фахового рівня педагогів позашкільних навчальних закладів для вищих навчальних закладів і системи післядипломної педагогічної освіти;*
- *забезпечення професіоналізації профорієнтаційної діяльності педагогів і спеціалістів позашкільних навчальних закладів через*

підвищення їхньої кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти;

- *розроблення програм підготовки й підвищення кваліфікації педагогічних працівників дитячих закладів оздоровлення і відпочинку;*
- *розширення співпраці позашкільних навчальних закладів із навчальними закладами, органами управління освітою, міжнародними громадськими організаціями і фондами, зокрема посилення участі в діяльності Європейської асоціації установ неформальної освіти дітей і молоді (EAICY) [5; 67].*

Сучасний заклад позашкільної освіти – це відкрита соціально-педагогічна система, спрямована на виховання та розвиток дитини як суб'єкта власного життя й успіху, на оволодіння вихованцем ключовими компетентностями позашкільної освіти: соціальною, пізнавальною, творчою та практичною. Разом із тим заклад позашкільної освіти не зможе досягти цього високого статусу, не зможе ефективно діяти в умовах процесу децентралізації в Україні, окремому регіоні, а також бути конкурентоспроможним на ринку надання освітніх послуг, якщо не стане на шлях урізноманітнення, диверсифікації форм партнерської взаємодії з різними соціальними інститутами.

У сучасних соціокультурних умовах особливого значення набуває і процес інтеграції позашкільної освіти та інших ланок освітньої сфери, громадських організацій, закладів культури і мистецтва, органів державної влади, засобів мас-медіа тощо для отримання якісної позашкільної освіти дітьми та учнівською молоддю. Для сучасного закладу позашкільної освіти це гарна можливість запровадити нові ідеї, спільні проекти із закладами освіти, науковцями, громадськими діячами, митцями, держслужбовцями з осучаснення управлінської та освітньої діяльності, поступового збільшення охоплення дітей та молоді позашкільною освітою. Чим ширший вибір форм і напрямів занять за інтересами можуть забезпечити для дітей та молоді заклади позашкільної освіти або інші освітні заклади в позаурочний час, тим ефективнішими можна вважати створені на місцях умови для такого розвитку.

Дорожня карта освітньої реформи (2015-2025 рр.) є чинним документом для визначення стратегічних кроків у найближчому майбутньому й основним орієнтиром для управлінців регіональних рівнів.

Тож, актуальним для Харківського регіону є:

- збереження мережі закладів позашкільної освіти;
- поступовий інноваційний розвиток ЗПО як складової інтелектуально-насиченого регіонального інноваційно-освітнього середовища, поповнення новим змістом їх діяльності;
- підвищення рівня кваліфікації педагогічних кадрів;
- якісне покращення матеріально-технічної бази.

З огляду на те, що регіональний рівень управління освітою забезпечує розвиток системи освіти в окремому регіоні, саме на цьому рівні створюються умови для впровадження та реалізації освітніх нововведень у практику позашкільного чи позаурочного навчання й виховання, здійснюється пошук доцільних механізмів управління цими інноваційними процесами.

Поділяємо думку В. Вербицького про те, що управляти розвитком закладу позашкільної освіти означає забезпечувати взаємозв'язок усіх компонентів соціальної системи, до якої належать не тільки позашкільні установи, а й заклади

науки, культури, мистецтва, разом із органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, батьківською громадськістю та ін. [4] (рис.1). Така соціальна взаємодія реалізується через нові управлінські функції, провідною серед яких стає функція координації, спрямована на забезпечення розробки інноваційної політики, вивчення процесів функціонування й розвитку системи на основі моніторингових досліджень, організації експертизи нововведень, виявлення та підтримки освітньої ініціативи, «виращування» новацій на основі попереднього інноваційного досвіду [4; с.23].

У ст. 9 Закону України «Про позашкільну освіту» серед основних засад державної політики у сфері позашкільної освіти визначено координацію зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян та сім'ї на подальше становлення і розвиток позашкільної освіти [1].

Рис.1. Структура організації соціального партнерства закладу позашкільної освіти

Основними напрямками організації соціального партнерства закладу позашкільної освіти, на нашу думку, є:

- підвищення фахового рівня педагогів закладів позашкільної освіти;
- проведення взаємного обміну інноваційними знахідками, творчими ідеями;
- узгодження планів, заходів і сфер спільної діяльності, способів визначення її ефективності з потенційними партнерами закладу – закладами освіти, громадськими організаціями, державними установами, органами влади;
- залучення фахівців підприємств, установ і організацій-партнерів до проведення профорієнтаційної та рекламної кампанії;
- упровадження спільних освітніх програм і проєктів;
- участь в організації соціально-практичної діяльності вихованців.

Координаційна діяльність впливає на ефективне впровадження інноваційних процесів у ЗПО, розвиток партнерських відносин соціальних інститутів різних рівнів. У цьому важливу роль може відігравати регіональний *інноваційний кластер*, який є формою забезпечення інноваційної діяльності в регіоні за участі держави та органів місцевого самоврядування, громадської спільноти. На сьогодні в Україні відсутнє законодавче регулювання процесів створення та функціонування кластерних мереж, у т.ч. і в освітній сфері.

В. Вербицький сконцентрував увагу на послідовному впровадженні принципу кластера та розтлумачив його як стале галузеве партнерство, об'єднане інноваційною програмою впровадження сучасних психолого-педагогічних методик і технологій, виробничих, економічних, управлінських технологій з метою підвищення ефективності та якості освітнього процесу, організаційно-масової, дослідницько-експериментальної та методичної діяльності. На його думку, створення регіонального кластера забезпечить ефективну координацію в освітній системі з урахуванням сучасних реалій і прогнозованих перспектив. За своєю суттю кластер містить координаційні начала, поєднання галузевого, міжгалузевого, територіального управління з використанням інноваційних технологій. В інтегрованих властивостях кластера обов'язково враховується досягнення цілей освіти в інтересах збалансованого розвитку [4; с. 24].

Разом із тим сучасні реалії в суспільному, політичному й економічному житті в Україні вимагають від будь-якої особистості здатності в найкоротші терміни адаптуватися до змін і готовності розвивати свої знання та навички впродовж усього життя, упровадження освітньої моделі «освіта протягом життя». Це створює нові виклики, що постають перед сучасною освітою, – упровадження інноваційних форм освіти, інноваційних технологій.

За словами Президента НАПН України В. Кременя, «...важливо побудувати освіту в контексті вимог і можливостей XXI століття, тобто осучаснити і модернізувати всі її складові ланки» [2]. Головною метою реформ у позашкільній освіті є високоякісна, доступна система позашкільної освіти, розширення функцій закладу позашкільної освіти в адміністративно-територіальній одиниці як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності.

Ураховуючи означену мету і виклики сьогодення Центром інноваційного розвитку освіти Комунального вищого навчального закладу «Харківська академія неперервної освіти» з 2019 року розпочато процес модернізації організаційно-методичного супроводу керівників, методистів, керівників гуртків закладів позашкільної освіти області з питань підвищення професійної компетентності педагогів-позашкільників.

У сучасних умовах модернізації національної позашкільної освіти значну роль відіграє і вдосконалення системи методичної роботи, організаційно-методичного супроводу педагогічних кадрів для розвитку їх професійної майстерності, компетентності, активізації творчого потенціалу кожного педагога, стимулювання його мотивації до постійного бажання навчатися та самовдосконалюватись, упроваджувати інноваційні практики в освітній процес сприяючи інноваційному розвитку закладу позашкільної освіти. Протягом листопада-грудня 2019 року проведено інтерактивне опитування педагогічної спільноти закладів позашкільної освіти області та м. Харкова щодо вивчення запиту на участь у навчально-методичних проектах із підвищення професійної

майстерності педагогів закладів позашкільної освіти (учасники – 41 респондент). У ході опитування виявлено, що:

- найбільш прийнятною формою групової методичної роботи є очна – 63,4% та дистанційна – 36,6% опитаних;
- необхідність брати участь в обласних методичних заходах для педагогічних працівників ЗПО з отриманням сертифікатів про навчання – 80,5% опитаних;
- цікавими є такі формати проведення методичних заходів: тренінги, семінари-практикуми, майстер-класи, квести, методичні пікніки, кластери (78%);
- готові поділитися власним досвідом роботи з колегами на спільних заходах 51,2% опитаних.

Для успішної реалізації цієї мети стало необхідним оновлення і осучаснення знань та вмінь педагогів, формування потреби в особистісному та професійному зростанні. У зв'язку з цим виникла необхідність організації оптимальної, методично корисної та практично значимої форми взаємодії – *інноваційного методичного кластера*. Ця інноваційна форма роботи передбачає встановлення тісних зв'язків між закладами позашкільної освіти, громадськістю, додатковими інституціями, включає в себе весь інноваційний ланцюжок – від виникнення креативної ідеї до її безпосереднього втілення. Так, із врахуванням даних опитування Центром інноваційного розвитку освіти створено програму та реалізовано організаційно-методичний проєкт – Інноваційний методичний кластер для директорів, заступників директорів, методистів і керівників гуртків закладів позашкільної освіти «Упровадження сучасних освітніх трендів – шлях до якісної позашкільної освіти», що проходив у дистанційному форматі із залученням педагогічної спільноти закладів позашкільної та загальної середньої, вищої освіти, представників громадських організацій, закладів культури і мистецтва при підтримці кафедри виховання та розвитку особистості, Центру медіа та інформаційних технологій, Центру методичної та аналітичної роботи, Ресурсного Центру з підтримки інклюзивної освіти, Центру практичної психології, соціальної роботи та здорового способу життя КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

Творча діяльність у межах кластера передбачала підвищення професійної компетентності керівників, методистів, керівників гуртків закладів позашкільної освіти, урахування специфіки навчання дорослих людей (принципи андрагогіки), обмін напрацюваннями, ідеями, співпрацю, а як результат – підвищення рівня освіти всіх учасників із питань упровадження новацій у позашкільній освіті та набуття ними досвіду практичної діяльності. Головною ідеєю організації методичного кластера було надання цілеспрямованої (адресної) сервісної допомоги, що передбачала технологічно перевірені процеси науково-методичного супроводу, які базуються на професійній підготовці педагогів щодо здійснення інноваційної діяльності в закладі позашкільної освіти. За підтримки професіоналів (керівника закладу, освіченого методиста) учасники кластера оволоділи формуванням проєктувати індивідуальну програму професійного вдосконалення, розробляти індивідуальний методичний маршрут, активно впроваджувати інноваційні форми й методи в освітній процес дитячого творчого колективу: гуртка, студії, клубу, секції, творчого об'єднання.

Саме на вдосконалення впровадження інновацій в управлінській та освітній процеси закладу позашкільної освіти й була спрямована робота інноваційного методичного кластера, а також реалізовано його мету: організація раціонального використання освітнього середовища позашкілля регіону й науково-методичний супровід інноваційного нарощування та поширення ефективних практик педагогічного загалу позашкільників області, стимулювання мотивації керівників і педагогів закладів позашкільної освіти до самовдосконалення, фахового зростання, розвитку професійної компетентності та управління інноваційними процесами в умовах реформування позашкільної освіти в Україні.

Завдання кластера:

1. Сформувати й розвинути в керівників, методистів, керівників гуртків теоретичні знання та практичні навички щодо впровадження інноваційних технологій в освітній процес закладів позашкільної освіти.

2. Поширити ефективний педагогічний досвід педагогів позашкілля, налагодити тісний процес взаємодії між усіма учасниками, представниками закладів позашкільної освіти.

3. Створити мотиваційне поле для розвитку рівня професійної компетентності керівників і педагогічних працівників позашкілля області.

У проєкті взяли участь біля 250 учасників і запрошених фахівців – спеціалістів, педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів позашкільної, загальної середньої, вищої та професійно-технічної освіти, представників громадських організацій, закладів культури та мистецтва.

Усього 211 учасників отримали сертифікати про навчання в межах кластера – додаткової складової до основної частини освітньої програми підвищення кваліфікації за напрямом «Педагогічні працівники закладів позашкільної освіти» обсягом 15 годин (0,4 кредиту ЄКТС).

Тематика методичних заходів для керівників і заступників керівників ЗПО була різноманітною, спрямованою на усунення проблем в управлінській та освітній діяльності керівника ЗПО:

- семінар у формі вебінару «Інновації в організації освітнього процесу в ЗПО»;
- дистанційний семінар «Позашкільна освіта в дистанційному вимірі»;
- квест-практикум «Цікавинки педагогів-майстрів Слобожанщини» (майстер-класи позашкільників ЗПО області);
- проблемний семінар «Організація інклюзивної освіти в умовах закладу позашкільної освіти. Актуальні питання, досвід, шляхи вирішення».

Для методистів і керівників гуртків ЗПО корисною та ефективною визначена робота в межах:

- методичного семінару «Інтерактивні методи і форми навчання під час проведення гурткової роботи»;
- дистанційного семінару «Позашкільна освіта в дистанційному вимірі»;
- методичного марафону ідей «Національно-культурна ідентичність: виклики глобалізованого світу»;
- семінару-практикуму «Впровадження STEM-(STEAM) та інформаційно-цифрових технологій у роботу педагога закладу позашкільної освіти».

До обговорення актуальних питань щодо впровадження інноваційних підходів до управлінської та освітньої діяльності в ЗПО долучилися керівники та науково-педагогічні, педагогічні працівники: кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України, Інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Комунального закладу «Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості», Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Лабораторії досліджень нематеріальної культурної спадщини Харківського обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, Благодійного Фонду допомоги дітям з аутизмом та розладами мовлення «Квіти Життя», ГО «Особлива майстерня – мистецтво для аутизму».

Інноваційні практики з досвіду роботи презентували педагогічні працівники Комунального закладу «Харківська мала академія наук Харківської обласної ради», Комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості» Роганської селищної ради Харківського району Харківської області, Комунального закладу «Центр позашкільної освіти «Вектор» Харківської міської ради», Комунального закладу «Центр позашкільної освіти» Малинівської селищної ради Чугуївського району Харківської області, комунального закладу «Харківський дитячо-юнацький клуб моряків Харківської міської ради Харківської області», Комунального закладу «Люботинська спеціалізована мистецька школа-інтернат “Дивосвіт”» Харківської обласної ради, комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості № 1 Харківської міської ради», комунального закладу «Станція юних техніків № 3 Харківської міської ради».

Під час роботи кластера було актуалізовано та поглиблено питання впровадження інноваційних освітніх технологій у закладах позашкільної освіти області в контексті концепції Нової української школи, розкрито основні напрями інноваційної діяльності в умовах реалізації завдань Стратегії розвитку позашкільної освіти на 2019-2023 рр., ознайомлено учасників семінару з цікавим практичним досвідом педагогів закладів позашкільної освіти щодо впровадження інновацій в освітній процес, створено стійке мотиваційне поле щодо активізації участі педагогічної спільноти ЗПО регіону у Всеукраїнському конкурсі майстерності педагогічних працівників позашкільної освіти «Джерело творчості» та Всеукраїнському конкурсі рукописів навчальної літератури для закладів позашкільної освіти.

Для подальшого впровадження модернізаційних змін в управлінську та освітню діяльність ЗПО, виконання поставлених першочергових завдань, серед керівного складу ЗПО в листопаді 2020 року Центром було проведено дослідження щодо визначення рівня креативного потенціалу керівників позашкільних установ області у формі анонімного опитування «Який Ваш креативний потенціал?» [6] за трьома основними виявами: А. «Моя особистість»; В. «Мій підхід до розв’язання проблем»; С. «Моє робоче середовище». Окрім того, це опитування дозволило визначити загальний показник креативності керівників закладів позашкільної освіти за блоками тверджень А, В і С, виявити, що саме, можливо, заважає лідерам позашкільної області на шляху до більшого новаторства. У цьому анонімному опитуванні взяло участь 49 респондентів, керівників і

заступників керівників закладів позашкільної освіти області, які мали обрати ступінь прояву за кожним твердженням і заповнити відповіді в Google-формі.

Було визначено загальну суму балів за трьома вищезазначеними виявами. Вона становить 155,56 бала (середній показник), що інтерпретується опитувальником наступним чином: «У вас хороший креативний потенціал, який поки що прихований і стримується або вами особисто, або вашим підходом до вирішення проблем, або вашим робочим середовищем. Нижче наведено загальні результати підрахунку відповідей 49 респондентів у вигляді діаграми (рис.2).

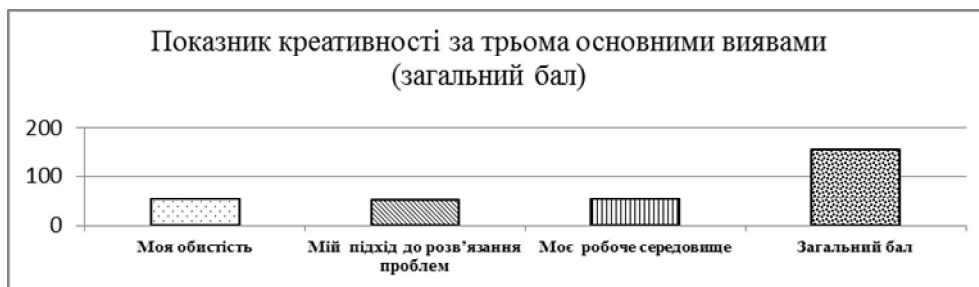

Рис. 2. Загальний показник рівня креативного потенціалу керівників ЗПО Харківського регіону (листопад, 2020р.)

Проведене опитування дозволило зробити такі висновки:

1. Виявлено деякі проблеми особистісної сфери: невпевненості у собі, почуття дискомфорту в ситуаціях невизначеності та змін, постійного відчуття порядку в житті, упевненості в тому, що коли дотримуються правил, то досягають більшого, кращого результату; почуття залежності від інших, віднесення себе більше до активних, ніж креативних особистостей.

2. Виявлено позитивні особистісні якості респондентів: цінують критику, відсутність у багатьох відчуття страху відрізнятись від інших; легко знаходять спільну мову з незнайомими людьми; налаштовані на співпрацю; вільно почуваяться в незнайомих місцях, справжні мрійники та люблять спілкування з вільно мислячими людьми.

3. Визначено проблеми у вирішенні складних ситуацій: для прийняття рішень оперують тільки фактами; більшість респондентів, стикаючись із проблемою, роблять поспішні висновки; приймаючи управлінські рішення, спираються на свої минулі знання подібних проблем; негативно ставляться до роботи над деталями, вважають секретом успіху закладу укомплектований штат персоналу; більшість починає роботу з вивчення інструкцій.

4. Визначено позитивні підходи до вирішення проблем: респонденти об'єктивно оцінюють ситуацію та аналізують її; інтуїція багатьом допомагає вирішити проблемні ситуації, але не вважають, що до проблем треба підходити не одним і тим же чином, а творчо; часто беруться за справу, якщо інші відмовляються.

5. Виявлено проблеми в трудових колективах ЗПО: більшість респондентів не завжди бачать свій заклад орієнтованим на співробітництво та взаємодію, а колеги не бажають прислухатися до іншої точки зору; більшість вважає, що нові ідеї повинні бути детально описані.

6. Визначено позитивні сторони розвитку креативності в колективах ЗПО: сприймаються корисні ідеї ззовні, змога багатьох вільно висловлювати креативні ідеї, упроваджувати інновації.

Підсумовуючи, можна зробити висновок про те, що результати проведеного дослідження дають змогу визначити перспективні та змодельовати найбільш ефективні напрями й шляхи проведення подальшої організаційно-методичної роботи щодо підвищення рівня професійної компетентності керівних кадрів ЗПО області з розвитку їх креативного потенціалу, упровадженню інновацій в управління та освітню діяльність ЗПО на засадах кластерного підходу.

Центром розроблено організаційно-методичний проект інноваційного методичного кластера «Креативний менеджмент у закладі позашкільної освіти» для керівників ЗПО, що може бути реалізований протягом 2021-2022 рр. (в обсязі 15 навчальних годин – 0,4 кредиту ЄКТС) з метою формування системних знань із теорії та практики впровадження креативного менеджменту в закладах позашкільної освіти, підвищення рівня креативного потенціалу педагогічного колективу закладу, професійної компетентності керівників щодо створення системи креативного менеджменту як складової інноваційної системи розвитку закладу позашкільної освіти на засадах партнерських відносин.

Резюмуючи вищевикладене: сучасний стан інноваційного розвитку закладів позашкільної освіти в регіоні потребує особливої уваги державних управлінських структур регіонального рівня, подальшої модернізації та вдосконалення процесу координації та оновлення організаційно-методичного супроводу підвищення якості надання позашкільної освіти. Тому кластерний підхід є оптимальною формою модернізаційних змін щодо адаптації до суспільних реалій та викликів часу, змін в освітній галузі, зокрема в позашкільній сфері, корекції стратегічних цілей і програмних дій на регіональному рівні. Забезпечення розвитку позашкільної освіти в регіоні буде залежати від координації зусиль основних суб'єктів діяльності – органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ післядипломної педагогічної освіти, керівників освітніх установ усіх типів, закладів науки, культури, громадських організацій. В основу мають бути покладені інтереси як держави, так і її громадян.

Саме кластерний підхід – шлях до створення інноваційної педагогічної системи, у якій кластерним ядром є заклади позашкільної освіти, що дає можливість успішно реалізувати освітню, організаційну та методичну діяльність серед педагогічної громади на засадах партнерських відносин, співпраці в умовах м'якої конкуренції. Таким чином відбувається процес інтеграції всіх складових цієї кластерної системи (закладів освіти, культури, громадськості тощо).

Подальших науково-практичних розвідок у цьому напрямі вимагають підходи до взаємодії на засадах партнерських відносин регіонального рівня основних суб'єктів діяльності, що опікуються проблемами інноваційного розвитку позашкільної ланки освіти.

Література

1. Закон України «Про позашкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
2. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – Київ: Грамота, 2005.– 448 с.

3. Любченко Н. Потенціал освітнього кластера як ресурс інноваційного розвитку системи освіти в умовах суспільних трансформацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2017/%D0%9B%D0%AE%D0%91%D0%A7%D0%95%D0%9D%D0%9A%D0%9E.pdf
4. Могілевська В.М. Розвиток позашкільної освіти: інноваційні підходи до управління галуззю на регіональному рівні / В.М.Могілевська // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін]. – Запоріжжя. КПУ, 2016 – Вип.48 (101). – С.18-25
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ: Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.:с. 21. – (До 25-річчя незалежності України).
6. П'ятницька Г.Т. Науково-освітні кластери: відмінні характеристики та передумови розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mimi_2016_3_17.pdf
7. Сердюкова О.Є. Роль органів влади у формуванні та функціонуванні кластерних утворень / О.Є. Сердюкова // Кластери як інструмент регіонального розвитку: матеріали науково-практичного семінару (м. Феодосія, 16-20 липня 2012 р.) / за ред. В.В. Мамонової. – Харків: ХарРІ НАДУ, 2012. – 115 с.
8. Стратегія розвитку позашкільної освіти / за ред. проф. О.В. Биковської. – Київ: ІВЦ АЛКОН, 2018. – 96 с.

Організація виставкової діяльності КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» на засадах партнерства

Н. А. Галушко

Актуальною проблемою розвитку сучасної системи освіти є модернізація координації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами, організаційно-методичного супроводу ефективного досвіду педагогів-новаторів. Ця проблема постає не тільки перед методичними центрами закладів післядипломної педагогічної освіти, але й безпосередньо перед адміністрацією закладів загальної середньої, дошкільної, позашкільної освіти, в окремих територіальних громадах.

Окреслимо взаємодію педагогів-інноваторів із питань забезпечення організаційно-методичного супроводу пошуку та поширення ефективного педагогічного досвіду (далі – ЕПД), що розглядаємо в межах взаємодіючої структури: педагог-інноватор (колектив) – керівництво закладу освіти (ЗО) – територіальна громада (ТГ) – центр професійного розвитку педагогічних

працівників (ЦПРПП) – обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (ІППО) (рис. 1).

Рис. 1. Взаємодія складових системи організаційно-методичного супроводу

Оскільки ефективний педагогічний досвід – це результат творчої діяльності педагогів, спрямований на виконання актуальних завдань навчання, виховання, управління, методичної роботи, то створення чіткої, керованої, гнучкої системи виявлення, вивчення, узагальнення, поширення та впровадження найновіших досягнень науки й педагогічної практики в освітній процес має бути головним завданням керівника закладу освіти.

Значимість виявлення та поширення кращих практик педагогів, творчих педагогічних колективів визначено на державному рівні й обумовлено необхідністю створення умов для досягнення якісно нового рівня освіти; етапи освоєння досвіду регламентовано методичними рекомендаціями про виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду [5], Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності [8].

Н.В. Любченко, кандидат педагогічних наук, розглядаючи напрям науково-методичної діяльності з вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду, формулює сутність поняття «дисемінація інноваційного досвіду науково-методичної діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти»: «система освоєння педагогічного досвіду, особливий продуктивно-перетворювальний процес, який спрямований не тільки на пропаганду вивченого педагогічного досвіду, але й на впровадження новаторських ідей, інноваційного змісту педагогічного досвіду закладів післядипломної педагогічної освіти з організації науково-методичної роботи в масову педагогічну практику» [3]. Також окреслює форми роботи навчально-методичного центру щодо координації з дисемінації інноваційного досвіду науково-методичної діяльності ІППО [4, с. 114]. С.В. Ковальова, розглядаючи сутність поняття «дисемінація», представляє етапну модель, технологічний цикл освоєння передового педагогічного досвіду і вважає його завершеним лише в тому випадку, якщо реалізується модель освоєння цього досвіду професійно-педагогічним співтовариством (див. рис.2) [2].

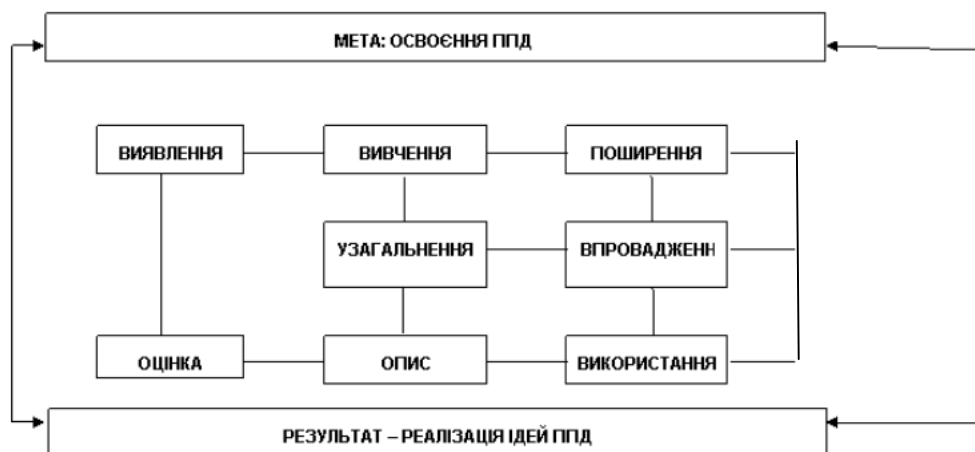

Рис. 2. Етапна модель, технологічний цикл освоєння передового педагогічного досвіду

Беручи до уваги представлені дослідження науковців, які розглядають поняття «дисемінація» як особливий спосіб поширення й освоєння педагогічного досвіду, вважаємо за актуальне впровадити його в роботі з ЕПД КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

У статті викладено практичні результати діяльності Центру інноваційного розвитку освіти (далі – Центр) КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» (далі – Академія) щодо вдосконалення партнерської взаємодії на засадах дисемінації ЕПД, інноваційної діяльності педагогів. Основна організаційно-методична діяльність Центру спрямована на підготовку педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти Харківської області до впровадження сучасних освітніх технологій, організаційний і методичний супровід вивчення, узагальнення та популяризацію ефективних освітніх практик.

Центр спільно з підрозділами Академії запроваджує дисемінацію ЕПД під час проведення презентаційного заходу – обласної тематичної виставки ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини ХХІ століття», що передбачає:

- визначення суб'єктів дисемінації – авторів, носіїв досвіду, тобто всіх категорій науково-педагогічних і педагогічних працівників, які поширюють власні новітні досягнення серед педагогічного загалу, а також споживачів, користувачів ЕПД, які забезпечують більш якісні результати освітньої діяльності, тобто педагогів закладів освіти всіх типів і форм власності, які їх упроваджують;
- установлення об'єктів дисемінації – досвідів, що поширюються: авторські навчальні програми, навчально-методичні посібники, підручники, педагогічні програмні засоби, електронні засоби навчання, способи, методи, прийоми, форми, технології навчання, дидактичні матеріали, що пройшли апробацію та пропонуються потенційним користувачам в узагальненому структурованому й методично-обґрунтованому вигляді;
- проведення консультативної роботи з представниками тимчасових методичних об'єднань, Центрів професійного розвитку педагогічних

працівників, відповідальними за інноваційну діяльність, педагогами щодо популяризації або подальшого вдосконалення досвіду;

- створення електронних обласних банків даних інноваційного (ефективного) педагогічного досвіду суб'єктів дисемінації ЕПД.

У своїй статті Н. В. Любченко чітко відстежує роль інститутів ППО як координатора банку інноваційного освітнього потенціалу регіону: «сьогодні в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року особливого значення набувають дослідження про розвиток нових моделей управління в системі післядипломної педагогічної освіти. Координація – одна з функцій управління науково-методичною діяльністю закладів післядипломної педагогічної освіти, її технології щодо вивчення та поширення передового педагогічного досвіду» [3].

Розглядаючи дисемінацію як засіб і рушійну силу розвитку та збагачення педагогічної теорії та практики, представляємо координаційну партнерську взаємодію між організаторами й учасниками обласної тематичної виставки ЕПД «Освіта Харківщини XXI століття».

Виставкову діяльність щодо поширення кращих педагогічних інновацій у Харківській області започатковано КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» в жовтні 2005 року у формі виставки-конкурсу «Освіта Харківщини XXI століття», з 2008 року – обласна тематична відкрита виставка ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття», яка до 2019 року проводилася в очному форматі. Протягом зазначеного періоду виставка організовувалася 53 рази, її учасниками стали 590 закладів освіти, з яких 183 визначені переможцями та нагороджені дипломами I ступеня. Ефективні педагогічні досвіди закладів освіти пройшли всі етапи дисемінації та зберігаються в обласній електронній базі даних Академії, мають статус ефективного педагогічного досвіду. Кращі з них поширюють методисти/викладачі під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, висвітлюються в періодичних фахових виданнях, упроваджуються в закладах освіти Харківської області. Кількісний склад учасників і переможців тематичної відкритої виставки ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття» протягом 2005 – 2018 рр. представлено на рис. 3.

Рис. 3. Участь закладів освіти у виставках протягом 2005-2018 рр.

Аналізуючи представлений експоненціальний графік, слід відзначити, що кількісний показник учасників виставки у 2018 році дещо знизився, тому постало завдання дослідити організаційно-методичну діяльність Центру за цим напрямом, зокрема залучення педагогів (педагогічних колективів) Харківської області до участі у виставці. Для ефективного планування роботи Центру щорічно проводяться інтерактивні опитування педагогічної спільноти закладів освіти області щодо вивчення запитів на участь у виставках у наступному році: тематики, форм проведення інтерактивних заходів і самої виставки, рівня зацікавленості.

Спираючись на виклики сьогодення, що зумовили оновлення підходів, форм, принципів, на яких базується освітня діяльність, акумулюючи європейський педагогічний досвід, трансформований і адаптований відповідно до потреб педагогів-реформаторів, із урахуванням результатів опитування, аналізу переваг і недоліків очного та нового online-формату виставки, з метою підвищення якості й осучаснення форм проведення обласних презентаційно-методичних заходів, створення умов для ознайомлення широкого кола педагогічної громадськості з кращими практиками та творчими пошуками освітян регіону, в Академії започаткували дистанційну форму проведення виставки, що була впроваджена із січня 2019 року як «Обласна тематична online-виставка ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття». КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» було затверджено Положення про обласну тематичну онлайн-виставку ефективного педагогічного досвіду [7], а для популяризації ЕПД створено вебсайт «Освіта Харківщини XXI століття». Online-виставка проходить в оновленому методичному дистанційному форматі відеозустрічей та ЧАТі. Для її проведення та взаємодії між учасниками використовується комунікаційне програмне забезпечення Zoom. Такий формат дозволяє презентувати інноваційний досвід, спілкуючись у зручних і звичних умовах, без відриву від основної роботи, з економією часу та матеріальних витрат. Також до перегляду online-виставки можуть долучитись усі зацікавлені освітяни з будь-яких регіонів України: матеріали учасників, світлини, відеозаписи зустрічей викладені на сайті та у відеохостингу «You Tube». Оновлена обласна електронна база даних ЕПД має максимально об'єктивну подачу матеріалу, інформацію щодо напрямів дослідницької активності, дає можливість його користувачам здійснити свій вибір із метою впровадження інновацій у педагогічній діяльності. За спрямованістю такі інформаційні бази можуть стосуватися, наприклад, педагогічних технологій, авторських проєктів, новацій педагогів-практиків, дослідно-експериментальної діяльності закладів/установ, моделей інноваційного розвитку закладів освіти.

Online-виставка актуалізує пріоритетні напрями розвитку освіти в Харківській області відповідно до компетентісно зорієнтованої концепції «Нова українська школа». Тематика виставок презентує сучасні підходи до навчання, що реалізовані через базові освітні стратегії, які закладено в Концепцію НУШ [6]. За обраною тематикою учасники онлайн-виставки презентують кращі педагогічні практики: сучасні методичні розробки, новітні моделі управління закладами освіти, інноваційні технології навчання, практичні інтерактивні заходи тощо. Протягом тижня, чотири рази на рік, широке коло громадськості знайомиться з досягненнями закладів освіти, їх кращими педагогічними здобутками;

організується співпраця між науковими, методичними й педагогічними працівниками [7].

Протягом 2019 – 2021 рр. організовано та проведено дев'ять обласних виставок в online-режимі, учасниками яких стали 63 заклади освіти й методичні установи Харківської області, отримали дипломи I ступеня 23 учасники (рис. 4). Матеріали про перебіг і підсумки онлайн-виставок розміщено на сайті Академії, сторінка «Розділи сайта», підсторінка «Онлайн-виставка «Освіта Харківщини XXI століття». Досвіди переможців схвалено на науково-методичній раді та занесено до електронного банку ЕПД освітян Харківської області.

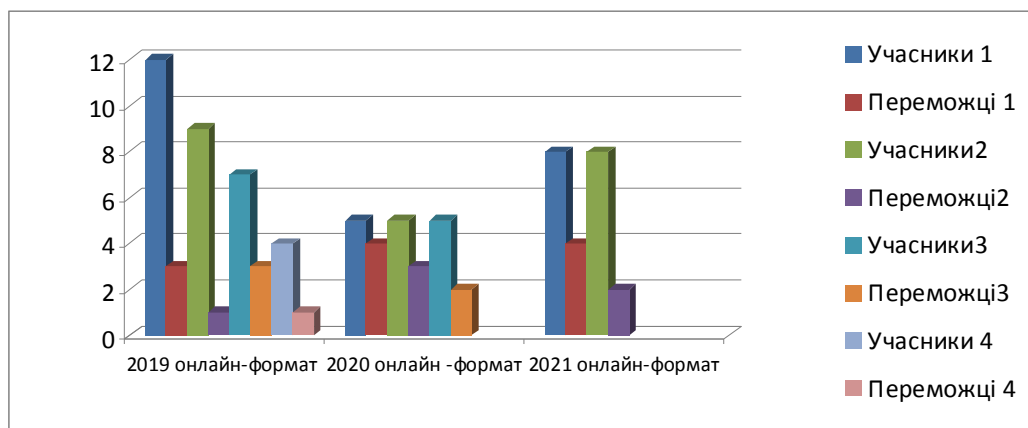

Рис. 4. Діаграма проведення онлайн-виставок ЕПД «Освіта Харківщини XXI століття» протягом 2019-2021 рр.

Перехід на дистанційний формат проведення виставки виявив низку проблем, з якими стикнулися учасники: недостатня обізнаність із мультимедійними технологіями, брак часу на підготовку, педагоги не завжди отримують заохочення (підтримку) керівництва ЗО. Підсумовуючи, можна зазначити, що у 2021 році кількість поданих заявок на участь у двох останніх онлайн-виставках зросла, є сподівання на отримання стабільного показника зацікавленості та готовності педагогів закладів освіти поширювати власні методичні доробки.

З метою залучення педагогічних працівників до участі у виставково-презентаційних заходах відповідальним за інноваційну діяльність при ЦПРПП, керівникам закладів загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти рекомендуємо:

1. Проводити територіальні (місцеві) виставки, конкурси проєктів щодо виявлення інноваційного досвіду, організаційно-методичну та науково-методичну роботу на відповідних рівнях із метою впровадження новаторських прогресивних ідей у практику науково-методичної діяльності закладів освіти.

2. Застосовувати такі форми просвітницької роботи серед педагогів, як: інформаційно-методичні наради із запрошенням керівництва сільських, селищних, міських ТГ; організаційно-методичні семінари, вебінари, конференції з представлення кращих педагогічних та інноваційних практик; індивідуальні планові консультації для педагогів, молодих спеціалістів.

3. Залучати педагогів до участі в тематичних науково-пошукових проєктах, у роботі науково-дослідницьких лабораторій з питань інноваційної діяльності щодо організації науково-методичної роботи, тематичних творчих колективів

(лабораторій), у виставках (фестивалях) педагогічних інновацій, професійних конкурсах, міжнародних (всеукраїнських) конференціях.

4. Стимулювати педагогів підвищувати рівень знань із використання сучасних технічних і програмних засобів, розкривати нові можливості, надавати психологічну підтримку, вести за собою колектив.

Усім працівникам освітньої галузі можемо рекомендувати підвищувати рівень знань на фахових курсах підвищення кваліфікації, спецкурсах, займатися самоосвітою на різних електронних освітніх онлайн-платформах: «Всеукраїнська школа онлайн», «ЕдЕра», «ДистОсвіта», «Вчи.ua», «Prometheus» [1], ділитися своїми напрацюваннями з колегами, проводити відкриті уроки, заняття, виховні заходи, семінари тощо, публікувати методичні матеріали у фахових періодичних виданнях.

На сьогодні онлайн-виставка ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття» стала сучасною віртуальною платформою для отримання нової інформації, що формує єдиний простір у межах регіонального освітнього кластера, сприяє обміну досвідом на партнерських засадах, підвищенню та вдосконаленню професійного рівня педагогічних працівників, поглибленню та розширенню співпраці між закладами освіти Харківської області, професійної взаємодії між науковими, методичними й педагогічними працівниками.

Література

1. 35 інструментів для дистанційного навчання – добірка НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/30-instrumentv-dlya-dystantsijnogo-navchannya-dobirka-nush/>.
2. Ковальова С.В. До питання про поняття «дисемінація» в контексті освоєння педагогічного досвіду *Народна освіта* 2011. Випуск 1.
3. Любченко Н. В. Дисемінація інноваційного досвіду науково-методичної діяльності закладів ППО як шлях до формування конкурентоспроможного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти. Оновлення змісту і форм діяльності науково-методичних установ в умовах сучасних перетворень і перспектив сталого розвитку України: тематичний збірник праць. Упоряд.: А. А. Волосюк, Т. А. Ніколайчук; за заг. ред. В. В. Олійника. Рівне: РОППО, 2013. С. 16 – 32.
4. Любченко Н. В. Управління науково-методичною діяльністю закладів післядипломної педагогічної освіти: координаційний аспект: наук.-метод. посіб. За ред. Є. Р. Чернишової. Ун-т менедж. освіти НАПН України. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. 256 с.
5. Методичні рекомендації з виявлення, вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду. Упоряд. Г.П. Бондарчук. Київ: 2010. 43 с.
6. Концепція Нової української школи, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Положення про обласну тематичну онлайн-виставку ефективного педагогічного досвіду «Освіта Харківщини XXI століття». URL: <https://drive.google.com/drive/my-drive>.
8. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00#n13>.

Добрі практики партнерства в освіті

Формуємо партнерську взаємодію шляхом проведення онлайн-марафону

І. Л. Андрієнков

Розвиток партнерської взаємодії між колегами, постійний професійний розвиток педагогічних працівників, професійне спілкування та самовдосконалення – абсолютно необхідні умови для якісної діяльності закладу. Одним із чинників, який впливає на забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти в закладі, є співпраця та комунікація між колегами, налагодження командної роботи. Атмосфера доброзичливості в педагогічному колективі сприяє ефективному розв’язанню освітніх проблем. Взаємне збагачення педагогічними здобутками, спільний пошук оптимальних форм і методів викладання сприяє професійному зростанню педагогічних працівників, і як результат – удосконаленню системи освітньої діяльності [1, с.141].

Відповідно до Закону України «Про освіту» [2] та Закону України «Про повну загальну середню освіту» [3] керівництво закладу освіти має забезпечити організаційну та методичну підтримку педагогічних працівників, їх професійний розвиток і безперервне підвищення кваліфікації. На сьогодні заклад освіти має стати майданчиком, як для налагодження співпраці між учасниками освітнього процесу, так і всередині педагогічного колективу. Такі форми методичної та організаційної роботи, як спільне планування освітньої діяльності, робота над розв’язанням відповідної науково-методичної проблеми, спільна реалізація освітніх проєктів, взаємовідвідування навчальних занять, інститут наставництва, інтеграція змісту навчальних предметів, поширення педагогічного досвіду, можуть удосконалити якість освітньої діяльності. Крім того, для налагодження партнерської взаємодії в закладі слід проводити організаційні заходи: тренінги, педагогічні ради, майстерні, тематичні івенти тощо. Особливо гостро ця потреба постає в період організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання, коли педагогічні працівники потребують постійної підтримки, удосконалення навичок роботи з учнями та комунікації з колективом.

Задля налагодження командної роботи, доброзичливої атмосфери в колективі, надання дієвої допомоги педагогічним працівникам в організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання, ознайомлення їх із онлайн-інструментами, платформами та сервісами рекомендуємо організувати та провести в закладах освіти онлайн-марафон, спрямований на вдосконалення фахової, громадянської та соціальної, інформаційно-комунікаційної, здоров’язберезувальної, психологічної компетентностей.

Мета організації такого заходу: формування загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників, необхідних для ефективної роботи,

зокрема в умовах організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання; розширення професійного світогляду працівників на основі компетентнісного підходу; підвищення рівня цифрової грамотності; мотивація до обміну досвідом; планування індивідуальної траєкторії професійного розвитку; розвиток навичок XXI століття, насамперед комунікації та командної роботи.

Марафон реалізується за такими напрямками: розвиток ключових компетентностей, використання цифрових технологій, навчання упродовж життя, дотримання норм академічної доброчесності, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

Усі завдання марафону спрямовані на розвиток указаних навичок, компетентностей та організовані таким чином, щоб педагоги засвоїли матеріал протягом 42 днів і отримали 42 бали – за кожне виконане завдання по 2 бали (як у марафоні 42 км). Виконання всіх завдань не є обов'язковою умовою участі в марафоні, кожен педагогічний працівник має змогу побудувати власну траєкторію руху й обрати теми, у яких вбачає потребу вдосконалення. Переважна більшість завдань побудовані таким чином, щоб сформувані навички онлайн-взаємодії між усіма членами педагогічного колективу. З метою якісного планування професійного розвитку, систематизації набутих навичок і компетентностей, рефлексії професійної діяльності учасникам марафону рекомендуємо використовувати спеціально розроблений щоденник «Дистанційний виклик» – <http://surl.li/ppxc>.

Відповідно до поставлених цілей та очікуваних результатів педагогічному колективу пропонується виконати такі завдання та поділитися результатами їх виконання з колегами й організаторами в спеціально створеному чаті (див. таблицю 1):

Таблиця 1

Завдання	Мета	Ресурси
Ознайомитися з поняттям і зразками гайдів, із вимогами до створення презентації; створити гайд про себе як професіонала (для міністра освіти)	- навчити створювати гайд із урахуванням вимог до створення та адресанта; - навчити працювати з платформою графічного дизайну Canva	Платформа графічного дизайну Canva
Повторити основні вимоги до презентації, підготувати 5-7 слайдів із ребусами до теми «Професійний розвиток педагогічних працівників»	- стимулювати педагогічних працівників до самооцінювання власної діяльності, до безперервного професійного розвитку; - навчити створювати ребуси за допомогою онлайн-генератора	Генератор Rebus 1
Визначити власні сильні та слабкі сторони в професійній діяльності та особистісній сфері, записати і змонтувати відео тривалістю 1-2 хвилини	- стимулювати до самооцінювання власних професійних і особистісних якостей; - навчити записувати та монтувати відео	Програма для корекції, монтажу й обробки відео та звуку Imovie
Ознайомитися з методами та прийомами формування оцінювання, запровадити їх у практику роботи, поділитися результатами / висновками / рекомендаціями з колегами та колежанками	- упроваджувати формувальне оцінювання в практику роботи закладу; - навчити працювати з онлайн-дошкою Padlet	Онлайн-дошка Padlet

Створити облік відвідування занять учнями певного класу на 2 тижні	- навчити швидко та ефективно автоматично обробляти та зберігати інформацію, працювати з додатками Google	Google-таблиці
Ознайомитися зі статтею про протидію корупції в закладі освіти, створити тест до запропонованого тексту з 5-7 запитань різного типу, запропонувати колегам виконати його	- формувати негативне ставлення до проявів корупції; - навчити створювати тести за допомогою Google-форми	Google-форми
Ознайомитися з особливостями сторітелінгу, створити спільну історію про шкільну родину	- навчити створювати історії; - навчити створювати та спільно редагувати Google-документи; - розвивати навички командної роботи	Google-документи
Опрацювати статтю про змішане та дистанційне навчання, скласти тест за прочитаним матеріалом і провести його в реальному часі	- ознайомити з особливостями організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання; - навчити створювати тести, вікторини, опитування в сервісі Kahoot	Онлайн-сервіс Kahoot
Прокрутити «випадкове колесо», отримати одну з ключових компетентностей; опрацювати відповідний матеріал і створити інтерактивну вправу, використовуючи сервіс Wordwall	- упроваджувати компетентнісний підхід до організації освітнього процесу; - навчити створювати інтерактивні вправи в сервісі Wordwall	Wordwall. Випадкове колесо
Створити спільну дошку порад: як дотримуватися таймменеджменту при організації дистанційного навчання	- учити дотримуватися таймменеджменту; - навчити працювати з дошкою Jamboard	Онлайн-дошка Jamboard
Запропонувати колегам та колежанкам скласти «хмару слів», поставивши проблемні запитання щодо організації дистанційного навчання	- учити виявляти та вирішувати проблеми; - навчити створювати тести в сервісі Mentimeter	Онлайн-сервіс Mentimeter
Знайти цікаву статтю або відео: як організовано дистанційне навчання в одній із країн світу, створити QR-код, зашифрувавши дане посилання	- ознайомити з практикою організації дистанційного навчання у світі; - навчити створювати QR-коди та використовувати їх	QR-коди
Узяти участь у майстерні «Як провести урок у Zoom та інші цікаві дрібнички» (організатор – заступник директора з НВР); організувати відеозв'язок із 3-4 колегами та колежанками й поділитися методичними «родзинками», які використовуєте в умовах змішаного та дистанційного навчання	- навчити проводити уроки у сервісі Zoom, використовуючи всі можливості платформи; - учити обмінюватися ефективним педагогічним досвідом	Zoom
Створити спільну презентацію (всіма учасниками) про застосунки, платформи, сервіси для дистанційного навчання	- ознайомити з онлайн-сервісами для дистанційного навчання; - навчити працювати в сервісі Canva	Платформа графічного дизайну Canva
Створити спільний кейс вправ (всіма учасниками) для адаптації учнів з ООП в новому класі	- ознайомити з особливостями організації освітнього процесу, створення середовища для учнів із ООП	Онлайн-дошка Padlet

Ознайомитися зі статтею про критичне мислення для освітян, перейти за посиланням, знайти та виділити помилки в тексті	- розвивати навички критичного мислення; - навчити працювати та використовувати в освітньому процесі платформу Learning Apps	Learning Apps
Ознайомитися із загальними рекомендаціями до написання постів у соціальних мережах; створити пост про виклики та проблеми організації дистанційного навчання	- ознайомити із загальними рекомендаціями до написання постів у соціальних мережах; - розвивати вміння бачити та вирішувати проблеми	Соціальні мережі (Facebook, Instagram)
На сайті закладу переглянути Положення про академічну доброчесність та створити інфографіку до нього	- учити дотримуватися норм академічної доброчесності; - навчити створювати інфографіку	Платформа графічного дизайну Canva
Опрацювати тему «Безпечне та інклюзивне середовище в закладі освіти»; створити інтерактивну вправу в онлайн-сервісі Quizlet	- ознайомити із сутністю безпечного та інклюзивного середовища; - навчити працювати із сервісом Quizlet	Онлайн-сервіс Quizlet
Опрацювати відео: як редагувати pdf-файли; колективно адаптувати 10 офлайн-ігор до-онлайн формату	- учити адаптувати методи та прийоми роботи до онлайн-формату; - навчити редагувати pdf-файли	ILovePdf
Ознайомитися з кейсом онлайн-ігор на зближення, гімнастики для очей, масажу пальців, підібрати і провести по 1 гри для учнівського колективу в онлайн-форматі	- ознайомити з кейсом ігор на зближення колективу онлайн, для збереження здоров'я; - практикувати роботу в сервісі Zoom	Zoom

За результатами проходження онлайн-марафону педагогічні працівники зможуть: систематизувати власні знання та навички, побудувавши траєкторію професійного розвитку; отримати методичну підтримку в розвитку фахових компетентностей; підвищити рівень цифрової грамотності; покращити навички організації онлайн-взаємодії, а також «промчати», «пробігти», «пройти» 42 дні марафону в атмосфері командної співпраці, взаємодопомоги, взаємопідтримки й обміну досвідом.

Окрім налагодження позитивного мікроклімату в колективі, дана форма методичної підтримки допоможе забезпечити у закладі організацію освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання на належному рівні. Більшість педагогічних працівників зможуть організувати навчання у синхронному режимі з використанням онлайн-сервісу Zoom та інших віртуальних платформ і застосунків, з якими вони практично ознайомилися під час участі у марафоні. Такий формат розширить можливість отримувати нові знання легко й ефективно, а також стане майданчиком для спілкування і створення освітньої спільноти змінотворців.

Література

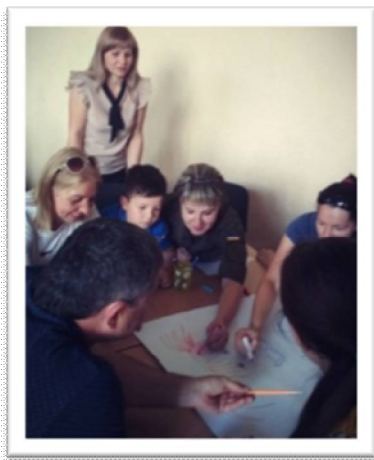
1. Бобровський М.В. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти / М.В. Бобровський, С.І. Горбачов, О.О. Заплотинська. – Київ: Державна служба якості освіти, 2020. – 240 с.

2. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2017. – № 2145-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2020. – № 463-IX. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

Партнерська взаємодія в контексті діяльності Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 19

О. М. Булавінцева, О. О. Лисицина

Майже всі заклади освіти України, керуючись Законом України «Про освіту», визначили головною метою освітнього процесу надання якісних знань, всебічний розвиток учнів, формування в них громадянської позиції, позиції національної свідомості та самосвідомості, розвиток лідерських якостей, творчої життєвої позиції.

Це все не нове. Майже десятки років усе це, тільки в дещо іншій інтерпретації, школа обирала метою і раніше. Але новим є акцент на активному вихованні через дію, створенні ситуації успіху, рольові ігри, тренінги та інші інтерактивні форми роботи.

Часто головним завданням є необхідність налагодити взаємодію між учасниками освітнього процесу та не допускати конфліктних ситуацій. Так, статтею 52 Закону України «Про освіту» визнано, що «учасниками освітнього процесу є: здобувачі освіти; педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники; батьки здобувачів освіти; інші особи, передбачені спеціальними законами.» [4]. Тож, спираючись на зазначене, ми виділяємо головним і суб'єктивне ставлення до того, що відбувається щодня: урегулювання конфліктів, неформальні зустрічі з учнями, колегами, батьками.

У психології виділяють два основні стилі відносин між людьми: авторитарний та демократичний. Зрозуміло, що авторитарний – це відлуння старої школи.

За словами Сергія Шкарлета: «Сьогодні нам вкрай необхідно переходити на зовсім інший тип відносин – тип демократичних відносин, які пов'язані з рівноправністю, взаємоповагою. Щоб учитель був на рівні учня, щоб сиділи разом на килимку та розмовляли...» [1].

Наш заклад освіти пропагує демократичні цінності, тому не рекомендує своїм працівникам у спілкуванні з батьками й учнями під час освітнього процесу

керуватися авторитарним – диктаторським стилем поведінки, нахабно поводитися, бути нечемними і неввічливими.

Одним із головних наших завдань є налагодження взаємодії між учнями, викладачами й учнями, викладачами і батьками, та недопущення конфліктних ситуацій.

Ще в 1982 році Джой Епштейн, професорка університету Джона Хопкінса, після проведення низки досліджень довела залежність якості освіти від ефективності співпраці батьків, учителів і адміністрації школи.

Батьки обов'язково залучаються до розвитку своєї дитини в освітньому процесі нашого закладу, до їх комфортного перебування в ньому, бо тільки в спільноті з батьками ми можемо ефективно мотивувати учнів до навчання. Українською необхідно спиратися на такий важливий фактор, як довіра.

Як зазначав Павло Хобзей: «Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини...». «Без довіри нема освіти» [6].

В урядових документах вказано, що нова школа повинна працювати на засадах педагогіки партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками. Учні, батьки й вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими однодумцями, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Якщо звернутися до наших класиків педагогічної думки, ще Василь Сухомлинський наставляв нас на партнерство в школі, зазначав, що: «...дитина – це активний і самодіяльний індивід, який не «вчиться на дорослого», а живе повноцінним і цікавим життям. Отже, до неї слід ставитися доброзичливо і з розумінням...». А ще, за його переконанням, виховання особистості має здійснюватися через тріаду «школа – сім'я – громадськість» [9].

У сучасному світі ми інтерпретуємо цю тріаду: вчитель – учень – батьки. Ми вже працюємо в партнерстві, бо в нас спільні інтереси, і ці інтереси – наші діти.

Наша партнерська позиція стосовно учнів сприяє розвитку в дитини активності, самостійності, умінь ухвалювати рішення, робити, не боячись, що вийде не так; викликає прагнення до досягнень.

Розпочинали ми партнерські взаємини в закладі з виховних заходів. Запрошували дітей до участі в них, без примусу, а заохочуючи. Як можна це зробити? Відповідь дуже проста – запропонувати цікаві ідеї.

Багато дітей нашого закладу відвідують різноманітні гуртки, і це наштовхнуло нас на ідею – створити власну команду акторів.

Ми запросили професіоналів до школи. Так у нас з'явилися студія вокалу, танцювальний колектив, шумовий оркестр і хор молодших школярів. Залучили наших дітей до цікавої діяльності – обов'язкової, невимушеної. Не так давно наш хоровий колектив «Дзвіночки»

отримав диплом II ступеня творчого конкурсу – фестивалю «Мистецькі передзвони», дівчата-вокалісти отримали перемогу в Міжнародному фестивалі-конкурсі «Fall festival».

Наші концерти відбуваються в домашній приємній атмосфері, де всі діти сприймаються такими, якими вони є.

Далі ми створили свій шкільний театр зі своєю власноруч облаштованою костюмерною. Презентовано вже дві вистави: «Ніч перед Різдвом» та «За двома зайцями». Діти, які із задоволенням узяли участь у спектаклі «Ніч перед Різдвом», долучилися до гри з власного бажання, бо за програмою саме вивчали творчість Гоголя. З неабияким задоволенням спостерігаємо за тим, як розкриваються учні. Наступний наш крок – це вистава «Попелюшка».

Згодом до нашої команди долучилися діти та їх батьки, які мають хист до малювання чи вже є відомими художниками. І тепер у нас є справжні декорації до вистав. А ще ми віддали їм простір діяльності у вигляді стін кабінетів, ідальні тощо. Цей простір залюбки опановують і наші маленькі учні разом із батьками. Неможливо прожити повз такої творчої атмосфери й у нашій молодшій школі.

В основі партнерської взаємодії лежить співпраця над проектами. У цю співпрацю, за словами доктора педагогічних наук Ольги Молчанюк, «...покладено взаємодію суб'єктів, яка полягає у спільній праці, пізнанні, спілкуванні. Учень є активним учасником проектної діяльності. Він визначає мету. Відкриває нові знання, обирає шляхи розв'язання проблеми, експериментує, несе відповідність за свою роботу. Вчитель – партнер учня у цій діяльності. Він допомагає визначити мету, розкриває можливі форми роботи, рекомендує джерела отримання інформації, сприяє прогнозуванню результатів, допомагає оцінити роботу, створює умови для активності учня» [10].

Черговий проект, запропонований нашим керманічем, стосувався вже освітньої діяльності. Частиною уроків природознавства, «Я досліджую світ» у молодшій школі та біології в старшій наші діти проводять у власноруч створеному зимовому саду. Щоправда, він ще на стадії розвитку, але ми впевнені, що докладемо максимум зусиль, щоб він став візитівкою нашого закладу.

Тож і в закладі в цілому батьки та вчителі можуть допомагати один одному краще розуміти інтереси, потреби й можливості дітей. Це дозволить обрати найбільш ефективну модель співпраці та підготує школярів до самостійного життя. Педагоги можуть допомагати батькам відкривати нові таланти школярів, стимулювати їхні інтереси та освітні можливості. А батьки, як найперші вчителі дитини, здатні допомогти знайти з нею спільну мову. Підхід партнерської взаємодії дозволяє включитися в освітній процес своїх дітей, чітко визначити права та обов'язки дитини, батьків і вчителів. А також це можливість оперативно реагувати на зміни в поведінці дітей тощо.

Наші вчителі застосовують партнерську форму взаємодії під час занять, а такою різні форми організації простору. Так, часто уроки проходять у формі «круглого столу», дискусій, дебатів, квестів, вікторин тощо. Дуже полюбилися нашим дітям уроки на свіжому повітрі.

Невимушена атмосфера, спільний робочий простір, дають змогу бачити дії інших, обмінюватися думками. Ми дозволяємо дітям вільно обирати робочі місця, пересуватися. І наші невимушені партнерські взаємодії не ведуть до хаосу та свавілля як із боку викладачів, так і учнів. Вони допомагають нам розкриватися та ставати ще кращими один для одного.

Ми заохочуємо наших найменших школярів до навчальних досягнень шляхом роботи в групах. Різноманітні проєкти спільні з батьками, друзями, відзначаються як перемоги в досягненні партнерських взаємодій. Ми намагаємося розвивати уяву і креативність. Нашими новими підходами до викладання в НУШ ми вчимо не тільки аргументувати власні позиції, але й вислуховувати інших, бо молодша школа – це безмірний простір для реалізацій різноманітних освітніх технологій. І наші вчителі-початківці не бояться втілювати їх у своїй діяльності.

Задля продуктивних партнерських взаємовідносин ми створили постійну комунікацію, доступну кожному з батьків і учнів нашої громади, офіційні сторінки в усіх популярних соціальних мережах і постійно підтримуємо їх в актуальному стані, висвітлюючи події зі шкільного життя. Ми залучаємо до проведення та організації тематичних бесід, подій, свят, екскурсій, походів батьків. сприяє нам у нашій діяльності добровільна допомога наших батьків під час створення навчальних матеріалів. Часто ми запрошуємо батьків до участі в круглих столах, бесідах з обміну життєвим і професійним досвідом.

Психолог і соціальний педагог практикують такий вид взаємодії, як практикуми для батьків, де моделюють конфліктні ситуації та пропонують знайти способи їх вирішення.

У нашому закладі освіти навчаються діти з особливими освітніми потребами. Дослідниця інклюзивної освіти зазначає С.М.Єфімова: «Для успішної реалізації інклюзивних програм надзвичайно важлива, ефективна співпраця педагогів і родин дітей з особливими освітніми потребами» [8].

Керівник загальноосвітнього закладу є фасилітатором у налагодженні стосунків між педагогами, фахівцями та батьками. З дітьми з особливими потребами та з їх батьками перш за все налагоджена партнерська взаємодія, бо без цього не можна. Наш педагогічний колектив визнає батьків дітей з особливими освітніми потребами як партнерів і орієнтується у своїй освітній діяльності на інтереси цих сімей. Для дітей створені всі умови. І перша умова – це перебування в одному колективі з іншими учнями. Ми запрошуємо батьків дітей з особливими потребами до класу, де

навчаються їхні діти, і знайомимо з прийомами та стратегіями роботи, щоб вони змогли потім займатися з дітьми вдома. Команда супроводу дружньо налаштована й допомагає в усьому, постійно підтримує двостороннє спілкування з родинами та сприймає батьків як колег. У закладі створено три ресурсні кімнати (одна з них – сенсорна), щоб зробити комфортним навчання наших дітей з особливими освітніми потребами.

Спеціальні заняття проводять корекційні педагоги за спеціальними програмами.

Нещодавно ми створили новий простір для малювання піском у спеціальній пісочниці з підсвіткою.

За доводами Єфімової М.С., батьки беруть участь в освіті своїх дітей, коли переконані, що можуть бути залученими до цього, можуть бути корисними для своєї дитини, коли розуміють, що школа їх спонукає до залучення [8].

Тому завжди підтримуємо батьків наших дітей з особливими освітніми потребами, щоб вони змогли отримати необхідний досвід і стати менш залежними від супроводу фахівців.

Ми розуміємо, що зміни, які упевнено й поступово впроваджуються в нашому закладі, згодом приведуть до ідеальної моделі партнерства в школі, тому терпляче кермуємо до нашої мети, виправляючи і впроваджуючи нове всі разом, усією громадою.

Зрозуміло, що це тільки початок, але ми усвідомили наші прагнення до зміни системи освіти і крокуємо вперед!

Література

1. Виховна робота та захист прав дитини. Сайт Міністерства освіти і науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/vikhovna-robota>
2. Нова українська школа: poradnik dla vchytеля / Під заг. ред. Бібік Н.М. – Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Лісова Н.І. Механізми соціально-педагогічного партнерства на засадах культури довіри / Н.І. Лісова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/>
5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
6. Бороздина Г.В. Психология делового общения: учебник / Г.В. Бороздина. – 2-е изд. – М.: ИНФРА, 2008. – 295 с.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psychology.univer.kharkov.ua/news>
7. Хобзей П. Довіра починається з педагогіки партнерства...URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-do-osviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhnoy>
8. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / С.М.Єфімова // Інклюзивна школа: особливості організації та управління: навчально-методичний посібник / кол.авторів: Колупаєва А.А., Найда Ю.М., Софій Н.З. та ін.; за заг.ред. Даниленко Л.І. – К.:2007. – 128 с.
9. Сухомлинский В. А Сердце отдаю детям. – К. Рад. Шк. 1985. – 557 с.
10. Молчанюк О. В.Забезпечення якості освітньої діяльності у закладах вищої освіти. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти вдосконалення якості освіти: матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. – Харків, 2018.

Трансформація освітнього середовища в реаліях дистанційного навчання

Ю. А. Гутник, Ю. О. Деркач

У реаліях сьогодення освітній простір перебуває в процесі трансформації, коли гостро постає питання про забезпечення якісного рівня цифрової модернізації освіти, що безпосередньо передбачає оновлення освітнього середовища та впровадження в освітні практики новітніх освітніх ресурсів.

Тому *пріоритетною спрямованістю* Харківського ліцею № 8 є створення сучасної інноваційно-інформаційної платформи освітнього середовища для злагодженої організації роботи шкільної команди, колективної співпраці, де основний вектор – набуття педагогічним колективом професійних цифрових компетенцій для якісного надання знань здобувачам освіти, створення єдиного «хмарного» простору для співпраці всіх учасників освітнього процесу. *Саме такою траєкторією розвитку нашого закладу є організація роботи в системі G Suite for Education.*

Наш шлях до хмарних технологій можна простежити з 2013 року, де з кожним роком, з кожним етапом з'являлися певні результати щодо оновлення технічної бази, оволодіння практичними навичками й розвитку інформаційно-цифрових компетентностей педагогів. Варто зазначити, що динаміка готовності вчителів до використання та впровадження інноваційних технологій протягом 2016-2020 років відповідно до результатів моніторингових досліджень є позитивно зростаючою.

Розвиток цифровізації соціуму передбачає й нові траєкторії адміністративної організації діяльності закладу освіти та професійного розвитку педагогів. З цією метою в листопаді 2020 року педагоги закладу разом з адміністрацією залучилися до ініціативи Google України та МОН України й отримали сертифікати про проходження навчального курсу «Ефективні рішення Google for Education для хмарної взаємодії», який було організовано для покращення організації дистанційного навчання в закладах освіти.

Базовою тренінговою платформою цього курсу стала Академія цифрового розвитку. Курс базувався на практичних засадах і передбачав навчання за всіма напрямками середовища G Suite for Education щодо стратегії планування та супроводу закладу з налаштувань системи, формації освітнього середовища через інструментарії, реалізації взаємодії з педагогічним, учнівським і батьківським середовищем, ознайомлення з прикладами ефективності впровадження цифрових інструментів Google Workspace (G Suite). Ознайомившись з основними принципами роботи, ми з'ясували, що G Suite for Education має переваги порівняно з будь-яким іншим «хмарним сервісом»:

- сервіс надається комунальним навчальним закладам безкоштовно,
- простота і зручність користування,
- необмежений дисковий простір на Google Drive, можливість спільної роботи,
- підключення пакету можливе лише адміністрацією закладу освіти, окремий працівник його отримати не може,

- підвищена безпека користування, захист від несанкціонованих користувачів,
- організація дистанційного та змішаного навчання за допомогою «хмари», організація та підтримка мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу, організація постійної взаємодії «адміністрація-учитель», «учитель-учитель», «учитель-учень», «учителі-батьки»
- створення індивідуальної освітньої траєкторії для самоосвіти, саморозвитку, самоаналізу та рефлексії всіх учасників освітнього процесу.

G Suite for Education – це набір безкоштовних програм Google, розроблених спеціально для закладів освіти. У пакет входять 14 основних та 51 додаткових сервісів Google. У цьому пакеті реалізовано підвищений захист персональних даних учасників, синхронізація різних додатків, що пришвидшує та автоматизує багато освітніх і робочих процесів. Використання єдиної платформи спрощує та оптимізує взаємодію між педагогами, учнями, батьками. Усе це надало нам можливість розпочати створення єдиного інформаційно-освітнього середовища нашого закладу.

На засіданні педради (листопад 2020 р.) було проаналізовано актуальність цього питання та прийнято рішення про підключення закладу до G Suite for Education.

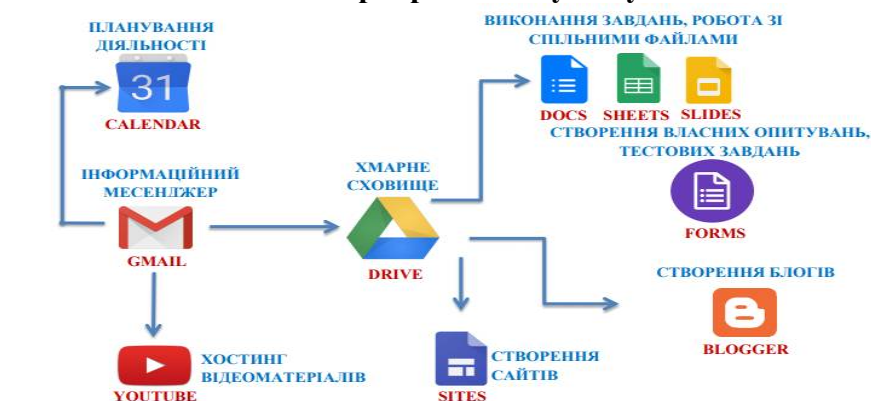
Протягом грудня 2020 року проведено організаційну роботу щодо реєстрації закладу в G Suite for Education: отримано домен для закладу та підтверджено право власності на нього, відбулося навчання педагогів, створено акаунти користувачів, надано рівні доступу до користування службами.

Наступним етапом стало утворення творчої групи-команди стейкхолдерів з упровадження та роботи із системою та її можливостями, забезпечення оперативної та ґрунтовної підготовки членів творчої групи та навчання шкільної команди-користувачів.

Далі ми хочемо представити нашу модель використання ресурсів G Suite for Education, наповнення спільних додатків.

Створення системи комунікації ми почали з реєстрації нових акаунтів, заповнення інформації про кожного користувача в додатку *Google «Контакти»* й активного користування *електронною поштою Gmail*, а для організації спільної роботи було створено корпоративний акаунт.

Робота в корпоративному акаунті

МОДЕЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ GOOGLE

Google Drive – хмарний офісний пакет де є керування Моїм диском і Спільними дисками. Для спільного користування та наповнення розділів із метою прозорості та якісної роботи педагогічного колективу всі вчителі мають доступ як редактори до розділу «Мій диск». Так, наприклад, створено та завантажено педагогами теки «Канікулярні плани», «Звіт класних керівників», «Календарні плани» тощо, де систематизована звітна документація («Мій диск» на нашому корпоративному акаунті)

Диск повністю інтегрується з Документами, Таблицями й Презентаціями – хмарними додатками, у яких педагогічний колектив може ефективно працювати разом у режимі реального часу. Створюйте контент і діліться ним із колегами – для цього не потрібно переносити дані з інших інструментів. За замовчуванням вмикається спільний доступ до перегляду файлів, при цьому посилання на файли копіюються в буфер обміну. Усі, хто мають дане посилання на файли, можуть їх переглядати. Диск інтегрується з поточними інструментами нашої команди й доповнює їх. Ми можемо разом працювати над файлами документів, не конвертуючи формати, а зберігати й редагувати понад 100 інших типів файлів, зокрема PDF, CAD, зображення тощо.

Диск використовує потужні пошукові технології Google, які мають виняткову швидкість, ефективність і надійність. Щоб передбачити, що ми шукаємо, контент на вкладці «Важливі», і використовуємо штучний інтелект. З цими функціями ми й наша команда знаходить файли на 50% швидше. Диск розпізнає, з ким із колег ми в першу чергу співпрацюємо та якими подіями цікавимося. У ньому застосовуються функції швидкого доступу та пошуку, щоб пропонувати користувачам саме ті файли, які потребують їхньої уваги.

У кожного вчителя є свій особистий Диск, у якому Сервіс Google Диск відкриває для вчителя надзвичайно широкі можливості в навчальному процесі: підготовка до уроків, систематизація розроблених матеріалів, використання на уроках диференційованого навчання (підготовка та подальше використання різнорівневих практичних завдань), методична робота у творчих групах (використання можливостей спільного доступу до файлів та папок), самоосвіта, робота з батьками та громадськістю.

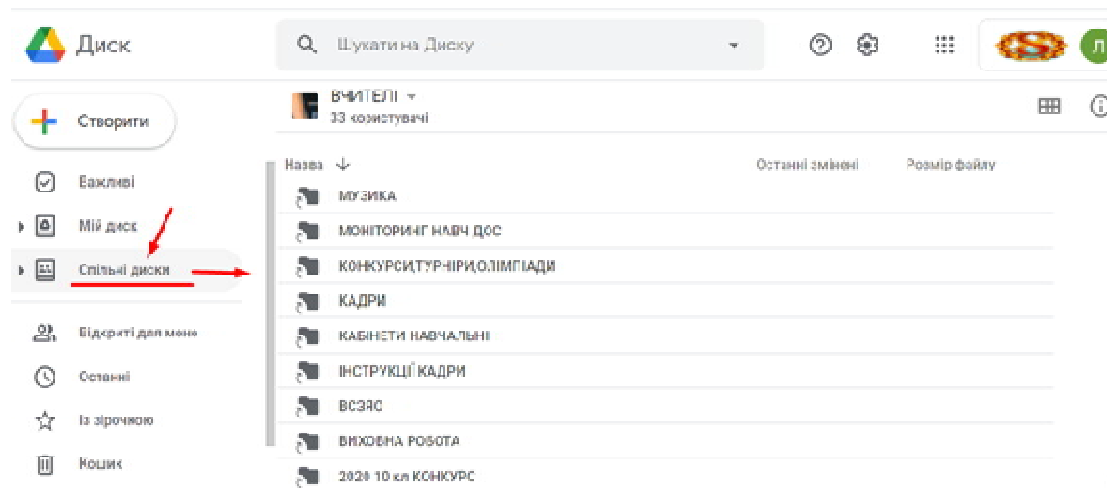
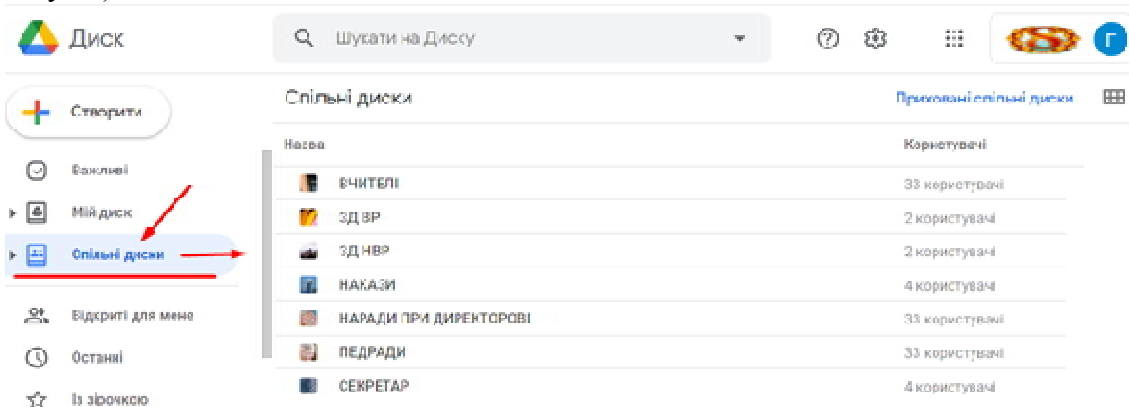
Ще один цікавий функціонал – Google Таблиці, де дуже зручно створювати звіти, графіки та діаграми.

Вони відкривають безліч можливостей:

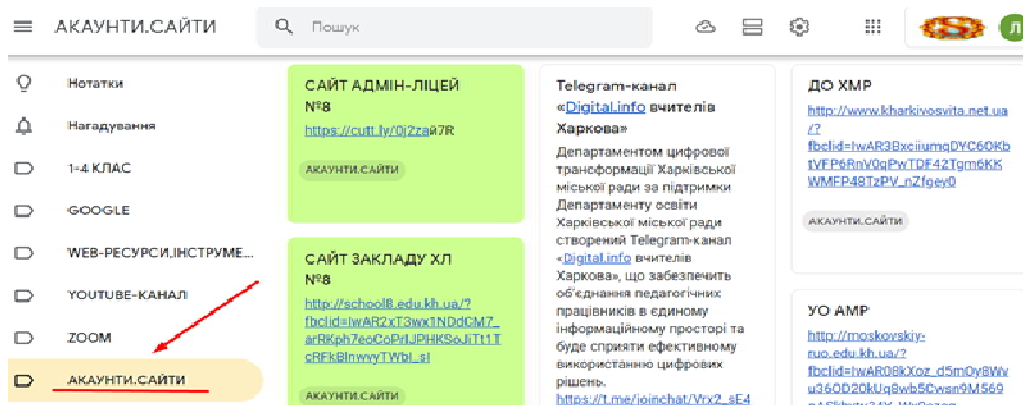
- фіксують дані про завдання чи проекти, які виконуватимуть учні;
- містять інформацію про заплановані позакласні заходи чи екскурсії;

- створюють можливості для внесення учнями відомостей про виконані проекти, прочитані книги тощо;
- допомагають вести облік успішності учнів і зручно відстежувати їхній прогрес. Google таблиці – надзвичайно зручний інструмент для спільної роботи з колегами: створити розклад уроків, чергувань, загальношкільних заходів тощо та безперешкодно змінювати їх у разі потреби.

Адміністратором відкрито доступ для перегляду користувачами розділу «Спільний диск» із різних напрямів освітньої діяльності для використання в роботі. Спільний із колегами доступ до матеріалів, спільна робота над ними, проведення віртуальних педрад, доступ усіх педагогів до інформативних файлів – такі можливості надав нам Google Drive («Спільний диск» на нашому корпоративному акаунті)

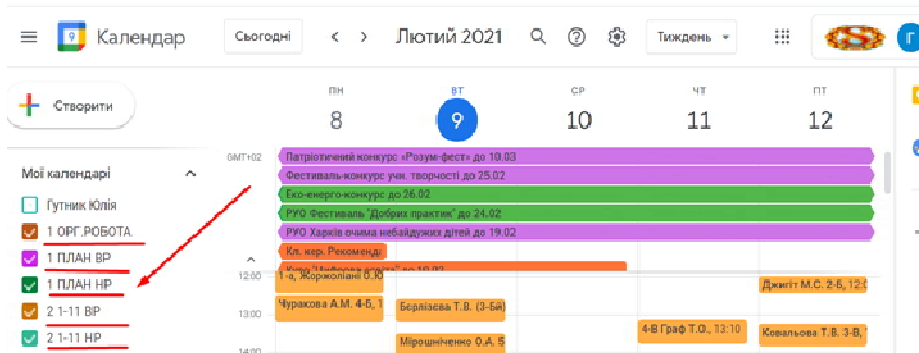
Користування сервісом *Google Keep* допомогло створити нам колекції нотаток із різних тематичних напрямів освітнього процесу та спільно наповнити кожну посиланнями, які завжди будуть під рукою. Також педагоги оновлюють теки з посиланнями на сайти МОН, ХАНО, УО, інших освітян. У своїх акаунтах учителі користуються власними добірками корисних для їхньої роботи посилань. (Сервіс Google Keep нашого корпоративного акаунта, власних акаунтів учителів).

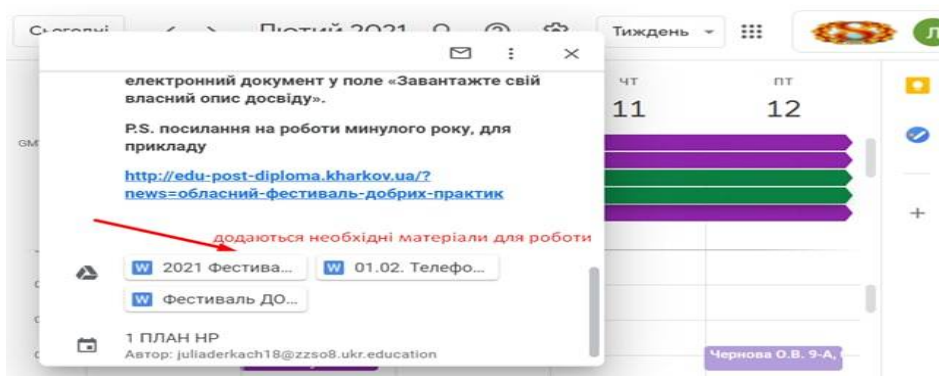
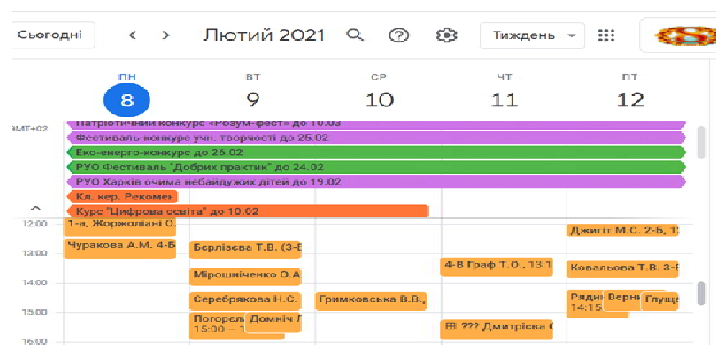
Онлайновий сервіс *Google Calendar* став у нагоді для планування організаційних питань і заходів із прив'язкою до календаря, який уміє відправляти нагадування про події через e-mail і SMS. Робота здійснюється у вікні браузера через вебінтерфейс, дані зберігаються на централізованому сервері Google, тому одержати доступ до розкладу можна з будь-якого комп'ютера, підключеного до Інтернету (при цьому дані захищені паролем). В інтерфейсі можна користуватися «гарячими клавішами», є рядок для швидкого занесення події. Зручна функція – автоматичне занесення листів, що містять такі рядки в тілі листа, як розклад. Паралельно можна створювати кілька календарів, а також автоматично помічати офіційні свята. Одна з ключових переваг – можливість спільного використання календаря. Його зроблено видимим для обраних користувачів, що дозволяє планувати спільні зустрічі. Для зручності спільного користування ми створили 5 календарів:

- «Організаційна робота»,
- «План ВР»,
- «План НР» (створювати та редагувати події має можливість тільки адміністрація, педагогічний колектив-переглядач). Спільний доступ для створення та редагування подій (заходів) мають педагоги в календарях
- «1-11ВР (виховна робота)»,
- «1-11НР (навчальна робота)». Учителі самостійно створюють події та надають інформацію про свої заплановані виховні заходи, відкриті уроки тощо.

Події зберігаються в режимі онлайн – це спрощує співпрацю, постановку задач і відстежування дедлайну заходів. Цей додаток допомагає нашій команді працювати системно та синхронно, регулярно комунікувати з колегами та пам'ятати про всі справи, адміністрації – здійснювати внутрішкільний контроль (*Google Calendar* нашого закладу).

За допомогою Календаря Google ми можемо переглядати розклади своїх колег і поставлені задачі поряд зі своїми власними; швидко додавати події, збережені в інших програмах календарів, та інші цікаві дати, знайдені онлайн. Адміністратор закладу вирішує, хто бачитиме корпоративний календар, яку саме інформацію відвідувачі зможуть переглядати.

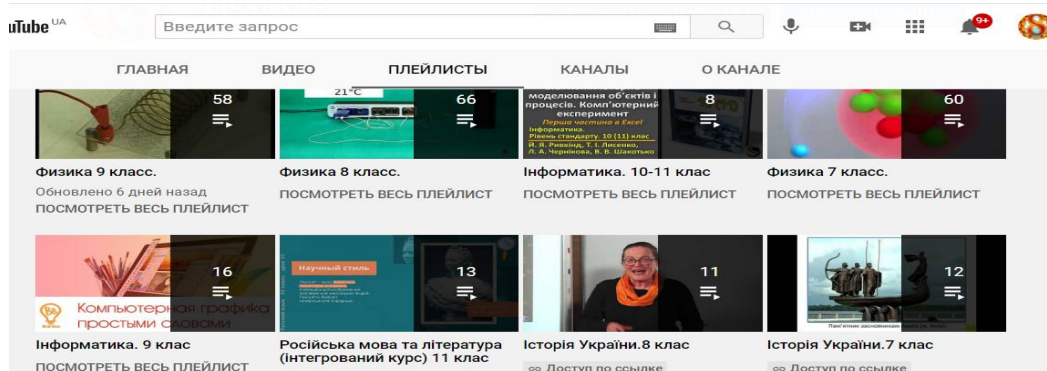
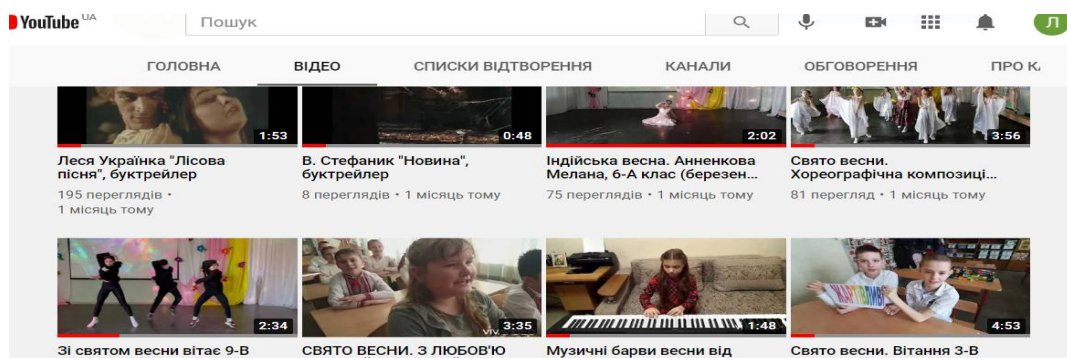
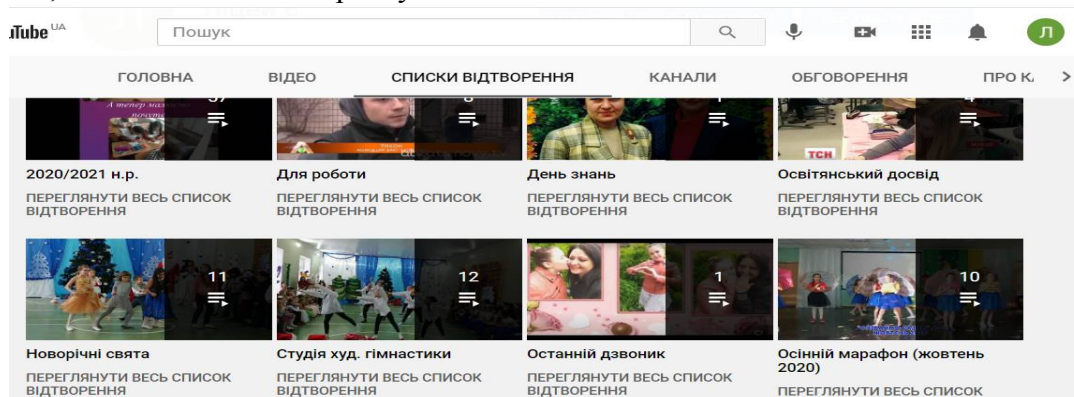

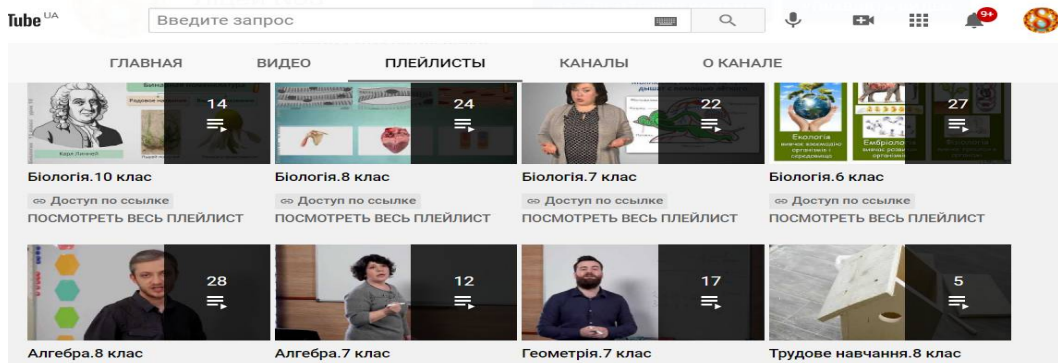
Ми створюємо запрошення, відсилаємо нагадування та відстежуємо всередині. Планування та запис нарад-відеозустрічей *Google Meet* (не обмежених у часі!) з можливістю захисту від несанкціонованого підключення також зручно розміщується в *Google Calendar* (планування та запис відеозустрічі в *Google Calendar*).

Під час дистанційного навчання для вчителів – це чіткий розклад навчання, контроль за навантаженням і кількістю завдань для учнів. у ньому плануються відеозустрічі, дається навчальний матеріал з предметів на певний день або період, додаються посилання на інші сервіси, синхронізуються завдання з *Google Classroom*. Завдяки простому налаштуванню *G Suite* для освіти спрощує

повторювані завдання та полегшує фокус на навчанні. За допомогою спрощених робочих процесів учителі співпрацюють один на один або з усім класом, без зайвих зусиль надають учням конструктивні та персоналізовані рекомендації. (Google Classroom у роботі вчителів).

Також у нагоді є використання відео з YOUTUBE. YouTube є джерелом різноманітного й актуального відеоконтенту і має добре організований пошук, який дозволяє знаходити необхідне відео. Скачування відео з YouTube відеохостингом не підтримується, проте є значна кількість онлайн-сервісів, додатків до браузера, програм, які допоможуть скачати потрібне для використання на заняттях відео. Навчальне відео можна використовувати й безпосередньо із самого сайту youtube.com, але це вимагає наявності швидкого і гарантованого інтернет-підключення, а також відсутності у відео реклами. Ми створили колекції відео на YouTube та систематизували ролики за класами, темами, місцем у навчальному процесі тощо. Для цього відео об'єднували в плейлисти (списки відтворення). До плейлиста додавали як відео, завантажене нами, так і відео інших користувачів.

Google Forms (створення анкет, тестів, опитувань). Цей інструмент дозволить за лічені хвилини розробити тест чи опитування: створити форму, підготувати завдання, обрати тип відповіді. Також Google Форми можуть полегшити роботу з батьками та значно спростити спілкування з ними. Так, класний керівник на початку навчального року може запропонувати батькам заповнити анкету, щоб з'ясувати відповіді на такі стандартні питання, як номери телефонів, місце роботи, особливі потреби учнів (відвідування групи подовженого дня, дієтичне харчування, хвороби тощо).

Як майданчик для групової роботи для проведення «мозкового штурму», узагальнення та систематизації знань, рефлексії вчителі використовують *віртуальну інтерактивну дошку Jamboard*:

- для розміщення навчальної інформації, практичних завдань;
- для організації спільного онлайн виконання домашнього завдання;
- для розміщення ідей проектів та їхнє онлайн обговорення;
- як інструмент організації спільної діяльності учнів.

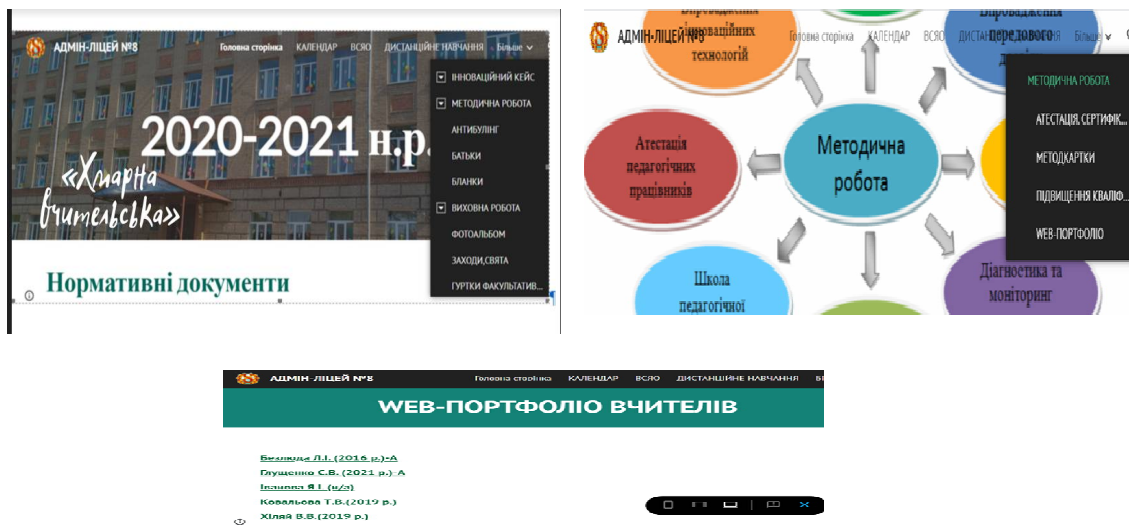
Велику кількість фото- та відеоматеріалів за декілька років допоміг нам зберегти в систематизованих фотоальбомах сервіс *Google Фото*.

Маючи спільний доступ, педагоги самостійно створюють публікації та фотоальбоми про проведені заходи, що дає змогу переглянути матеріали колег, поділитися своїми «знахідками» та в подальшому швидко й зручно розміщувати інформацію в рубриці «Фотогалерея» на офіційному сайті закладу освіти та на сторінці у Facebook.

Станом на лютий 2021 року додаток Google Фото нашого корпоративного акаунта мав до 500 альбомів (2018-2020 роки), включаючи архівні фото. (Google Фото нашого корпоративного акаунта).

Корпоративний сайт «Хмарна вчительська»

За допомогою хостингу *Google Sites* була організована «Хмарна вчительська» закладу освіти. Створюючи методичні матеріали, систематизуючи документи та надаючи доступ до своїх акаунтів, педагоги представляють свій досвід роботи колегам. Нормативні документи, рекомендації, відеоуроки, пам'ятки, інструкції, web-портфоліо, власні освітні ресурси, онлайн-тести, інтерактивні вправи, інноваційний кейс, досвід освітян – усе це ви знайдете в нашій «вчительській» ([корпоративний сайт «Хмарна вчительська»](#)).

Таким чином, «хмарні» сервіси – це інструменти для вирішення певних педагогічних завдань. І сприймати їх варто саме як інструменти. Немає сенсу намагатися використовувати все різноманіття доступних сервісів для виконання аналогічних завдань – значно ефективніше буде обрати один, найбільш зручний і надійний, і максимально повно освоїти його можливості. Таким для нас наразі є набір сервіс G Suite for Education.

Отже, за короткий проміжок часу шкільна команда нашого закладу зробила перші кроки для створення єдиного цифрового освітнього простору, але попереду ще багато роботи. Та ми сподіваємося, що наш досвід і його результати в системі G Suite for Education зможуть стати «добрими практиками» змін нашого закладу вже в найближчому майбутньому.

Електронна система управління навчальним процесом як спосіб взаємодії суб'єктів освітньої діяльності
(з досвіду роботи КЗ «Покотилівський ліцей № 2»
Височанської селищної ради Харківського району Харківської області)

О.О. Парасюк, Н.О. Єнютіна

Один із чинників соціально-економічного розвитку будь-якої держави є виробництво інформації. Розвиток технологій підвищує попит на інтелектуальність, високий рівень освіти.

У сучасному світі гостро постає питання масової якісної освіти, яка б забезпечила вимоги до споживача та виробника духовних благ. Тому важливість дистанційної освіти зрозуміла. Така форма дає свободу місцю, темпу та часу навчання.

З цієї метою у 2015 році була створена й запущена в тестовому форматі платформа для дистанційної підтримки навчального процесу КЗ «Покотилівський ліцей № 2 Височанської селищної ради Харківського району Харківської області».

Усі необхідні ресурси, програмне забезпечення, клієнтську підтримку й обслуговування платформи надали школі батьки на безкоштовній основі.

На цей час працює повнофункціональна електронна організаційно-освітня система (далі ЕООС).

Вона дозволяє:

- вести навчання в очному й віддаленому форматі,
- збирати й аналізувати показники успішності,
- забезпечувати онлайн-взаємодію учнів і вчителів,
- створювати, зберігати й використовувати навчальні матеріали та ресурси,
- формувати навчальні курси, давати різні рівні доступу для користувачів відповідно до встановлених у системі ролей,
- зберігати й підтримувати доступність до результатів навчання учнів,
- вести звітну документацію навчального процесу тощо.

Усі матеріали й ресурси, які створені в системі у вигляді курсів, уже відпрацьовані та випробувані в процесі навчання в умовах карантину.

Наявність платформи дозволила учням і вчителям швидко налаштуватися на роботу в онлайн-режимі й підтримувати процес навчання практично без втрати якості та часу на адаптацію. База знань продовжує розширюватись і розвиватись зусиллями вчителів і батьків, які організували цю платформу.

Опис можливостей системи

Доступ до ресурсу надається після авторизації за індивідуальним логіном і паролем користувача.

Система має кілька рівнів доступу, що визначаються роллю кожного користувача. Зараз це ролі учня, учителя та адміністратора. Для кожної ролі є перелік можливостей, передбачених системою, і обмежень, необхідних для забезпечення прозорості та доступності процесу навчання (рис. 1).

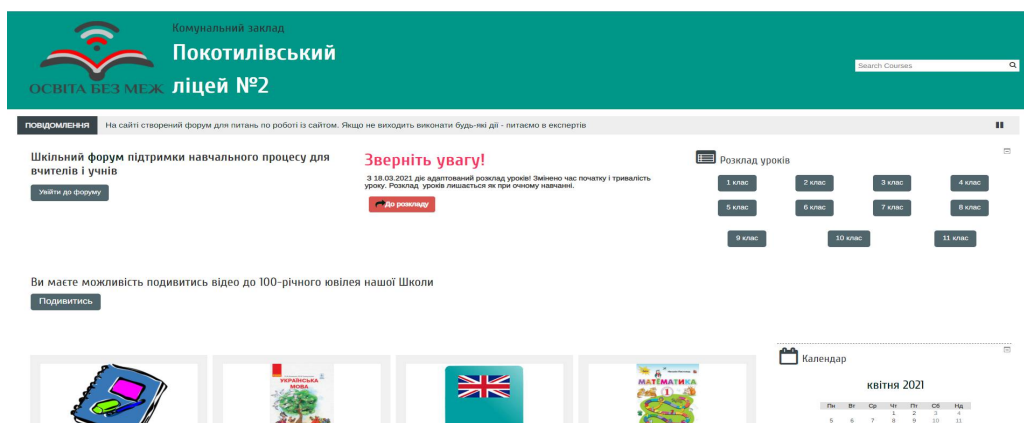

Рис. 1. Авторизація в системі

Платформа містить курси для всіх років навчання з усіх предметів відповідно до вимог МОН. Усі учні розподілені за категоріями відповідно до року навчання та записані на курси з предметів у своїй категорії.

Кожен курс – це упорядкований відповідно до навчальної програми й тематики перелік матеріалів, завдань, інтерактивних елементів, які учень опановує в процесі навчання.

Система включає ресурс вебконференції, що дозволяє проводити уроки віддалено, використовуючи матеріали курсів. Доступ до вебінарів організований у рамках навчального курсу, на який записаний учень. Це виключає можливість присутності випадкових осіб і створює цифрову безпеку учнів.

Платформа забезпечує організацію освітнього процесу шляхом системи повідомлень про дії (терміни виконання завдань, надання робіт на перевірку, виконання тестів, отримання оцінок або коментарі до робіт і т.п.). Це реалізовано у вигляді інтерактивного календаря подій і розсилки дубльованих повідомлень у системі, на електронну пошту користувача та в мобільний додаток системи (рис. 2).

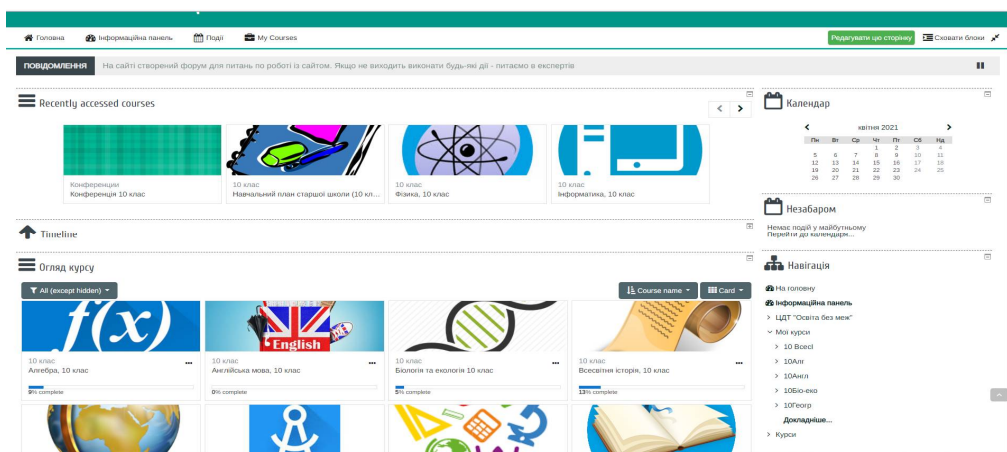

Рис. 2. Організація рівнів доступу та особистий кабінет

На платформі є можливість створення більше 50 видів матеріалів і ресурсів, у тому числі індивідуальних і групових, оцінюваних автоматично та вручну, для ознайомлення, відео та аудіоматеріалів, ресурсів із гейміфікацією. Усі ресурси адаптивні й доступні з ПК, планшетів і смартфонів. Є мобільний додаток для навчання до основного сайту.

Усі навчальні матеріали, що представлені в системі у вигляді елементів і ресурсів для курсів, створювали особисто вчителі Покотилівського ліцею № 2 за підтримки адміністратора платформи, є власністю укладачів.

Гнучкість налаштувань і функціонал системи дозволяє її використання в різних режимах:

- єдина платформа для дистанційного навчання – «школа під ключ»;
- проведення індивідуальних курсів, занять, гуртків у віддаленому й очному форматі;
- організація конкурсів, олімпіад, конференцій, ігор, вікторин та ін.;
- формат очних уроків із використанням інтерактивних матеріалів;
- дошка оголошень або сайт закладу освіти.

Як сьогодні працює заклад освіти

Весь процес навчання ведеться на одному ресурсі. Він дозволяє забезпечити доступ до теоретичних матеріалів (у тому числі аудіо-, відеоресурсів, електронних підручників, текстових матеріалів учителів, інтерактивних завдань і презентацій та ін.) з кожного предмета в кожному класі.

Курс включає як ресурси, так і елементи, що дозволяють відпрацювати отримані навички, забезпечити контроль виконання та отримати оцінку. Елементи – це завдання, які перевіряє безпосередньо вчитель, і ті, які система оцінює автоматично (рис. 3).

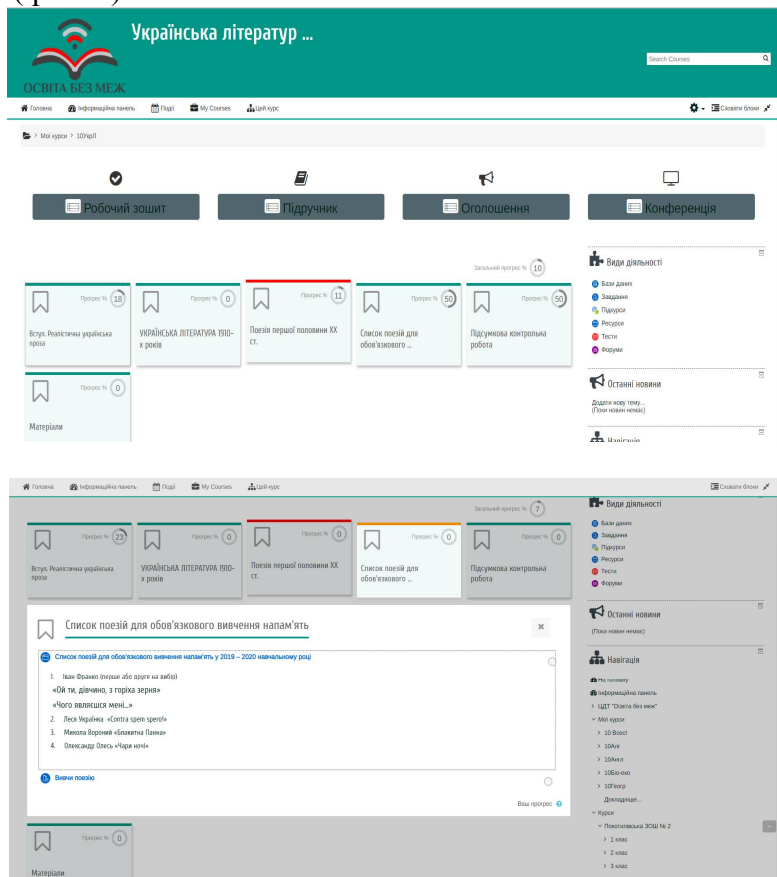

Рис. 3. Зовнішній вигляд курсу та ресурсів

Усі завдання до виконання учень бачить у своєму особистому кабінеті в календарі. Після виконання та відправки виконаних завдань учитель отримує повідомлення на сайті, яке дублюється в електронній пошті й на телефоні (у відповідній програмі). Коли робота перевірена, учень також отримує про це повідомлення в такому ж форматі.

Для проведення онлайн-уроків адміністрація склала розклад сесій у форматі вебінарів, що дозволяє не перевантажувати сервер і в той же час забезпечити доступ до відеоконсультацій для всіх учнів .

Це дуже допомагає в засвоєнні матеріалу, який дитина не може зрозуміти в процесі самопідготовки.

Проблема великої кількості додатків, які довелося освоювати педагогам, учням і батькам для участі в освітньому процесі в період пандемії, у школі обмежується процесом входу на сайт (це виявилось викликом для деяких учнів і батьків, які не з першого разу змогли ввести правильно логін і пароль для доступу дитини на сайт). Можна уявити, якою проблемою для них могла б стати установка додаткових програм і додатків на ПК або смартфон.

Для організації процесу комунікації між учнями, учителями та батьками й вирішення питань, не пов'язаних безпосередньо з навчальним процесом, використовується Viber і Telegram.

Звичайно, усе, що стосується роботи з учнями в рамках освітнього процесу, у тому числі вебінари, відбувається на платформі. Для того щоб брати участь в онлайн-уроці, дитина авторизується на сайті й у курсі заходить на відповідний ресурс.

Ніяких додаткових програм установлювати не потрібно. Відвідати вебінар без авторизації з боку учня або вчителя неможливо, тобто випадкових учасників бути не може: учитель бачить усіх учнів, які ввійшли на ресурс (це вирішує проблему, з якою стикаються користувачі деяких безкоштовних ресурсів для вебінарів, куди мають доступ випадкові відвідувачі або спеціально запрошені «тролі»). Рівень налаштувань доступу дозволяє вчителю обмежити діяльність учнів у процесі уроку.

Найпоширеніші за використанням ресурси – це завдання, які перевіряє вчитель персонально, і тести. Як правило, після вивчення теоретичного матеріалу учень виконує завдання на оцінку в офлайн-форматі (у своїх робочих зошитах або на ПК) та відправляє фото роботи або виконану на ПК (смартфоні) роботу в поле відповіді.

З теорією ніяких проблем не виникало: усі навчальні матеріали були розміщені на сайті раніше, а відеоресурсів у вільному доступі з'явилася величезна кількість, що дозволило вчителям вибрати найбільш якісні та розмістити їх на курсах у вигляді вбудованих блоків – без необхідності в переході на інші сайти. Ще одна проблема неорганізованого процесу – перемикання уваги учнів на інші додатки та джерела в процесі підготовки – також була вдало подолана.

Далі вчитель отримує повідомлення про те, що дитина виконала й відправила роботу, перевіряє її, використовуючи спеціальні форми перевірки та збереження оцінок і коментарів на своєму рівні доступу, і оцінює. Учень отримує повідомлення про це, може переглянути роботу з виправленнями та помилками. При цьому ні додаткових коштів, ні програм для малювання, відтворення, скачування представлених робіт не потрібно – весь функціонал є в системі.

Тут же зберігаються всі роботи й результати навчання кожного учня. Доступ до них є як у самого учня, так і в учителя (у рамках його курсу), і в батьків, які можуть переглянути успішність дитини та коментарі до кожного завдання.

Налаштування термінів і часу виконання, форми подання та оцінювання дозволяє вчителю систематизувати навчальний процес, а учнів дисциплінує здавати завдання вчасно, а не чекаючи крайнього терміну та перевантажуючи вчителя перевіркою купи завдань.

Налаштування тестів дають змогу проводити контроль знань, обмеживши час тестування та можливість маніпуляцій у процесі підсумкового контролю.

Таким чином, вирішується ще одна проблема – можливість виконувати завдання навіть за поганого зв'язку, збереження результатів тестування при обриві і відправка виконаного тесту після відновлення з'єднання, перемішування питань і випадковий порядок відповідей у тесті знімає необхідність організовувати перевірку знань одночасно для всіх учнів – система забезпечує обмеження часу на виконання та відключає можливість «дописати» при його закінченні, автоматично надсилаючи всі результати, виконані вчасно.

Звичайно, розумні діти знаходять можливості для будь-якого контролю. Але хіба в звичайній школі все відбувається інакше? Зрештою, це розвиває інші таланти, які в житті точно не будуть зайвими.

Ресурси, які розробили вчителі, зберігаються на їх персональних носіях і можуть використовуватися за їх власним розсудом.

На сьогодні, крім глобальних, із якими зіткнулися більшість закладів освіти України в умовах пандемії, виділено низку специфічних питань безпосередньо адміністрації та педагогів школи в процесі створення, наповнення та організації освітнього процесу на платформі дистанційного навчання.

Їх можна умовно розділити на три напрями.

Перший – питання, пов'язані з організацією процесу навчання з використанням установленої системи.

До них належать, у першу чергу, законодавчі та нормативні питання. На цей час в Україні в процесі формування перебувають нормативи, роз'яснення та законодавчі акти, що регулюють процес дистанційного навчання.

У зв'язку з цим неможливо реально врахувати витрати на ведення самого процесу навчання в системі, на законних підставах оформити персонал, що забезпечує функціонування платформи, забезпечити фінансування сервера та придбання необхідних ресурсів і обладнання.

У результаті мотивація персоналу обмежується виключно особистою ініціативою вчителів і адміністрації школи, а весь тягар фінансових і організаційних витрат лежить на окремих батьках.

За період створення та відпрацювання системи школа брала участь у трьох грантових конкурсах, які, на жаль, не були схвалені; не один раз зверталася до місцевих і районних органів влади, але навіть висока якість процесу навчання в період карантинних заходів не знайшла там підтримки й відгуку. Батьки розробили пропозиції, які були узгоджені з адміністрацією школи, і деякі з них прийняті для подальшої реалізації. Зокрема, був проведений розрахунок необхідних фінансових витрат на утримання ресурсу, технічну підтримку та пропозиції щодо розширення роботи системи на всі заклади освіти новоствореної Височанської ОТГ.

Другий напрям – питання, пов'язані зі створенням і наповненням курсів. Зрозуміло, що підготовка педагогічного складу не включала в себе роботу в системі дистанційної освіти. У зв'язку з цим був створений курс-інтенсив навчання персоналу роботи в системі, навчальні відео, а також, за необхідністю, проводяться семінари та персональні консультації з учителями та працівниками школи.

Як показала практика, ключова проблема полягає в тому, що система викладання у звичайній очній школі кардинально відрізняється від тієї, яку передбачає змішаний і дистанційний формат.

Учителям (особливо це стосується педагогів, які раніше не використовували дистанційні ресурси в освітньому процесі) складно адаптуватися до нових форм навчання й адаптувати свої навчальні матеріали до вимог системи ДО.

Не менш важливим питанням у цьому напрямі є сам контент, яким наповнюються курси, а також додаткові програмні модулі, які були створені для функціонування платформи.

Методом проб і помилок була сформульована система налаштувань ресурсів, елементів і опцій, що дозволяють забезпечувати інтуїтивно зрозумілий інтерфейс

і доступність системи й окремих її елементів з урахуванням загальних завдань курсів, навчальних програм і управлінських завдань для обліку та контролю процесу навчання в змішаному й віддаленому форматі.

У процесі наповнення курсів формувався і продовжує формуватися перелік завдань для програмістів, які поступово реалізуються у вигляді додаткових системних і управлінських модулів.

І третій напрям проблематики – це питання, що безпосередньо пов'язані з організацією управління змішаного та дистанційного навчання у закладі загальної середньої освіти.

На сьогодні є низка відкритих питань і адаптація під них можливостей платформи:

- облік і створення нормативів витрат часу роботи вчителів у системі дистанційного та змішаного навчання і його оплата;
- регламентування роботи вчителів молодшої школи з наповнення та ведення курсів, на яких лягає навантаження за 4 перших роки навчання, у кожному з яких від 10 до 12 предметів;
- узгодження питань авторства матеріалів у рамках спільних курсів;
- розв'язання проблем і брак учителів із предметів, викладати які в дистанційному форматі нікому (через нездатність педагога освоїти систему дистанційного навчання).

Як правило, це стосується заслужених педагогів у віці, які цінні, затребувані і показують високі результати навчання дітей у класичному форматі. При цьому залучення інших педагогів не може бути фінансово підкріплено в результаті зазначених проблем.

Отже, можна зробити такі висновки: у результаті реалізації проекту впровадження ДО в систему загальноосвітньої школи виникає низку проблем, частина з яких може бути вирішена власними зусиллями школи, частина вирішується із залученням додаткових матеріальних і людських ресурсів, і частина може бути вирішена тільки в результаті прийняття нормативних документів, що регламентують діяльність дистанційної форми навчання, у першу чергу, визначають статус і оплату праці вчителів, зайнятих у ДО.

Література

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Жиров В.Ф. Применение информационных технологий в заочном (дистанционном) обучении // Вестник Финансовой академии. – 2007. – № 4. – С. 107–112.
4. Корнеев А.Н., Котельникова В.Е. Тенденции в области дистанционного обучения: методы и технологии. 2017г. [Електронний ресурс]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tendentsii-v-oblasti-distantsionnogo-obucheniya-metody-i-tehnologii>
5. Парасюк О.О. Проблемы дистанционного обучения в общеобразовательной школе Украины. Дистанційне навчання – старт із

- сьогодення в майбутнє // Матеріали IV всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. 19-20 квітня 2018 року URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/15459/1/48-49.pdf>
6. Парасюк О.О. До питання про змішане навчання. Реальний досвід. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.osvitabezmezh.com.ua/k-voprosu-o-smeshannom-obuchenii-realnyj-opyt/>
 7. Парасюк О.О. Вся школа в одному ресурсі. URL: <https://www.osvitabezmezh.com.ua/vsia-shkola-v-odnomu-resursi/?lang=uk>

Добрі практики партнерства юних туристів-краєзнавців

В. А. Редіна, І. В. Павелко

Стратегією розвитку позашкільної освіти в Україні (2018 рік) визначені стратегічні вектори розвитку позашкілля, а саме: правовий, управлінський, освітній, інформаційний, фінансовий.

Зазначеним документом передбачається розширення функцій закладу позашкільної освіти як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності в об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), селищі, районі, місті, області. Стратегічною ціллю управлінського вектора є *розвиток партнерства та співпраці у сфері позашкільної освіти* на національному, регіональному та місцевому рівнях (рівні громади) усіх представників позашкілля (управлінці, педагоги, батьки вихованців, учні, слухачі та ін.) з метою формування соціальної відповідальності та забезпечення престижу позашкільної освіти. Стратегія також передбачає активізацію тристоронньої співпраці місцевої влади, закладів позашкільної освіти і громадськості в розвитку позашкільної освіти [1].

Не стоїть осторонь зазначеної проблеми педагогічний колектив Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, який багаторічною плідною працею в партнерстві з різними закладами, організаціями, громадськими об'єднаннями створив власну модель сучасного закладу позашкільної освіти, одного з найкращих закладів позашкілля Харківщини [2].

За 70 років своєї діяльності Харківська обласна станція юних туристів налагодила партнерські відносини, у першу чергу, із закладами вищої освіти, колегами-позашкільниками практично з усієї України, виробничими установами, громадськими організаціями, що сприяло зростанню позитивного іміджу закладу, його авторитету серед вихованців, батьків. У своїй статті ми розкрили лише деякі напрями співпраці закладу з партнерами на ниві навчання та виховання юних туристів-краєзнавців Харківщини – патріотів України.

На сучасному етапі розвиток позашкільної освіти на Харківщині досяг такого рівня, який неможливо уявити без співпраці із закладами вищої освіти (ЗВО). Слід зазначити, що в такій співпраці зацікавлені обидві сторони. Вища

школа нарешті оцінила діяльність позашкільних закладів із профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді, форми й методи пошуку обдарованих, здібних учнів і залучення їх до науково-дослідницької діяльності в секціях Малої академії наук, яка сьогодні є визнаною «кузнею» студентських кадрів. Усе це, у свою чергу, сприяло підвищенню рівня науково-методичного забезпечення позашкільного педагогічного процесу, залученню педагогів-позашкільників до наукової діяльності, створенню сталої ланки ЗПО – ЗВО в системі безперервної освіти.

Покращенню змісту навчально-виховного процесу, підвищенню ефективності діяльності закладу сприяє активна співпраця КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» із ЗВО (див. рис. 1), що проводиться за такими напрямками:

- методична та практична допомога в організації роботи творчих об'єднань туристсько-краєзнавчого, дослідницько-експериментального напрямів, зокрема, в діяльності історичної, географічної шкіл для учнів із сільської місцевості, які працюють на базі КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради;
- науково-методичний супровід роботи гуртків, у яких навчаються діти з особливими освітніми потребами;
- організація навчальних, виробничих, технологічних переддипломних практик зі студентами на базі КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради;
- надання практичної допомоги КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради в проведенні обласних змагань школярів із видів туризму, спортивного орієнтування, краєзнавчих зльотів, турнірів, конференцій.

В останні роки, у зв'язку зі зростанням попиту на кваліфіковані туристські кадри в галузі туризму збільшилася мережа ЗВО, які готують фахівців цієї галузі. У Харкові це, зокрема, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харківська державна академія культури, Харківська державна академія фізичної культури, Харківський національний економічний університет імені С.Кузнеця, Харківський національний університет міського господарства імені О.Бекетова, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. У названих ЗВО готують менеджерів вітчизняного та іноземного туризму, менеджерів готельного та ресторанного бізнесу, без яких не може повноцінно розвиватись і функціонувати туристська індустрія.

**Співпраця КЗ «Харківська обласна станція юних туристів»
Харківської обласної ради із закладами вищої освіти м. Харкова**

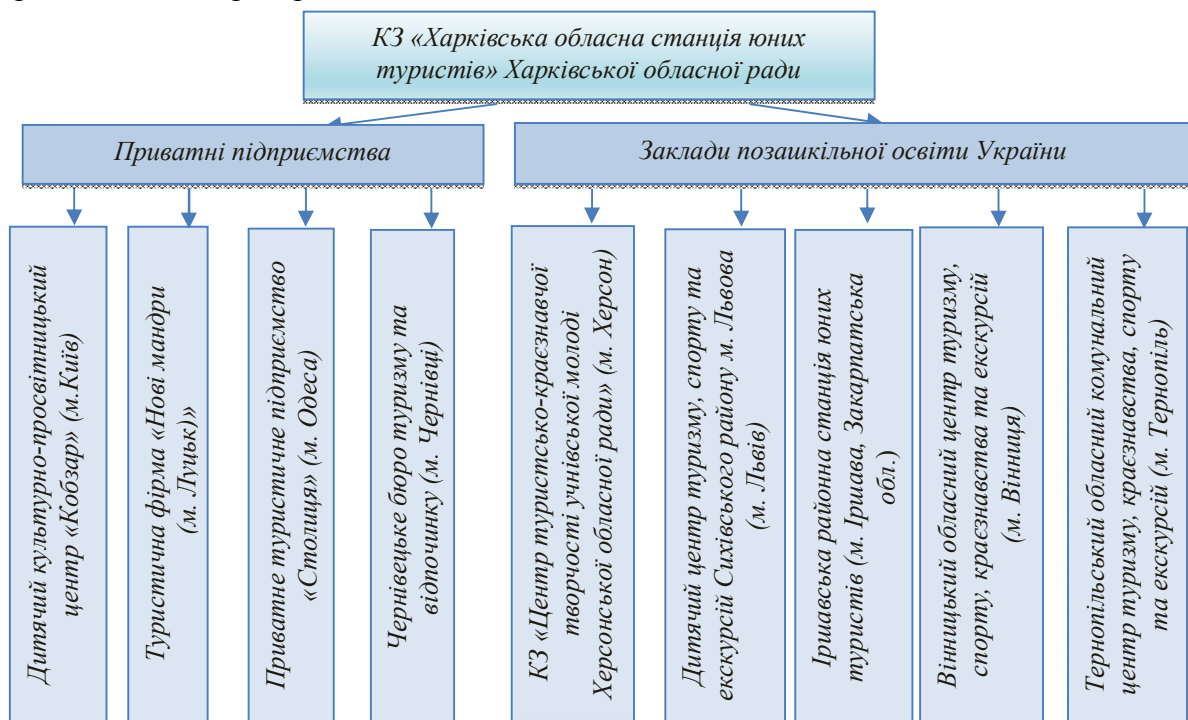
З'ясувалось, що головною проблемою для названих ЗВО стала проблема пошуку місця проходження навчальних студентських практик. Це спонукало деканати факультетів ЗВО, де відкриті спеціальності з підготовки менеджерів туризму, звернутися за допомогою до Харківської обласної станції юних туристів. Діюча багаточисельна мережа туристських фірм у Харкові відмовляється брати на практику студентів із різних причин: по-перше, це безкоштовні зайві клопоти, по-друге, небажання давати практиканту для звіту статистичні, інформаційні, економічні, фінансові показники, бо це – комерційна таємниця. Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів», як обласний комунальний заклад, утримується за рахунок коштів обласного бюджету, але відповідно до чинного законодавства України надає платні послуги з туризму, а саме:

- прийом туристів на власній турбазі;
- проведення автобусних навчально-тематичних екскурсій;
- організація туристських подорожей по визначних місцях України.

Саме ці питання цікавлять студентів, а тому під час проходження практики методисти станції юних туристів детально знайомлять майбутніх менеджерів туризму з методикою та специфікою організації автобусних навчально-тематичних екскурсій, туристських подорожей Україною, особливостями прийому та розміщення студентських груп на турбазі. Студенти знайомляться з базою практики, історією закладу, напрямками роботи, діяльністю структурних підрозділів, кадровим забезпеченням. Особливою складовою практики є питання управлінської діяльності: планування, корекція, аналіз, контроль та роль у цій роботі керівника-менеджера. Значна увага під час практики приділяється питанню безпеки туристів і екскурсантів, дотримання вимог чинних міжнародних стандартів, нормативних документів, інструкцій щодо проведення туристських подорожей з учнівською молоддю. Під час практики студенти знайомляться з проектуванням турів, складанням кошторису витрат на туристські послуги тощо. Програма практики та терміни її проведення узгоджуються завчасно керівником практики від ЗВО з адміністрацією облСЮТур. За останні п'ять років щорічно близько ста студентів проходять навчальну, виробничу, технологічну, переддипломну практики в колективі Харківської обласної станції юних туристів.

Таким чином, позашкільний заклад КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради здійснює вагомий внесок у підготовку менеджерів туризму для подальшої їх роботи в туристській галузі України й активно співпрацює із ЗВО м. Харкова з питань профорієнтації серед учнівської молоді, залучення здібних учнів до участі в секціях Малої академії наук і проводить відповідну роботу зі студентами – майбутніми педагогами, менеджерами туризму, використовуючи освітньо-виховний потенціал позашкільної освіти.

У своїй практичній діяльності КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» орієнтується на розвиток внутрішнього туризму в Україні шляхом організації туристських подорожей школярів Харківщини до найбільш привабливих об'єктів туризму м. Києва, Закарпаття, Галичини, Поділля та інших регіонів. Давніми та надійними партнерами відділу екскурсій у цьому напрямі роботи є такі партнери:

Значну роль у національно-патріотичному вихованні учнівської молоді відіграють навчально-тематичні автобусні екскурсії, які проводить КЗ «Харківська обласна станція юних туристів». Це понад 40 маршрутів Харківщиною, Полтавщиною, Сумщиною, Донеччиною та іншими регіонами. Серед тематики екскурсій переважають історичні, військово-історичні, літературні, народознавчі, природничі, мистецтвознавчі, значно менше виробничих. Якісна організація та проведення екскурсій неможлива без належної підготовки й надійної співпраці з партнерами, які приймають юних туристів Харківщини та забезпечують відповідне екскурсійне обслуговування. Слід також зазначити, що цей напрям діяльності закладу регламентується наказом Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 № 1124 «Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організацій туристсько-краєзнавчої роботи».

Склалися надійні, потужні, давні партнерські взаємовідносини з різними закладами, які надають екскурсійні послуги:

КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради												
Полтава, Полтавська область							Дніпро, Дніпропетровська область					
Красназавчий музей імені В.Кричевського							Національний історичний музей імені Д.Яворницького					
Літературно-меморіальний музей імені В.П. Короленка							Національний центр аерокосмічної освіти молоді України імені О.М. Макарова					
Музей-садиба І.П.Котляревського							Петриківський музей етнографії, побуту та народно-прикладного мистецтва					
Музей історії Полтавської битви												
Музей авіації і космонавтики												
Літературно-меморіальний музей П.Мирного												
Національний музей-заповідник М.В.Гоголя												
Національний музей-заповідник українського гончарства												
Музей-заповідник А.С.Макаренка												
Музей українського весілля												
Харків, Харківська область							Запоріжжя		Донецька область			
Історичний музей імені М.Сумцова							Національний заповідник «Хортиця»		Свято-Успенська Святогірська лавра			
Музей природи ім.В.Н.Каразіна							Музей історії зброї		Бахмутський завод шампанських вин			
Музей-кімната Гната Хоткевича							Музей техніки В'ячеслава Богуслаєва		Соляна шахта (м.Соледар)			
Музей бойового братерства (с.Соколово)												
Національний меморіальний комплекс «Висота Маршала І.Конєва»												
Національний літературно-меморіальний музей Г.Сковороди												
Пархомівський художній музей ім. П.Луньова												
Художньо-меморіальний музей ім.І.Репіна												
Навчальний центр «Технопарк» ДСНС України												
Харківський аероклуб ім.В.Гризодубової												
Фельдман-Екопарк												

Успіх організації подорожей, екскурсій залежить також від безпечного їх проведення, а тому обов'язкове страхування юних туристів здійснюють наші

давні партнери: Харківська муніципальна страхова компанія (м. Харків), страхова компанія «Країна» (м. Київ).

КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» – практично єдиний заклад позашкільної освіти в Україні, який протягом багатьох років опікується дитячим геологічним рухом. Десятки геологічних гуртків, щорічна олімпіада юних геологів Харківщини (проводиться щорічно, у 2021 – уже 46-та), турнір юних мінералогів, геологічні експедиції – це неповний перелік заходів, які залучають учнівську молодь до вивчення надр Землі, зокрема України та Харківської області. Зрозуміло, що без підтримки геологів-науковців і геологів-виробничників досягти успіхів у цьому напрямі позашкільної освіти неможливо. Саме тому склалися партнерські відносини з такими установами:

- кафедри геології, гідрогеології, мінералогії факультету геології, географії, рекреації і туризму ХНУ імені В.Н.Каразіна;
- Український науково-дослідницький інститут природних газів;
- АТ «Укргідропроект»;
- відділ геології музею природи ХНУ імені В.Н. Каразіна.

Десятки випускників геологічних гуртків стали студентами факультету геології, географії, рекреації і туризму ХНУ імені В.Н. Каразіна, одержали дипломи інженерів-геологів і продовжують геологічні дослідження в різних установах: найбільше випускників станції юних туристів працюють в АТ «Укргазвидобування», геофізичному управлінні «Укргазпромгеофізика». Саме ці установи здійснюють розвідку, розробку родовищ нафти і газу в Україні.

На сучасному етапі розвитку демократичного суспільства в Україні спостерігається зростання активності громадян, які об'єднуються в спілки, товариства, асоціації за різними напрямками професійної діяльності, інтересів, уподобань і реєструються як громадські організації (ГО). Коло діяльності громадських організацій стосується не лише економічних питань політики, захисту держави тощо, але й відродження духовності, виховання підростаючого покоління в дусі патріотизму, активної громадянської позиції. Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» як заклад позашкільної освіти, що відповідає, координує роботу з національно-патріотичного виховання серед учнівської молоді Харківщини, активно співпрацює з такими ГО:

- Харківська обласна Рада Організацій ветеранів України;
- Харківська обласна громадська організація «Спілка ветеранів АТО»;
- Харківська обласна спілка ветеранів Афганістану;
- Харківська міська спілка ветеранів Афганістану;
- Харківська міська громадська організація «Союз Чорнобиль»;
- Українське історичне товариство «Чорнобиль Ноосфера»;
- Національна скаутська організація України «Пласт»;
- Центр краєзнавства імені П.Т.Тронька ХНУ імені В.Н.Каразіна;
- Екологічна група «Печеніги»;
- Всеукраїнська екологічна ГО «Мама – 86».

Усі зазначені вище ГО беруть активну участь у проведенні різноманітних обласних краєзнавчих заходів (конференцій, акцій, зльотів з учнівською молоддю Харківщини), які щорічно організовує КЗ «Харківська обласна станція юних туристів». Як приклад можна навести військово-історичну акцію «Слобожанські дзвони Перемоги», положення якої передбачає залучення юних краєзнавців Харківщини до пошуково-краєзнавчої роботи за напрямками:

- Харківщина в роки Другої світової війни;
- Чорнобиль: події, долі, пам'ять;

- Герої не вмирають (про учасників локальних війн, зокрема про вояків АТО/ООС).

Акція «Слобожанські дзвони Перемоги», запроваджена ще у 2005 році, проводиться щорічно. Як підсумок – збірки матеріалів пошукової роботи юних дослідників історії рідного краю (тираж 200-300 екземплярів)

ГО екологічного напрямку надають значну практичну допомогу педагогічному колективу КЗ «Харківська облСЮТур» у проведенні семінарів-практикумів з екологічного краєзнавства для педагогів закладів загальної середньої освіти, закладів позашкільної освіти. Тематика семінарів цікава, поєднується з практичними завданнями, а тому приваблює до участі в них багатьох активістів з екології довкілля. Прикладами може бути тематика семінарів останніх років:

- Традиції фітотерапії у педіатрії: минуле, сьогодення та майбутнє;
- Екологічне виховання учнівської молоді за ідеями Софії Русової (із застосуванням екскурсійного методу);
- Чорнобиль: події, люди, пам'ять;
- Я – Еколюдина, як перша ланка STEM освіти.

До речі, останній семінар із STEM освіти проводився на базі навчально-наукового інституту енергетики та електромеханіки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» у рамках Всеукраїнської програми «Арсенал ідей Україна / Простір Ідей Science&Museums».

Відділ туризму та спортивного орієнтування КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» також має партнерів у проведенні обласних масових заходів із видів туризму та спортивного орієнтування серед учнівської молоді. Як правило, такі змагання проводяться в лісових масивах, а тому «географія» їх проведення прослідковується за лісництвами, з якими співпрацює відділ туризму, а саме: Рокитянське, Мерешанське, Красноградське, Люботинське, Зміївське, ДП «Жовтневе лісове господарство» (м. Харків), ДП «Чугуєво-Бабчанське лісове господарство (смт Кочеток Чугуївського району).

Значну практичну та методичну допомогу в проведенні змагань серед учнівської молоді Харківщини надають обласні федерації спортивного туризму та спортивного орієнтування, ГО «О – Компас» (м. Харків), «Шалений ровер» (м. Мереша), торговельні організації «Мандрівник», «З рюкзачком», «Екстрім», «АлАн ТУР» та ін.

Таким чином, наведена в статті інформація щодо розвитку партнерства в КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради свідчить, що у закладі склалася стала система співпраці із закладами вищої освіти, виробничими, науковими, громадськими організаціями не лише Харківщини, але й багатьох регіонів України.

Добрі практики партнерства закладу сприяють удосконаленню освітнього процесу, вихованню всебічнорозвинених юних туристів-краєзнавців, формуванню позитивного іміджу КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» на освітянській ниві України.

Література

1. Стратегія розвитку позашкільної освіти. Розроблена Міжнародною асоціацією позашкільної освіти України. Київ, 2018.
2. Програма розвитку Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради (2020 – 2024 рр.).

Педагогіка партнерства і науково-дослідницька діяльність учнівської молоді

(з досвіду роботи з утривалення історичної пам'яті

щодо українського традиційного кобзарства на Краснокутщині)

Ю. М. Свистун

Педагогіка партнерства є вагомим чинником формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу за умов реалізації концепції Нової української школи.

Педагогіка партнерства як напрям педагогіки включає в себе систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Основи педагогіки партнерства розроблено

В. Сухомлинським, Ш. Амонашвілі, І. Волковим, А. Макаренком, В. Караковським, С. Лисенковою, В. Шаталовим та іншими [1]. Учень в умовах використання педагогіки партнерства виступає добровільним і всебічно зацікавленим учасником освітнього процесу, що розуміє його мету й завдання та несе відповідальність за його результати.

Педагогіка партнерства особливо є затребуваною під час проведення науково-дослідницької роботи учнів в умовах освітнього простору ліцею. Національна доктрина розвитку освіти вимагає постійного оновлення змісту освіти та навчально-виховного процесу. Він повинен виходити із врахування потреб та індивідуальних можливостей здобувачів освіти, спонукати розвиток самостійності та творчої активності. Учитель, виступаючи в ролі керівника гуртка та наукового керівника, виконує завдання з формування і зміцнення в учнів внутрішніх джерел мотивації не тільки щодо навчальної діяльності, але й також до саморозвитку його інтелектуальних та творчих здібностей [2, с.12-13].

Пошукова, науково-дослідницька робота безпосередньо сприяє розвитку творчої, пошукової та дослідницької активності й формуванню колективно злагоджених дій учнів [3, с. 6-7].

Пошукова, науково-дослідницька діяльність – це вершина самоосвітньої діяльності учнів. Під час організації та проведення науково-дослідницької роботи з учнівською молоддю принципи педагогіки партнерства особливо важливі, по суті, є єдино можливими у взаємодії учня та вчителя. Виходячи з того, що участь у дослідній роботі є виключно добровільною, то учні є, по суті, однодумця вчителя – наукового керівника, рівноправними учасниками освітнього процесу, які, як і педагог відповідають за результати роботи (див. рис. 1).

Науково-дослідницька робота передбачає об'єднання зусиль учнів і наукового керівника щодо розподілу обов'язків і колективної участі в реалізації завдань дослідження. Починаючи роботу над темою наукового дослідження, ми повинні чітко узгодити дії всіх залучених до справи виключно на засадах взаємовигоди рівноправності. Працюючи над дослідженням, є абсолютно неприйнятними будь-які засоби примусу стосовно учнів.

Сучасна педагогіка, реалізуючи педагогіку партнерства, вважає важливим урахування її психологічної основи, яку становлять суб'єкт-суб'єктні стосунки-

співпраця, як мінімум, двох суб'єктів: учителі-батьки; учителі-учні; учителі-управлінці; батьки-управлінці; батьки-учні; управлінці-учні тощо [11, с. 65-67].

Рис. 1. Система організації взаємовідносин учасників науково-дослідницької роботи

Такий тип взаємин для освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти є, напевне, оптимальним, бо дає можливість учневі діяти самостійно, однак інші учасники освітнього процесу діють разом і займають тьюторську позицію. Але для реалізації мети й завдань науково-дослідницької роботи таких двосуб'єктних стосунків, очевидно, недостатньо. Виходячи з принципів педагогіки партнерства, вважаю за доцільне орієнтуватися на багато суб'єктні взаємини як безпосередніх, так і опосередкованих (але від цього не менш важливих) учасників науково-дослідницької роботи (див. рис. 2).

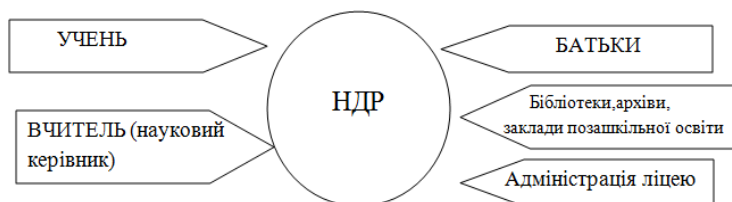

Рис. 2. Сутність суб'єкт-суб'єктних стосунків в умовах науково-дослідницької роботи

Практичні аспекти реалізації педагогіки партнерства під час підготовки, проведення та презентації українознавчого дослідження

Кожен, кому доводилося чи доводиться займатися українознавчими дослідженнями, знають, що це надзвичайно цікавий, захоплюючий, але одночасно складний, тривалий та трудомісткий процес. Робота над українознавчим дослідженням передбачає виконання логічно взаємопов'язаних етапів, які мають своє призначення та послідовність реалізації.

Декілька останніх років, працюючи з учнівською молоддю, я послідовно, долаючи об'єктивні та суб'єктивні труднощі, просуваю ідею необхідності ґрунтовного дослідження, вивчення та поширення знань про українське традиційне кобзарство загалом, а зокрема про їх яскравих і неповторних представників, в основному наших земляків – представників Слобожанщини.

Чому саме українське традиційне кобзарство? Чому саме вивчення цієї архіважливої складової українознавства стало предметом наших досліджень? Напевне тому, що на початку XXI ст. – в епоху високих інформаційних технологій – людство ще гостріше відчуває важливість і крихкість свого зв'язку з минулим, а для України проблема пошуків і усвідомлення свого глибинного коріння особливо важлива, бо наша історія зазнала значних фальсифікацій та нищення.

Заслуги кобзарства загалом, і кобзарів зокрема, перед Україною величезні, але, на жаль, маловідомі широкому загалу, а тому потребують вивчення, усвідомлення та врешті-решт гідного визнання нащадками. Адже саме ці незрячі кобзарі, лірники, стихівничі й бандуристи створили унікальну систему духовної та виконавської освіти, організували професійні об'єднання та протягом століть зберігали глибинні духовні й виконавські традиції українського народу, охороняли їх від сторонніх і чужинських впливів.

Досліджуючи українське традиційне кобзарство, ми виходимо з того, що кобзарство є не тільки «мистецтвом гри на бандурі» і не сприймаємо кобзарів як етнографічних екзотичних «аборигенів» українського народу. На думку Костянтина Черемського, панмайстра Харківського Кобзарського Цеху, «кобзарство» – поняття набагато ширше і повинно сприйматися як «окреме явище традиційної народної культури, комплекс сталих філософсько-світоглядних, мистецьких і раціонально-практичних надбань, що реалізувалися в характерному способі життя співців» [12, с.11-12]. К. Черемський наголошує, що «відгороджені» від мирського світу своїм фізичним станом (зокрема незрячістю) і найнижчим із суспільних шаблів положенням жебраків, старців (старцівства), кобзарі витворили культуру, глибину й значимість якої й досі важко осягнути [12, с. 13].

Безпосередньо дослідницьку роботу хочу показати на прикладі проектів, виконаних учнями Олексіївського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області, членами гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів».

Будь-яка дослідницька робота починається з вибору теми, визначення мети та завдань дослідження. Завдання наукового керівника полягає в тому, щоб обрана учнем тема була не тільки цікавою для роботи учням, але й в обов'язково актуальною.

Юний дослідник, працюючи над обраною темою, повинен розуміти практичне значення роботи.

Історія українського кобзарства, а саме вивчення діяльності окремих кобзарів, належить до тем, які дають можливість розширити базу для національної самоідентифікації українців. Повернення з небуття знакових особистостей, вивчення їх життя та творчості дає можливість не тільки досліджувати історію окремих особистостей, а й розширювати уявлення про історичну епоху, у якій вони жили. На прикладі кобзарів Краснокутського району – Івана Кучугури-Кучеренка, Павла Гаценка, Степана Бідила та інших – можна прослідити історію розвитку кобзарства на Краснокутщині. Але насамперед актуальність дослідження полягає у вивченні й узагальненні неперервного процесу утривалення історичної пам'яті щодо кобзарства на прикладі Краснокутського району. Під утриваленням історичної пам'яті щодо

кобзарства ми розуміємо безперервний сталий процес дослідження, збереження та поширення правдивої інформації про кобзарство – унікальне явище української та світової культури, а також про кобзарів як носіїв створеної віками системи виконавства на традиційних інструментах: бандурі, кобзі та лірі. Ключовим є слово «утривалення», тобто створення такої системи вшанування як окремих кобзарів, так і кобзарства як історично-культурного явища, за якої буде забезпечено розуміння останнього як окремого явища традиційної народної культури, комплексу сталих філософсько-світоглядних, мистецьких і раціонально-практичних надбань, що реалізувалися в характерному стилі життя співців.

Метою роботи є з'ясування історії кобзарства, відновлення та збереження історичної пам'яті щодо кобзарства на території району.

Завдання дослідження:

- вивчити та узагальнити історичний матеріал про кобзарів Краснокутщини;
- дослідити процес утривалення історичної пам'яті щодо кобзарства в районі;
- забезпечити введення до наукового обігу раніше невідомих документів.

Стрижнем дослідження «Як вибивали колом закобзарену психіку України» ми визначили пошук відповідей на питання:

- чому в «культурних» ХХ та ХХІ сторіччях кобзарська культура опинилася на межі, якщо і не повного знищення, то практично виродження;
- чому кобзарська співоча традиція, чи не найбільш властива українству, стала поступово непрестижною, або, як кажуть, «неформатною»;
- чому саме кобзарі та кобзарство стали об'єктом масштабних репресій у 20-30 роках ХХ століття.

У цьому, по суті, і полягає актуальність цього дослідження щодо встановлення історичної правди про унікальне явище в українській культурі – кобзарство.

Метою дослідження є з'ясування причин, об'єктивної картини репресій радянського тоталітарного режиму проти кобзарів і кобзарства. Досягти мети можливо, якщо виконати такі завдання:

- дослідити стан українського кобзарства в кінці ХІХ – на початку ХХ століття;
- вивчити ставлення радянської влади до кобзарства;
- узагальнити методи боротьби влади проти кобзарів і кобзарства;
- описати форми нищення кобзарства на реальних прикладах.

На початковому етапі роботи над дослідженням відбувається:

- спільне (учня та наукового керівника) рішення про вибір теми, визначення її актуальності;
- залучення до процесу дослідження батьків, які повинні розуміти сутність роботи своєї дитини та всіляко сприяти їй у дослідницькій діяльності;
- орієнтація дослідження на співпрацю з громадою, адже така робота, як правило, здійснюється в її інтересах;

- координація дій на рівні учень – учитель (науковий керівник) – адміністрація закладу освіти.

На наше глибоке переконання, будь-яка дослідницька робота може бути затребуваною лише за опрацювання значного масиву літератури та, особливо робимо на цьому наголос, наявності джерельної бази.

Науковий керівник зобов'язаний навчити учня-дослідника не тільки визначати необхідну літературу для роботи над дослідженням, але й дати інструментарій для її аналізу. Окремо треба сказати про роботу в архівних установах. Архівні матеріали учень може отримати лише за умови присутності наукового керівника. Маючи змогу вивчати архівні матеріали, архівно-кримінальні справи, юний дослідник має можливість ніби «доторкнутися» до історії, зрозуміти, що це не тільки підручники чи книжки, але і чарівний та загадковий світ архівів. Один раз відвідавши архівну установу, учні намагаються потрапити туди ще якнайшвидше. Педагогіка партнерства при цьому важлива й незамінна, бо сприяє створенню атмосфери участі в науковому процесі, коли найкраще розкривається потенціал учня-дослідника, формується його ініціативність і креативність.

Хороше дослідження потребує хорошого тексту виконаного відповідно до методичних рекомендацій. Звичайно, що й учень, і науковий керівник – рівноправні учасники дослідницького процесу, але дослідником є саме учень, а роль вчителя, жодним чином не повинна зводитися до написання відповідного тексту. Учень має за допомогою наукового керівника освоїти технологію оформлення тексту роботи, зрозуміти значення наукової структури дослідження. Цілком імовірно, що не відразу тест роботи буде виконаний відповідно до бачення наукового керівника, але, виходячи з принципів поваги до особистості, доброзичливості та позитивного ставлення, довіри у відносинах, учитель і учень обов'язково прийдуть до позитивного результату [6, с. 54-62; 8, с. 66-72; 9, с. 247-289].

Після узгодження остаточного варіанта дослідження необхідно визначитися з проведенням адаптації, як обов'язкової умови його підготовки до захисту. Участь у різноманітних заходах, де автор презентує своє дослідження, дає можливість усунути недоліки, унести зміни до тексту роботи, отримати досвід виступу перед аудиторією, участі в дискусії, психологічно підготуватися до захисту. Апробацію результатів дослідження здійснюють шляхом участі у Всеукраїнській філософській історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій нарід» (секція «Духовні скарби мого народу»), науково-практичній конференції Харківського територіального відділення Малої академії наук України (секція «Історичне краєзнавство»), науково-практичній конференції «Різдвяні читання» (секція «Краєзнавство») тощо.

Результативність роботи

Першим значним успіхом на цьому шляху була дослідницька робота учениці 11 класу Олексіївської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Грубнік Анюти Вікторівни в рамках конкурсу-захисту робіт у Малій академії наук. Представлена нею робота «Іван Іович Кучугура-Кучеренко – видатний український кобзар» стала, по суті, першим ґрунтовним, систематизованим дослідженням про нашого земляка. До наукового обігу було введено раніше невідомі архівні документи. Дослідження було високо оцінено журі конкурсу – стало переможцем

(I місце) обласного етапу конкурсу-захисту робіт у Малій академії наук (секція «Історичне краєзнавство») у 2016 році.

У наступному році вихованці гуртка «Історичне краєзнавство», у роботі якого були задіяні учні Олексіївської та Пархомівської ЗОШ, узяли участь у Всеукраїнській краєзнавчій експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» з роботою про життєвий та творчий шлях І.І. Кучугури-Кучеренка (номінація «Духовна спадщина мого народу») та стали абсолютними переможцями обласного етапу. У березні 2018 року ми представили науково-краєзнавче дослідження «Останній кобзар Слобожанщини» (до 140-річчя з дня народження видатного українського кобзаря І.І. Кучугури-Кучеренка) на заключному етапі XI Міжнародного конкурсу з українознавства. Учениця Пархомівської ЗОШ Лісняк Валерія успішно здійснила презентацію та захист зазначеного дослідження, посівши III місце за підсумками конкурсу. Дослідження було розміщено в електронному журналі НДІ українознавства «Українознавство».

Апробацію і водночас презентацію результатів дослідження «Як вибивали колом закобзарену психіку України» було здійснено шляхом виступів перед учнями шкіл Краснокутського району. Фінальним акордом стала презентація дослідження 26 лютого 2020 року під час проведення практичного семінару з історії України на базі Краснокутської гімназії із залученням керівника Північно-Східного регіонального відділення Українського інституту національної пам'яті Марії Тахтаулової.

Також було презентовано оновлену статтю «Іван Іович Кучугура-Кучеренко» в загальнодоступній вільній багатомовній онлайн-енциклопедії «Вікіпедія».

Література

1. Артемова В. Історія педагогіки України: підручник. / В. Артемова – К.: Либідь, 2006. – 422.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.
3. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
4. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / І.П. Підласий. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
5. Гончаренко С.У. Наукові дослідження. Методичні поради молодим науковцям / С.У.Гончаренко. – К., 1995. – 45 с.
6. Калакура Я.С. Методика опрацювання джерелами і літератури в українознавчому дослідженні / Я.С. Калакура // Українознавство. – 2012. – № 2. – С. 54-62
7. Калакура Я.С. Українознавче дослідження: теорія та методологія / Я.С. Калакура. – Тернопіль: Джура, 2012. – 292 с.
8. Калакура Я.С. Методика написання, редагування та бібліографічного оформлення українознавчого дослідження / Я.С. Калакура // Українознавство. – 2012. – № 3. – С.66-72.

9. Карпенко В.О. Основи редакторської майстерності: теорія, методика, практика / В.О.Карпенко. – К.: Ун-т «Україна», 2007. – 431 с.
10. Кушпет В. Старцтво: мандрівні співці-музиканти в Україні (XIX – поч. XX ст.) / В. Кушпет. – К.: Темпора, 2007 – 592 с.
11. Ніколаєва Л.М. Основи науково-дослідницької роботи: Навчальний посібник / Л.М.Ніколаєва. – Львів, 2006. – 416 с.
12. Черемський К.П. Повернення традиції. З історії нищення кобзарства / К.П.Черемський. – Харків: Центр Леся Курбаса, 1999. – 288 с.

Реалізація концепції адаптивного управління в умовах закладу загальної середньої освіти на засадах педагогіки партнерства

Н. Я. Загоруйко

*Здійснити неможливе – не проблема,
якщо ти знаєш, із чого почати.
Макс Фрай*

Пошук нових і якісних підходів і методів управління сучасним закладом освіти активізувався у зв'язку з глибинним оновленням системи освіти й передачі значних повноважень від державних органів органам місцевого самоврядування.

Будь-які зміни ускладнюють процес управління закладом освіти та сприяють його перезавантаженню. Важливим фактором успішного адаптивного управління в Оскільському ліцеї вважаємо врахування особливостей конкретних ситуацій та конкретних умов розвитку; здатність забезпечити для кожного учасника освітнього процесу відкритість інформаційного, пізнавального, соціального середовищ; дружній характер закладу; освітні програми з урахуванням індивідуальних особливостей та інтересів дітей; узгоджений діалог із батьками, громадою.

Адаптивність середовища в нашому закладі ґрунтується на здатності створювати й підтримувати умови для продуктивної роботи педагогічних кадрів і обслуговуючого персоналу.

На сьогодні складається принципово нова реальність, де справжнім замовником освітніх послуг стає сім'я. Вона наполегливіше починає брати участь у проектуванні та визначенні напрямів змісту освіти закладу.

Концепція адаптивного управління нашого закладу реалізується через створення освітнього середовища, що сприяє самореалізації учнів, враховує соціокультурні й педагогічні умови регіону, сприяє встановленню та утвердженню партнерських відносин між суб'єктами освітньої діяльності, установлює відповідність між спектром пропонованих освітніх послуг і запитами територіальної громади.

Ми знаходимося у вирі змін не лише державного управління, але й змісту освітнього процесу, організації надання освітніх послуг. Замість традиційного

формування певної кількості знань, умінь і навичок переходимо до виховання особистості, здатної застосовувати отримані знання в нестандартних ситуаціях. Ускладнюється процес управління, який неможливо здійснювати без узгодження запитів здобувачів освіти. З метою максимального задоволення та створення ситуації, сприятливої для розкриття здібностей і талантів у ліцеї запроваджується поглиблене вивчення окремих предметів. Учні включаються в роботу творчих об'єднань на основі врахування їх пізнавальних інтересів, потреб у самореалізації – як однієї з провідних потреб особистості.

Метою статті є розгляд питання реалізації у концепції адаптивного управління в умовах закладу освіти, який знаходиться на території «молодої» сільської об'єднаної громади з певними природними, економічними ресурсами та на зорі розвитку діяльнісного партнерства.

Отже, перед нашою школою поставлено завдання створити такі умови для розвитку системи особистих стосунків, здібностей, знань і вмінь, яка дозволила б дитині в подальшому повноцінно включитися у світ, що змінюється на очах: змінити позицію педагога-інформатора на позицію координатора з метою формування в малих ГРОМАДЯн якостей лідера, партнера, реформатора через залучення до освітнього процесу сторонніх впливових і успішних людей громади сіл, здатних вплинути на формування особистості вихованців закладу. Головне – діти повинні розуміти, що ці видатні й водночас звичайні люди, які досягли певних успіхів у своєму житті, знаходяться поруч, у нашому селі, громаді. Вони впливають на розвиток села, виступають спонсорами, вміють вести бізнес або писати вірші, стали лікарями й повернулися в село або, маючи художні навички з дитинства, зараз у вільний від роботи час розмальовують петриківським розписом зупинки поблизу твоєї оселі. Це поважні відомі особистості рідного краю, які згодом для молоді можуть стати життєвими наставниками, партнерами. Адже природне бажання знати, хто мої батьки, ким працювала бабуся, де буде навчатися старший брат, – це не просто етнографічна дитяча цікавість, яка буде першим поштовхом для виховання свідомого ставлення до духовних цінностей та пріоритету власного походження маленького ГРОМАДЯнина. Адаптивне управління характеризується відкритістю взаємодії всіх учасників освітнього процесу, швидким і конструктивним вирішенням конфліктних ситуацій, виключає стреси та непорозуміння [2]. Ефективне виконання управлінської функції на рівні закладу освіти громади включає активізацію, поєднання та посилення на рівнях:

- виховання – у родині;
- навчання – у закладі;
- матеріальне забезпечення – через місцеве самоврядування.

Важливою рисою адаптивного управління в нашому закладі, що функціонує на території новоствореної Оскільської сільської об'єднаної територіальної громади, є спрямування його на самоконтроль, самоаналіз діяльності та саморозвиток кожного педагогічного суб'єкта з метою створення умов для розвитку творчості, розкриття талантів і можливостей кожної особистості. Це значно підвищує потенціал кадрової політики й позитивно впливає на розвиток партнерських стосунків у внутрішньому та зовнішньому середовищі; зміцнює імідж ліцею як важливого сучасного компонента методичного продукту та як додатковий ресурс управління, ресурс розвитку.

Адаптивна система управління спонукає до відкритості й демократичності, які вимагають створення загального простору єдиного «співіснування»,

швидкості під час прийняття рішень і доцільності надання виділених додаткових коштів (для облаштування будівлі та інших господарських потреб тощо). Відносини «школа – соціальні партнери» змінили. Розвиток комерційних зв'язків підвищив відповідальність за результати співпраці й розширив можливості фінансової допомоги.

Створюючи Оскільську об'єднану територіальну громаду, ми поклали надію на покращення умов навчання для наших дітей. Очікування справджуються через забезпечення потужної та сучасної матеріально-технічної бази ліцею, організацію підвозу учнів до опорного закладу, якісного харчування дітей під час освітнього процесу та в групі подовженого дня.

У громаді Оскола та здобувачів освіти з'явилася чудова альтернатива спортивним залам. На території закладу запрацювали тренажерні майданчики на свіжому повітрі, які знаходяться неподалік оновленого футбольного поля зі штучним покриттям. Новий спортивний комплекс під відкритим небом встановлено в опорній школі з метою, щоб юне покоління мало можливість повноцінно займатися спортом, уболівати та спільно з дорослими відчувати радість перемоги.

На початках формування партнерської взаємодії в освітньому просторі (особливо для вчителів сільської школи), у межах ОТГ, починають спрацювати елементи «впізнаності» вчителя серед членів громади. Змінюються партнерські стосунки в педагогічному колективі, зростає здорова конкуренція між закладами освіти громади, що відкриває та полегшує доступ «успішного» закладу (або закладу з позитивним іміджем) до цільового спрямування фінансових ресурсів. Через ставлення односельців, депутатів сільської ради до вчителя відбуваються зміни й у мотиваційній сфері самого вчителя: підвищення результативності та досягнення педагогічної мети, створення нових колективних та інноваційних структур (рада закладу, творчі групи, експертні комісії тощо). Саме через результати діалогу вчителя з колегами й адміністрацією або оточенням громади відбувається усвідомлення змін у ставленні до себе, своїх знань і вмінь, своєї діяльності. Орієнтуючись на інформацію про індивідуальні досягнення вчителів, що можуть оголошуватися публічно на сесії сільської ради, за ініціативи депутатів, добираються методи стимулювання їх професійного зростання. Основні напрями стимулювання – матеріальні (організація преміювання, оплачувані за кошти сільської ради поїздки на позапланові семінари та екскурсії, тощо); нематеріальні (подяки, відзнаки, вибудовування моделі кар'єрного зростання). І в цьому сенсі стимули праці є елементами системи конкретних заходів у розподільчому механізмі закладу.

Свобода педагогічної діяльності вчителя в умовах адаптивного управління, відхід від проектно-звітної щоденності дає нарешті змогу вчителю закладу виховувати творчу особистість, ставати творчо розвинутим самому. Учитель має всі умови для підвищення методичного рівня та розкриття власного таланту через участь у роботі виконавчого комітету сільської ради з підготовки до сільських свят (День села, свято Купайла та ін.), озеленення території, поширення інформації про життя та перспективи організації, громади в соціальних мережах.

Прозора система управління засновника ОТГ, ознайомлення зі стратегією розвитку, розробленою відповідно до норм постанови Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» та Стратегії розвитку Харківської області на

період до 2020 року; відкритість і доступність до інформації, узгодженість діяльності, визнаних із боку інших членів громади; розвиток умінь прислухатися один до одного (сусід до сусіда), обговорення та прийняття спільних рішень (закупівля меблів, визначення учасників конкурсів); участь у проектах і перемога в них – це стимул для вирішення спільних економічних і освітніх задач, визнання значущості кожного виконавця, сприяння розвитку індивідуальності кожного учасника при розв'язанні спільної задачі.

Таким чином, менеджер освіти не просто постійно вивчає і аналізує рівень методичних досягнень кожного представника педагогічної спільноти, а зобов'язаний знати його потреби, створювати сприятливі умови для швидкого розвитку та постійного самовдосконалення, культивувати унікальний досвід педагогів, залучати їх до партнерства не лише у внутрішньому середовищі, але й виходити на рівень спілкування та розвитку партнерських стосунків з організаціями ОТГ. SWOT-матриця дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами, які мають стратегічне значення для Оскільської громади. Саме ці взаємозв'язки дозволяють чітко сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору, – формулювання стратегічних і операційних цілей розвитку громади та освіти на довгострокову перспективу [5].

Адаптивне керівництво розглядається як здатність керівника обирати й поєднувати різні стилі управління залежно від ситуації. При цьому підвищення адаптивності керівництва досягається за рахунок переформатування творчих груп, перепроєктування завдань або модифікації посадових повноважень через принцип відкритості перед громадою та спрямованості колективних зусиль на досягнення спільної мети.

Змінюється поняття організаційної культури, що адаптується. Така культура притаманна нашому колективу, що знаходиться в мінливих умовах реформування сучасного суспільства, з особливим піклуванням про підвищення рівня готовності працівників до введення інновацій і поточної переорієнтації своїх дій та зміни стратегії організації. Наша теорія адаптації розпочалася зі стратегії пристосування та створення комбінації найбільш вигідних напрямів дій з урахуванням ситуативних чинників зовнішнього середовища. Наприклад, визначення мережі гуртків і розподіл гурткових годин здійснюється з урахуванням розташування та близькості профільних підприємств, які в перспективі можуть стати спонсорами та едвайзерами (дерев'яні заготовки для роботи гуртка «Декоративно-вжиткове мистецтво» постачає деревообробне ТОВ «Федченко»; учасники гуртка «Юні лісівники» плідно співпрацюють з Ізюмським лісгоспом). Перші вихованці гуртка «Футбол» уже поповнили склад чотирьох «дорослих» футбольних команд громади. Характер відносин «школа – соціальні партнери» в громаді змінюється поступово. Мережа позашкільної освіти повністю знаходиться на фінансуванні сільської ради. Загалом, розвиток комерційних відносин підвищив відповідальність за результати співпраці та розширив можливості фінансової допомоги, як об'єктивної необхідності для узгодження різноспрямованих впливів в умовах розвитку ринкової економіки. Ці ситуативні об'єднання з керівниками підприємств, громадськими організаціями активізують комунікативні стосунки, змінюють внутрішні механізми управлінського процесу закладу. Управління стає гнучкішим і динамічнішим, ураховуються потреби не тільки суб'єкта, а й об'єкта

управлінської діяльності, що інтегруються в спільній меті. Для задоволення власних потреб учасники управлінського процесу поєднують зусилля, спрямовуючи свої особисті досягнення, колективну діяльність і узгоджену спільну відповідальність.

Зазначене вище підтверджує, що з метою досягнення позитивної динаміки задоволеності учнів, батьків, учителів, громадськості, органів місцевого самоврядування результатами діяльності закладу освіти потрібно брати за основу інноваційну модель організації адаптивного управління для культивування унікального досвіду співпраці та партнерства.

Випускники закладу отримують гідну освіту, працюють у різних куточках світу. Діти з маленького українського села продовжують його любити, працюючи у Швеції, в Арабських Еміратах, Індонезії, США, Болгарії, Польщі, не втрачаючи своєї індивідуальності та глибокого відчуття єдності зі своїм народом, родиною, своїм селом. Вони вміють спілкуватися, мають лідерські якості, змінюються самі та спонукають інших до змін, оновлення, удосконалення.

Ми не прагнемо надати ідеальний образ адаптивній школі й адаптивному управлінню. У сучасних умовах вони розв'язують багато питань предметного й непередметного змісту з позиції цілісної культури особистості та наявності розподіленої відповідальності при виконанні різних завдань як результату встановлення партнерських стосунків. Саме посилення взаємодії адаптивної, громадсько активної школи та соціуму, налагодження функціональних, творчих, комунікаційних зв'язків між ліцеєм та інституціями громади визначають необхідність подальшого розвитку та конкурентоспроможності закладу освіти в умовах духовного, соціально-економічного та територіального відродження.

Література

1. Державно-громадське управління освітою: досвід минулого і сучасний стан // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 33-35.
2. Єльнікова Г.В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти / Г.В.Єльнікова. – К., 2005.– 641 с.
3. Єльнікова Г.В. Організація діяльності педагогічного колективу школи щодо контролю за засвоєнням учнями змісту навчання / Г.В.Єльнікова. – Х.: ХОІНОПП, 1996. – 58 с.
4. Линвинюк Л. Педагогічне стимулювання професійного зростання вчителів з низьким рівнем самооцінки / Л. Линвинюк // Рідна школа. – 2004. – № 11. – С. 31-33.
5. Стратегія розвитку Оскільської сільської об'єднаної територіальної громади на 2019 – 2025 рр.: розроблено спільно з командою Харківського Центру розвитку місцевого самоврядування, 2019. – С. 100.
6. Хлебнікова Т.М. Актуальні питання дидактики: навч.-метод. посіб. Для викладачів, слухачів ІПО / Т.М. Хлебнікова. – Х.: ХНПУ, 2007. – 240 с.

Дитячий парламент у дії

(приклад практичного застосування педагогіки партнерства в КЗ «Валківський ліцей імені Олександра Масельського»)

І. А. Бонь, Т. В. Губська

У процесі реформування української освіти для оптимізації освітнього процесу необхідно поглянути на взаємодію між усіма його учасниками крізь призму нових підходів, що передбачають створення сприятливої атмосфери для співпраці. Демократичний стиль взаємодії з учнями є найбільш ефективний. Проблема взаємодії між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства висвітлена в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених.

Завдання гуманізації освіти полягає в реалізації демократичного підходу, який повинен опиратися не тільки на методологічні, а й аксіологічні основи партнерства. Педагогіка партнерства, орієнтація на учня, виховання на цінностях – саме ці складові концепції Нової української школи спрямовані на те, щоб побудувати довіру між школою, дітьми, батьками та суспільством.

У статті на основі опрацьованої науково-педагогічної літератури наведено приклад практичного застосування педагогіки партнерства в КЗ «Валківський ліцей імені Олександра Масельського». Зважаючи на вимоги сучасності до вчителя та його взаємодії в процесі професійної діяльності, проблема педагогіки партнерства у взаємодії учасників освітнього процесу є актуальною та потребує подальших досліджень.

Мета статті – показати практики партнерства в діяльності Дитячого Парламенту; виявити, розкрити й обґрунтувати педагогіку партнерства як чинник формування ефективної взаємодії учасників освітнього процесу.

У статті висвітлено досвід ліцею з упровадження партнерських стосунків між педагогами, учнями, батьками та громадськістю та формування доброчесної шкільної спільноти.

Коли ми говоримо про громадянське суспільство, яке формуємо в нашій державі, повинні розуміти, що без уміння приймати рішення та нести за них відповідальність ми навряд чи зможемо досягти успіху в цьому напрямі. Як цього навчити підрастаюче покоління, підготувати його до дорослого життя, виховати громадянина? У пошуках відповіді на це питання ми долучилися до участі в програмі ДАРЕ.DARE (Dream («мрій») + Achieve («досягай») + Realize («усвідомлюй») + Express («виражай»)) – регіональної програми, яка впроваджується в Україні, Молдові та Румунії за підтримки міжнародної благодійної організації «Карітас Австрія».

Мета програми – сформувати життєву стійкість дітей та допомогти дорослим створити умови для підтримки молоді.

Програма включає запровадження в громаді двох освітніх методик:

- «Самоорганізований освітній простір»,
- «Дитячий парламент в дії».

Методика «Дитячий парламент у дії» дозволяє залучити молодь до активної участі в житті громади, здобути досвід колективного вирішення проблем через дискусію та пошук спільного рішення, а також упровадження громадських проєктів.

Отже, ми стали учасниками програм – і перед нами було завдання створити власну модель роботи Дитячого парламенту.

Перший крок – адаптація структури учнівського самоврядування до програми DARE та затвердження нового регламенту загальними учнівськими зборами.

Наступний крок – формування складу Дитячого Парламенту. Ми запросили до співпраці всіх охочих, розуміючи, що це – шанс для кожної дитини пізнати себе краще, розвиватися як особистості.

Було дуже цікаво спостерігати за процесом проведення виборів президента Дитячого Парламенту. Змістовними були передвиборчі програми кандидатів і жвавим їх обговорення. За поданням обраного президента парламентом були призначені віце-президент і секретар.

А потім розпочалися тренінги, практичні заняття, підготовка до серйозної проектної діяльності.

Діти мають навчитись бачити проблеми, створювати проекти, готувати їх для захисту, захищати та реалізовувати. Важливим етапом у ході розробки проектів є вивчення потреб громади.

З цією метою учні спілкуються з містянами, проводять анкетування, соціологічне опитування, зустрічаються з представниками органів місцевої влади. Потім учасники діляться на тематичні групи, які розробляють концепцію власного проекту та представляють його на засіданні парламенту.

Зрештою, парламент голосує та обирає один проєкт. Продумується все: терміни, можливості, ризики, додаткове залучення коштів. Тільки тоді проєкт фінансується Міжнародною благодійною організацією та відбувається його реалізація. За період діяльності Дитячого Парламенту було реалізовано шість ініціатив.

Першим був проєкт «Милосердя». Його мета полягала в покращенні умов проживання мешканців Валківського районного територіального центру соціального обслуговування та в наданні моральної підтримки людям, які втратили її з боку рідних.

Ми придбали для Валківського районного територіального центру соціального обслуговування кондиціонер, підготували концертну програму «Зустріч поколінь» і подарунки для його мешканців. Відтоді учні періодично провідують людей літнього віку в цьому центрі.

Цікавою була робота над проєктом «Безпека», через який ми прагнули підвищити рівень проінформованості населення щодо того, як уникнути небезпеки й не стати жертвою злочину. Учасники парламенту склали та поширили в місті буклети «Як не стати жертвою злочину», дослідили найнебезпечніші місця у Валках, зняли відеоролик «Один вдома», провели відповідні тренінгові заняття для учнів ліцею.

Самовіддано діти працювали над реалізацією проєкту «Кімната тимчасового перебування». Розуміння того, що люди часто потрапляють у ситуації, коли їм нікуди подітися, надихнула учасників Дитячого Парламенту на важку й кропітку роботу, у результаті якої звичайна палата Валківської районної лікарні перетворилася на комфортну й затишну кімнату тимчасового перебування.

Діти самі працювали над дизайном кімнати, обирали матеріали та меблі, моніторили ціни та якість товарів у магазинах, виконували ремонтні роботи. Вони змогли донести ідею проєкту дорослим і залучили їх до активної співпраці.

Працювали за власним бажанням у свій вільний час, сподіваючись, що ті, хто опинився в складній життєвій ситуації, відчують у цій кімнаті затишок і тепло.

Ще однією ініціативою Дитячого Парламенту став розвивальний куточок, створений у рекреації початкових класів ліцею. Над його оформленням учні працювали впродовж літніх канікул.

Працюючи над екологічним проектом «Чисто і прибутково», діти вчилися самі та навчали своїх однолітків раціонально підходити до питання переробки сміття.

Наймасштабнішим став проєкт «Сторінками історії міста Валки», у ході якого учасники Дитячого Парламенту поставили перед собою низку складних завдань:

- зібрати, узагальнити та систематизувати місцевий історичний матеріал;
- залучити до співпраці фахівців з історичного краєзнавства;
- залучити спонсорську допомогу для реалізації проєкту;
- розробити й поширити матеріали, за допомогою яких місцева громада може підвищувати знання з історії міста Валки;
- розгорнути просвітницьку роботу в місцевій громаді з історії рідного краю.

І нам це вдалося. У ході роботи над проєктом було створено шість відеороликів на основі місцевого краєзнавчого матеріалу, розроблено історичний путівник мікрорайонами міста Валки, надруковано й поширено триста його примірників. А на парковій алеї міста встановлено тематичні стенди, що містять інформацію з історії мікрорайонів міста.

Справжнім святом для валківчан і гостей міста стала презентація проєкту, що проходила у вигляді театралізованої екскурсії «Історія оживає».

Така активна громадська діяльність дітей надихає й дорослих діяти.

До справ парламенту учасники залучають і своїх батьків. Разом зі своїми дітьми вони висаджували клумби в міському парку, розмірковували над тим, як зробити ліцей комфортнішим, за потреби надавали матеріальну допомогу, необхідну для реалізації проєктів.

Чому дітям це цікаво? Як їм удалося реалізувати стільки важливих і складних проєктів?

І тут варто пригадати принципи педагогіки партнерства:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах, стосунках;
- діалог – взаємодія – взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Учасники Дитячого парламенту, їхні батьки, учителі-координатори парламенту – ми всі об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками цього процесу, разом відповідаємо за його результат, учимся один в одного.

Намагаємося разом утілити в діяльність нашого Дитячого парламенту ідеї, на яких ґрунтується педагогіка партнерства.

- *Навчання без примусу* (Ш. Амонашвілі, В. Сухомлинський, С. Лисенкова, В. Шаталов), що передбачає виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів.
- *Ідея важкої мети* (С. Лисенкова, В. Шаталов), яка полягає в тому, що перед усіма учнями ставиться складна мета, водночас учитель усіма засобами має налаштувати учнів на її досягнення, вселити в них упевненість у перемозі над труднощами.
- *Вільний вибір* (Ш. Амонашвілі, І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов), що полягає в наданні дитині свободи вибору в процесі навчання.
- *Інтелектуальне поле класу* (І. Волков, С. Лисенкова, В. Шаталов, М. Щетинін), що передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей у колективі для розвитку здібностей та нахилів, творчості кожної дитини в діяльності.
- *Самоаналіз* (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, І. Іванов, В. Караковський, В. Шаталов, М. Щетинін), що реалізує ідею колективного аналізу й оцінювання діяльності кожного учня за умови володіння педагогом прийомами рефлексії, емпатії, а також здатності аналізувати й розуміти власні дії, здатності до самопізнання.

Важливим напрямом роботи з учнями в рамках діяльності Дитячого парламенту є проведення тренінгових занять, у ході яких діти вчаться аналізувати власний внутрішній світ, розуміти власні потреби та потреби інших людей. Вони розвивають комунікативні навички та навички засвоєння соціальних ролей, необхідних для самостійного життя. Також ми разом учимося використовувати різні стратегії поведінки в складних життєвих ситуаціях і конструктивно сприймати власні невдачі.

Цікавою та ефективною формою роботи є «Школа дебатів».

Діти вчаться доносити свою думку, аргументувати власну позицію, триматися на публіці. Одне задоволення спостерігати за тим, як вони з кожним заняттям стають усе впевненішими, а їх виступи змістовнішими.

Саме знання та навички, набуті учнями на цих заняттях, допомагають їм упоратися з власною невпевненістю та змодельовати процес і способи досягнення поставленої мети в рамках реалізації проєктів. А в майбутньому це допоможе їм спроектувати свій життєвий шлях, усвідомити власні можливості та спланувати конкретні дії для успішної самореалізації.

Як уже зазначалося, діяльність парламенту ґрунтується на принципах добровільності. Учні самостійно визначають питання, над чим і як вони будуть працювати. У парламенті кожен знайшов своє місце: одним дітям подобається відвідувати тренінги, іншим – проводити їх, комусь – розробляти проєкти, а хтось почувається впевнено в ході їх реалізації. І тут дуже важливо зрозуміти й почути кожну дитину, щоб правильно обрати для неї прийоми мотивації.

Проєктна діяльність Дитячого парламенту, робота координаторів, процес становлення особистості дитини, рівень взаємодії в команді підлягають глибокому аналізу й самоаналізу. Під час проведення кожного засідання парламенту координатори відстежують рівень виявлених на рівні групи емоційних і соціальних навичок учасників, а саме:

Стійкість

Здатність бачити й управляти ризиками, уміння доводити свою думку, долати негативні емоції та почуття, сприймати невдачі як можливості вчитися на помилках.

Мотивація

Мотивування не зовнішніми винагородами, а бажанням формувати нові навички, опановувати нові знання чи розуміти нові речі.

Самоефективність і самоствердження – упевненість у собі через якісні дії, активне залучення до виконання завдань, взяття на себе нових складних ролей, відповідальне ставлення до реалізації своїх ідей та прагнення робити зміни на різних рівнях (школа, громада, сім'я, суспільство тощо).

Позитивна соціальна залученість

Активна участь у житті громади, уміння виявляти й аналізувати її потреби.

Комунікація та співпраця

Рівень взаємодії з різними членами групи, іншими групами, уміння слухати один одного, виявлення емпатичного підходу до потреб інших, постійна підтримка один одного та позитивна співпраця для досягнення спільної мети.

Після реалізації кожного проекту учасники Дитячого парламенту проводять глибокий аналіз і самоаналіз; визначають фактори, які, на їхню думку, вплинули на роботу команди, що спрацювало добре або, навпаки, погано, що можна було зробити інакше.

Ми бачимо позитивну динаміку розвитку учнів. Вони стали більш упевненими, аргументовано обстоюють свою позицію, сміливо беруться очолювати тематичні групи в ході розробки проєктів, адекватно реагують на невдачі, не бояться брати на себе відповідальність за власні рішення.

Безперечно, тільки долучивши дітей до реальної справи, надавши їм можливості діяти самостійно, створивши умови для самореалізації та саморозвитку, почувши їхній голос, повіривши в їхні сили, ми зможемо виховати цілісну особистість, громадянина, який буде здатний побудувати демократичну правову державу.

Педагогіка партнерства є важливим чинником ефективної взаємодії учасників освітнього процесу за умов Нової української школи, головною метою якої є підтримка учнів, що сприяє розвитку їхніх можливостей, задовольняє інтелектуальні, емоційні та соціальні потреби дітей. А використання форм, методів і прийомів педагогіки партнерства, мета яких полягає в установленні ефективної взаємодії з учасниками освітнього процесу (учителями, учнями, батьками, громадськістю), є на сьогодні найбільш актуальною та дієвою в умовах радикальних змін в освіті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравчинська Т. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
2. Міжнародна програма DARE (Dream, Achieve, Realize and Express). URL: <http://dareprogram.org/ua/pro-nas/>

Фасилітативний підхід до системи організації взаємодії з батьками дітей дошкільного віку

А. М. Щербак

Виховання та розвиток дитини в закладі дошкільної освіти й сім'ї – це єдиний і нерозривний процес. Саме тому надзвичайно важливо, щоб педагоги й батьки об'єднали свої зусилля та можливості, перейшли до тісної співпраці в організації спільної діяльності з питання виховання здорової, соціально адаптованої, духовно розвиненої дитини, яка має високий інтелектуальний потенціал, розвинені творчі та креативні здібності. На сьогоднішній день провідною задачею родинного та дошкільного виховання стає не стільки взаємодія, скільки налагодження партнерських відносин, що перетворюють, за І. Кондратець, батьків на вірних і розумних союзників у справі навчання, виховання і розвитку дошкільників [4, с. 10].

Актуальність зміни сутності взаємин із батьками обумовлена швидкими змінами, що відбуваються в освіті взагалі, а в дошкільній освіті зокрема. Насамперед це:

- інтеграція української системи освіти у європейський освітній простір: становлення нового напрямку в галузі освіти – освіта для сталого розвитку (Education for Sustainable Development); упровадження Болонського процесу; здійснення «загального управління якістю освіти» (Total Quality Management) тощо;
- упровадження освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ);
- вплив кризових явищ, що відбуваються в різних сферах суспільного життя та викликані складною епідеміологічною ситуацією, що викликає в батьків невпевненість у майбутньому, призводить до невизначеності ними чіткої мети виховання, розгубленості в цих питаннях;
- високий рівень інформатизації суспільства, що обумовлює ранню інтелектуалізацію дітей [1, с.14].

Перелічені вище фактори вимагають відходу від шаблонів і давно визначених стереотипів у роботі з сім'ями вихованців. Педагог має взяти на себе роль фасилітатора, щоб створити умови для індивідуалізації траєкторії особистісного розвитку кожного вихованця в родині.

Останнім часом усе частіше вживають термін «фасилітатор» відносно вихователя закладу дошкільної освіти. Фасилітатор (від англ. facilitate – полегшувати, сприяти) – той, хто «полегшує життя». Це поняття вже досить міцно закріпилось у педагогіці. Педагог-фасилітатор надає вихованцям можливість розвинути свої здібності, потенційні можливості; він не нав'язує, не тисне, а вчить навчатись, веде до успіхів [3]. Вихователь-фасилітатор – це союзник-лідер, який об'єднує батьків у єдину команду, розкриває сутність і прищеплює родинам основні педагогічні принципи, реалізує мотиваційний підхід до системи родинного виховання та забезпечує дотримання культури ділового спілкування. Фасилітативна взаємодія між сім'ями вихованців і батьками надає можливість утримувати певну рівновагу між цілями й результатами, яких необхідно досягти,

та можливостями реальних людей (світоглядом, життєвими цінностями, поглядами на сім'ю та родинне виховання) і способами досягнення [3]. Становлення такої взаємодії передбачає виявлення та активізацію виховних можливостей сім'ї, підвищення педагогічної та психологічної культури батьків із огляду на виклики сьогодення, організацію спільної діяльності родини та сучасного закладу дошкільної освіти.

Вихователь у системі взаємодії з батьками виступає в ролі фасилітатора: він не повчає, а спрямовує батьків у необхідне русло. Фасилітаторська поведінка вихователя реалізується через:

- знання особливостей кожної з родин, індивідуально-особистісних особливостей вихованців, інших родичів, які беруть активну участь у житті дитини;
- уміння побудувати взаємодію із сім'ями вихованців і керувати нею під час різних форм роботи на основі партнерської взаємодії;
- навички швидко завоювати довіру, повагу, лідерські позиції серед представників різних родин;
- уміння допомогти встановити партнерські стосунки, розвинути навички взаємодії та конструктивного спілкування між батьками, урегулювати конфлікти, що можуть виникати між ними; чітко усвідомлювати цілі та бажані результати взаємодії між сім'ями вихованців і педагогами закладу дошкільної освіти;
- збереження ентузіазму в розв'язанні питань виховання дошкільників, підтримання інтересу до педагогічних проблем, подолання незахищеності та вразливості сімей, що найбільше виявляються в умовах соціальної та економічної кризи [5, с.14].

Особливості вихователя-фасилітатора пов'язують з демократичними способами організації стосунків із батьками, здатністю до вдосконалення культури спілкування.

Культура спілкування, яка виступає компонентом професійної компетентності педагога виступає важливою професійною рисою вихователя, оскільки для нього спілкування – один із основних засобів реалізації професійних завдань щодо роботи з батьками:

- надання адресної допомоги кожному з членів сім'ї, де виховується дитина-дошкільник, на основі ретельного аналізу проблем окремо узятій родини;
- застосування переважно діалогічних і полілогічних форм спілкування;
- здійснення рефлексії процесу та результативності партнерської взаємодії з батьками.

Лише вихователь із високим рівнем культури спілкування має здатність: грамотно, правильно, переконливо висловлювати власні погляди на розв'язання певних педагогічних ситуацій; налагоджувати сприятливі взаємини з колегами, вихованцями, а головне – з їх батьками та представниками громадськості; творчо і продуктивно розв'язувати різноманітні проблеми й конфлікти; сприяти формуванню позитивного соціально-психологічного мікроклімату й гармонізації міжособистісних взаємин у дитячому колективі.

Володіння культурою ділового спілкування свідчить про розкриття морально-духовного й інтелектуального потенціалу особистості педагога закладу дошкільної освіти.

За О. Мармазою, спілкування – це складний, багатоплановий процес установлення й розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами спільної діяльності, що включає в себе обмін інформацією, формування єдиної стратегії взаємодії, сприйняття й розуміння іншої людини. Чим вище культура особистості, тим сильніше виявляється в неї потреба в спілкуванні. Саме в процесі спілкування й лише через спілкування може виявитися сутність особистості. К. Крутій, О. Фунтікова визначають термін «спілкування» як взаємодію суб'єктів, у процесі якої відбувається обмін інформацією, досвідом, навичками, уміннями, а також результатами діяльності; необхідна умова формування та розвитку особистості, а також оволодіння мовою [2, с. 249].

Залежно від змісту спілкування можна виділити такі види ділового спілкування, якими користується вихователь: діяльнісне, когнітивне, мотиваційне, матеріальне. Діяльнісне спілкування між вихователем і родиною здійснюється у вигляді обміну ідеями, прийомами, уміннями, навичками щодо питань виховання, повноцінного та гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. Когнітивне ділове спілкування складається з обміну пізнавальним професійним і соціальним життєвим досвідом педагога та батьків, що здійснюється на базовому, соціально значущому для ділового спілкування професійному (з боку закладу дошкільної освіти) й на практичному (з боку сім'ї) рівнях. Мотиваційне ділове спілкування полягає в тому, щоб забезпечувати вибірковість напрямів партнерської взаємодії між членами родини та педагогами закладу дошкільної освіти, спрямованість їх дій на підвищення якості проведення розвивальної, виховної та освітньої діяльності як союзників і партнерів, стимулює їх мотивацію до взаємодії та поведінкову активність, підтримує її на певному рівні за рахунок прагнень, бажань, потреб, інтересів. Матеріальне ділове спілкування виявляється в тому, що воно реалізується переважно в економічній сфері, пов'язаній з отриманням широкого спектру освітніх послуг батьками вихованців. Тільки педагог із високорозвиненою культурою ділового спілкування здатний творчо розв'язувати різноманітні проблеми, які виникають у процесі взаємодії з батьками, що спрямована на підвищення рівня їх психолого-педагогічної культури. Можна відстежити пряму залежність між рівнем культури вихователя та ефективністю його співпраці з родинами вихованців.

Можна виділити в структурі культури ділового спілкування сучасного вихователя три взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-ціннісний, мовленнєво-інформаційний, операційно-діяльнісний [4].

Мотиваційно-ціннісний компонент описує комплекс мотивів, систему ціннісних орієнтацій і смислових установок вихователя, які визначають загальну спрямованість ділового спілкування, характер і успішність взаємодії із сім'ями вихованців. Педагогу закладу дошкільної освіти, як правило, можуть бути притаманні такі мотиви: можливість принести користь родинам вихованців; можливість брати активну участь у традиційних формах роботи з батьками, наповнюючи їх сучасним змістом, розвиток духовних здібностей особистості кожного вихованця на основі врахування загальнолюдських цінностей, інші. Естетичні мотиви дозволяють відчути радість і задоволення від спілкування з батьками. Вони сприяють усвідомленню соціальної значущості власної

педагогічної діяльності. Пізнавальні мотиви надають вихователю можливість постійно самовдосконалюватися, займатися самоосвітою з метою підвищення рівня професіоналізму. Мотиви престижу забезпечують широке підвищення кваліфікації та професійне зростання.

Мовленнєво-інформаційний компонент відображає комунікативно-смысловий аспект професійної взаємодії вихователя та батьків: використання вербальних і невербальних засобів обміну інформацією; комунікативні якості ділового мовлення (правильність, чистота, точність, логічність, доступність, лаконічність, доречність, етичність, дієвість); володіння прийомами ведення продуктивної дискусії в ситуаціях ділової взаємодії; можливість отримувати інформацію, аналізувати, обмінюватися нею, у тому числі й за допомогою сучасних засобів Інтернет, що на час карантину стає найбільш актуальним у зв'язку з необхідністю звести особисті контакти та спілкування до мінімуму, суворо дотримуватися способів індивідуального захисту.

У мовленнєво-інформаційному компоненті культури ділового спілкування ми виокремлюємо два аспекти: мовленнєвий (культура ділового мовлення керівника) та інформаційний (культура обміну інформацією в діловому спілкуванні). Щодо лінгвістичних засобів ділового спілкування має відповідати таким вимогам: правильність мовлення, точність, ясність, логічність, багатство, стислість, чистота, жвавість, емоційність. Інформаційний аспект у мовленнєво-інформаційному компоненті культури ділового спілкування передбачає формування культури обміну інформацією. Отримання, сприйняття, перероблення та передання інформації від вихователя до родин вихованців обумовлено його професійними завданнями спілкування з ними тощо.

Окрім прямого отримання інформації, існує ще й отримання інформації за допомогою різноманітних технічних засобів, що стає суттєво важливим і актуальним у період сучасної несприятливої епідеміологічної ситуації. До найбільш зручних і розповсюджених ми відносимо Інтернет. Інтернет-спілкування додає до традиційного спілкування нові можливості – відсутність меж і психологічного ризику, зміна способів самопрезентації, зниження чутливості емоційного впливу, сприяння особистісному розвитку, комунікативній відкритості й толерантності, фаховий характер, необхідність дотримання норм мережного етикету (нетикету).

Мережа Інтернет пропонує безліч можливостей ділового спілкування, доступ до текстової та мультимедійної інформації, дозволяє друкувати свою інформацію, що сприяє розвитку загальної поінформованості про сучасні проблеми педагогічної науки, формуванню вмінь взаємодії з різними джерелами інформації (сайти, блоги), установленню причинно-наслідкових зв'язків між рівнем життєвої компетентності дошкільника та педагогічними школами (М. Монтесорі, вальдорська педагогіка тощо). Операційно-діяльнісний компонент розкриває зміст основних етапів комунікативної взаємодії, а також якості, знання й уміння, необхідні для їх виконання, типові стратегії, моделі, способи та прийоми організації взаємодії, які дають змогу ефективно здійснювати ділове спілкування. На сьогоднішні багато з них уже застарілі, виявляються недоречними та малоінформативними (пам'ятки, методичні рекомендації), не створюють умов для ведення дискусії, обміну думками (консультація, тематична бесіда). Перед вихователем виникла необхідність перебудувати формат проведення цих видів роботи з батьками. Провідною метою їх організації має

статі не повідомлення їм певних знань із обраної теми та надання загальних рекомендацій, а індивідуалізація цієї інформації відповідно до запитів сімей з урахуванням особистісних характеристик самих батьків, їх зацікавленості у взаємодії, відкритого спілкування. Важливим для проведення бесід стає ретельний добір гарно продуманої системи певних прийомів і заходів, спрямованих на досягнення мети, основною частиною яких і виступає консультація чи бесіда. Планові бесіди й консультації на основі добре підготовленого методичного та практичного матеріалу повинні поступитися ситуативним, що виникають на прохання самих батьків. Така увага до їх турбот і проблем підтримує ентузіазм родин, дозволяє педагогу реалізувати фасилітативний підхід.

Основна діяльність із ділового спілкування відбувається в межах типових форм: ділова бесіда – мовне спілкування між співрозмовниками (вихователем і батьками), що дозволяє розв'язувати проблемні ситуації, які виникають у процесі виконання педагогом його професійних обов'язків, пошуку конструктивного підходу до їх розв'язання; ділові переговори (батьківські збори, засідання батьківської ради, батьківського комітету) – основний засіб узгодженого ухвалення рішень у процесі спілкування зацікавлених сторін (сім'ї вихованців – заклад дошкільної освіти); ділові наради (педагогічні ради, педагогічні консилиуми) – спосіб відкритого колективного обговорення проблем групою працівників закладу дошкільної освіти різного фаху (вихователі, практичний психолог, сестра медична старша та інші). До вказаних вище віднесемо й такі останнім часом популярні форми спілкування, як прес-конференції, дебати, презентації, дискусії, які можна проводити за допомогою сучасних ІТ-технологій. Отже, рівень професіоналізму вихователів, якість їх партнерської взаємодії з родинами залежить не тільки від якості оволодіння ними сучасними знаннями, умінням мислити й діяти в категоріальній системі, але й суттєво обумовлена сформованістю їх культури, зокрема, оволодіння культурою ділового спілкування.

Проведене дослідження не вичерпує порушеної проблеми. Перспективними напрямками роботи з цього питання є проведення вихователем автomonіторингу як експертизи власних особистісних чи професійних якостей та створення на його основі системи методичного й соціально-психологічного супроводу сімей вихованців у процесі фахової взаємодії. І. Масліков вважає, що автomonіторинг – внутрішнє, індивідуальне самодослідження педагогом особистісних і професійних якостей із метою самокорекції, саморозвитку слабких і сильних сторін власної особистості.

Автomonіторинг дозволяє педагогу вносити зміни в систему роботи з батьками вихованців, визначати слабкі та сильні сторони партнерських відносин, що складаються. Ця технологія надає можливість більш ефективно реалізувати особистісно орієнтований підхід до кожної із сімей завдяки знаходженню співвідношення між педагогічною підтримкою батьків і їх самоорганізацією в освітньому процесі, застосуванню різнорівневих завдань та інших прийомів реалізації принципів індивідуалізації обміну інформацією, діалогічних методів навчання, створенню найбільш сприятливого мікроклімату, виробленого на основі педагогіки співробітництва, підвищенню рівня психологічного комфорту суб'єктів партнерського спілкування та їх самовизначеності.

Література

1. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г.В. Біленька, О.Л. Богніч, В.М. Вертугіна [та ін.]; наук. ред. Г.В. Біленька; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.
2. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. – 324 с. Бібліогр.: с. 5-7. («Словники»).
3. Інновації в менеджменті освіти: монографія / О.І. Мармаза. – Харків: Вид. група «Основа», 2019. – 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 11 (202)).
4. Мармаза О. І. Культура ділового спілкування як компонент професійної культури майбутнього керівника навчального закладу / О. І. Мармаза // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. – № 1 (27) – С. 333-342.
5. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г. В. Біленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт. кол.: Г.В. Беленька; О. Л. Богніч, В. М. Вертугіна, К. І. Волинець та ін. – Київ: ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021.

Наші автори

Андрієнков Ігор Леонідович, заступник директора з навчально-виховної роботи, Комунального закладу «Новомиколаївський ліцей» Шевченківської селищної ради Харківської області

Астахова Марія Сергіївна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук

Байназарова Олена Олександрівна, старший викладач кафедри виховання та розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Бойчук Юрій Дмитрович, ректор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Бонь Ірина Анатоліївна, заступник директора з виховної роботи та вчитель історії КЗ «Валківський ліцей імені О. Масельського Валківської міської ради Харківської області»

Булавінцева Ольга Миколаївна, директор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Харківської міської ради Харківської області

Волкова Ірина Василівна, старший викладач кафедри виховання та розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Вороніна Галина Леонідівна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук

Галушко Наталя Анатоліївна, методист Центру інноваційного розвитку освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Гезей Ольга Михайлівна, старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Грінченко Олександр Іванович, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Губська Таміла Валентинівна, учитель історії та економіки КЗ «Валківський ліцей імені О. Масельського Валківської міської ради Харківської області»

Гутник Юлія Анатоліївна, директор комунального закладу «Харківський ліцей № 8 Харківської міської ради Харківської області»

Деркач Юлія Олегівна, заступник директора з НВР Комунального закладу «Харківський ліцей № 8 Харківської міської ради Харківської області»

Єнютіна Наталія Олександрівна, директор КЗ «Покотилівський ліцей № 2» Харківського району Харківської області

Загоруйко Наталія Яківна, директор КЗ «Опорна школа «Оскільський ліцей Оскільської сільської ради Ізюмського району Харківської області»»

Заліська Оксана Миколаївна, старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Китиченко Сергій Олександрович, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Китиченко Тетяна Сергіївна, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат історичних наук

Колісник Олена Валентинівна, викладач кафедри виховання та розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Лисицина Ольга Олегівна, учитель історії Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Харківської міської ради Харківської області

Мармаза Олександра Іванівна, професор кафедри наукових основ управління Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, кандидат педагогічних наук

Мельник Світлана Анатоліївна, проректор з навчальної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор філософії

Павелко Інна Віталіївна, методист ІІ категорії КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Парасюк Олена Олегівна, директор Центру дистанційних технологій «Освіта без меж», керівник гуртка інформатики КЗ «Покотилівський ліцей № 2» Харківського району Харківської області

Покроєва Любов Денисівна, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», доктор філософії, доцент

Посмітна Юлія Анатоліївна, завідувач Центру інноваційного розвитку освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Редіна Валентина Андріївна, директор КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, кандидат педагогічних наук, доцент

Саввіч Олександр Миколайович, методист Центру методичної та аналітичної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

Свистун Юрій Миколайович, учитель предмета «Захист України» Олексіївського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області

Смирнова Марина Євгенівна, завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат педагогічних наук

Чуркіна Вікторія Григорівна, доцент кафедри виховання та розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», кандидат мистецтвознавства

Щербак Алєся Миколаївна, вихователь-методист Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 294» Харківської міської ради

**Джерело
педагогічних інновацій**

Педагогіка партнерства в практичній діяльності закладів освіти

Науково-методичний журнал

Редактор: *Писаренко Т.І.*

Упорядник: *Семисошенко С.В.*

Дизайн: *Семисошенко С.В.*

Підписано до друку: 06.11.2021 р.
Тираж: 85 прим.

Розповсюджується безкоштовно

Харківська академія неперервної освіти
61057, м. Харків, вул. Пушкінська, 24,
тел./факс (057) 731-21-31,
E-mail: kvnz.hano@gmail.com
Web-сайт: www.edu-post-diploma.kharkov.ua